

MARIUS

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW

Øystein Nore Nyhus

Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner

Om rammeverket for bruk av
andres infrastruktur

Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner

Om rammeverket for bruk av
andres infrastruktur

Øystein Nore Nyhus

Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner

Om rammeverket for bruk av
andres infrastruktur

Marlus nr. 374

Sjørettsfondet
Nordisk institutt for sjørett
Universitetet i Oslo

ISSN: 0332-7868 © Sjørettsfondet, 2009
Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
N-0130 Oslo

Besøksadresse: Karl Johans gate 47

Telefon: 22 85 97 48
Telefaks: 22 85 97 50
E-post: sjorett-adm@jus.uio.no
Internett: www.jus.uio.no/nifs

Redaktør: Postdoktor Alla Pozdnakova

Trykk: Lobo media

Forord

Denne avhandlingen ble skrevet mens jeg var vitenskapelig assistent ved Nordisk Institutt for Sjørett, Avdeling for petroleums- og energirett høsten 2007 til våren 2008. Fremstillingen er i all hovedsak lik avhandlingen som ble innlevert til sensur.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til Nordisk Institutt for Sjørett, og særlig Avdeling for petroleums- og energirett. Det å kunne få ta del i et så godt arbeidsmiljø, både faglig og sosialt, har vært et privilegium.

En spesiell takk går til min veileder Knut Kaasen. Han har gitt meg nyttige innspill og tilbakemeldingen i alle faser av arbeidet. Med presise kommentarer og spørsmål har han ved flere anledninger reddet den bortkomne student. Tusen takk også for den hjelpen jeg har fått fra de andre ansatte ved avdelingen.

Oslo, november 2008

Øystein Nore Nyhus

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av temaet og problemstilling.....	1
1.2	Hvorfor har vi regler om tredjepartsadgang?	2
1.3	Kort historikk	4
1.4	Kilder og metode	6
1.5	Avgrensning og videre opplegg.....	9
2	PETROLEUMSLOVENS SYSTEM FOR TREDJEPARTSADGANG OG ENKELTE PARALLELLER TIL ANDRE SEKTORER.....	10
2.1	Innledning	10
2.2	Forhandlet eller regulert tredjepartsadgang.....	11
2.2.1	Utgangspunktet om forhandlet tredjepartsadgang.....	11
2.2.2	Regulert tredjepartsadgang.....	11
2.2.3	Medfører TPA-forskriften kontraheringsplikt for eier?	14
2.3	Forholdet mellom departementets påleggs-, fastsettelses- og godkjennelseskompetanse.....	15
2.4	Petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften som grense for partenes avtalefrihet	17
2.5	Forholdet mellom tredjepartsadgang og samordning	20
2.6	Tredjepartsadgang i andre sektorer og i fremmed rett.....	21
2.6.1	TPA for innretninger på dansk og britisk sokkel	22
2.6.2	Tariffregulering i andre sektorer	27
2.6.3	Læren om «essential facilities»	31
3	TPA-FORSKRIFTENS VIRKEOMRÅDE	35
3.1	Utgangspunkt	35
3.2	Grensen mot innretninger regulert i tarifforskriften ...	36
3.3	Leide innretninger	38
3.3.1	Er leide innretninger omfattet av TPA-forskriften?	38
3.3.2	Når er en innretning eid av rettighetshaver?	43
3.4	Innretninger under planlegging eller bygging.....	44
3.5	Tidligere inngåtte avtaler om bruk.....	46

3.6	Innretninger som behandles videre i oppgaven.....	47
4	VILKÅR FOR EIERS FORHANDLINGSPLIKT.....	48
4.1	Hvem har eier plikt til å forhandle med?	48
4.1.1	Innledning.....	48
4.1.2	Brukere.....	48
4.1.3	Krav om behov.....	50
4.2	Hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn.....	54
4.3	Ikke til urimelig fortrensel.....	57
4.3.1	Hvem er vernet mot fortrensel?	57
4.3.2	Må eier akseptere fortrensel av eget behov?	59
4.4	Har eier plikt til å utvide kapasiteten?	65
4.5	Petroleumsspesifikasjoner som ikke er forenlige med innretningen	67
4.6	Er forhandlingsplikten betinget av brukers betalingssikkerhet?	69
5	PARTENES FORHANDLINGSPROSESS	72
5.1	Innledning	72
5.2	Den regulerte forhandlingsprosessen.....	73
5.2.1	Oversikt over prosessen.....	73
5.2.2	Overordnede prinsipper.....	73
5.2.3	Fospørsel om kapasitetsoversikt – forskriften § 5 ...	76
5.2.4	Fospørsel om bruk – forskriften § 6	79
5.2.5	Fremdriftsplan – forskriften § 7	84
5.2.6	Tilgang til andres avtaler under forhandlingene	86
5.2.7	OEDs godkjenning av avtalene	87
5.2.8	Rapportering til Oljedirektoratet	92
5.3	Forskriftens regulering av stemmereglene internt i den enkelte rettighetshavergruppe	95
5.3.1	Reguleringen av stemmereglene.....	95
5.3.2	Majoritetsmisbruk - Grenser for flertallets vedtak	97
5.4	Sanksjoner ved oversittelse eller trenering	99
5.5	Twisteløsning om prosessuelle uenigheter.....	101
5.5.1	Hvem kan bringe uenigheter inn for departementet	102
5.5.2	Saksbehandlingstid	102

5.5.3	Har departementet plikt til å fatte vedtak som avgjør uenigheten?	103
5.5.4	Kan avgjørelsen påklages?	105
5.5.5	Kan departementet delegere tvisteløsningskompetansen til et uavhengig ekspertpanel?	106
6	TARIFFREGULERINGEN	108
6.1	Innledning	108
6.1.1	Generelt om tariffen i petroleumsloven § 4-8	108
6.1.2	Generelt om TPA-forskriftens tariffregulering	109
6.2	Prinsippet om objektivitet og ikke-diskriminering	112
6.2.1	Innledning	112
6.2.2	Betydningen for brukere	113
6.2.3	Eiers egen bruk vs. eksterne brukere	116
6.3	Investeringskostnader	117
6.3.1	Lovens regulering	117
6.3.2	TPA-forskriften	121
6.3.3	Konklusjon	125
6.4	Driftskostnader	125
6.4.1	Lovens regulering	125
6.4.2	TPA-forskriften	126
6.4.3	Konklusjon	130
6.5	Rimelig fortjeneste	130
6.5.1	Lovens regulering	130
6.5.2	TPA-forskriften	132
6.6	Kompensasjon for tapt/utsatt produksjon	133
6.7	Innebærer Grunnloven § 105 grenser for tariffreguleringen?	135
6.7.1	Er tredjepartsadgang ekspropriasjon?	136
6.7.2	Ekspropriasjonsobjektet	137
6.7.3	Erstatningsutmålingen	140
6.8	Tvisteløsning om uenigheter om tariffnivået	145
6.8.1	Uenighet mellom eier og bruker	145
6.8.2	Uenighet innad i rettighetshavergruppen	146
6.9	Departementets adgang til å endre tariffen	147
6.9.1	Innledning	147
6.9.2	Endringskompetansen i petroleumsloven § 4-8 andre ledd	148

6.9.3	Har det betydning for endringskompetansen at tariffer ikke lenger skal godkjennes?	152
7	AVSLUTNING.....	157
	KILDELISTE	159
	TIDLIGERE UTGAVER AV MARIUS.....	167
	BØKER UTGITT AV SJØRETTSFONDET FRA 1990.....	168

1 Innledning

1.1 Presentasjon av temaet og problemstilling

Temaet for denne oppgaven er statlig styring av tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger på norsk sokkel. *Tredjepartsadgang* er å gi en annen enn eieren av en gjenstand tilgang til å bruke denne. Kjernen i begrepet *utvinningsinnretninger* er produksjonsskip og plattformer for produksjon av petroleum. En nærmere avgrensning vil foretas under i kapittel 3. Gjennom oppgaven vil jeg bruke *eier* om den som eier den aktuelle innretningen. Den som ønsker tilgang til innretningen kaller jeg *bruker*. Tilsvarende vil *eierfelt* og *brukerfelt* brukes om det feltet hvor henholdsvis eier og bruker har utvinningstillatelse.

Så lenge eier finner det bedriftsøkonomisk lønnsomt å gi bruker tilgang til sin innretning på rimelige vilkår, vil partene uavhengig av statlig styring normalt inngå avtaler om bruk. Problemet oppstår dersom eier ikke ønsker å inngå avtale, evt. kun ønsker å inngå avtale på urimelige vilkår, og det allikevel er samfunnsøkonomisk lønnsomt å benytte eiers innretning istedenfor at bruker bygger en egen innretning for utvinning.

Utvinning av olje og gass på norsk sokkel har tilført det norske samfunnet enorme verdier de siste tiårene. For å kunne gjennomføre denne utvinningen har det vært nødvendig med store investeringer i plattformer og annen infrastruktur på sokkelen. Samfunnsøkonomisk er det et mål å utvinne mest mulig petroleum med minst mulig investeringer i infrastruktur. Dette tilsier at den infrastrukturen som allerede er på sokkelen bør utnyttes maksimalt fremfor å bygge nye innretninger.

Statlig styring av bruk av utvinningsinnretninger har foregått så lenge det har vært utvinning av petroleum på norsk sokkel. Grunn-

laget for dagens styring er primært lov om petroleumsvirksomhet 29. november 1996 nr. 72 (petroleumsloven) § 4-8.

Foranledningen for denne oppgaven er den relativ nye forskrift om andres bruk av innretninger 20. desember 2005 nr. 1625 (i det følgende omtalt som TPA-forskriften eller bare forskriften).

Med denne forskriften har Olje- og energidepartementet (OED) søkt å regulere avtaleinngåelsesprosessen mellom partene og samtidig regulere tariffer og andre vilkår for bruk mer detaljert enn tidligere. Oppgaven vil gi en analyse av forskriften. Hovedproblemstillingene som behandles er *hvilke innretninger* forskriften omfatter, *om* eier har plikt til å forhandle med bruker om adgang – herunder eventuelle vilkår for denne plikten, hvordan *avtaleinngåelsesprosessen* er regulert, departementets kompetanse til *tvisteløsning* mellom partene og i hvilken grad departementet kan regulere *tariffene* for bruk.

1.2 Hvorfor har vi regler om tredjepartsadgang?

I utgangspunktet reguleres tredjepartsadgang til infrastruktur for å fremme konkurranse på varemarkedet for varer som er avhengige av infrastrukturen for å komme frem til kundene. Reglene for tredjepartsadgang til strømmettet, gassrørledningsnettet og telenettet er eksempler på dette. Bakgrunnen er den at det ikke blir konkurranse på varemarkedet med mindre de ulike produsentene av varer får tilgang til markedet gjennom infrastrukturen. Eieren av infrastrukturen har ofte en monopollignende stilling. For å hindre at han bruker sin dominerende posisjon, utformes det regler som pålegger eier en plikt til å gi andre adgang til innretningen på rimelige vilkår.

Tredjepartsadgang innebærer dermed et inngrep i private parters avtalefrihet.¹

For tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger for petroleum er dette noe annerledes. For det første gjelder denne adgangen selve produksjonen, ikke transporten av varen fra produsent til kunde. For det andre er det allerede fri konkurranse på varemarkedet. I et konkurranseperspektiv er det globale oljemarkedet nærmest et perfekt marked. Adgang til utvinningsinnretninger kan derfor ikke begrunnes i manglende konkurranse på varemarkedet. Når det gjelder gassen er den avhengig av et rørledningsnett for å nå kundene, og gassmarkedet er derfor mer regionalt. Dette er grunnen til reglene om tredjepartsadgang til oppstrøms gassrørledningsnett.² Adgang til selve produksjonsinfrastrukturen kan allikevel ikke begrunnes i manglende konkurranse på gassmarkedet.

Konkurranse på olje- og gassmarkedet kan altså ikke begrunne tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger.

Hovedbegrunnelsen for tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger er å unngå øding av petroleumssressurser, samfunnsøkonomisk effektivitet, samt å skaffe den norske stat mest mulig inntekter. Dette betegnes ofte som «hensynet til effektiv ressursutnyttelse». Statens inntekter blir større jo mer petroleum som produseres, og jo lavere kostnader rettighetshaverne har ved denne produksjonen. Det er meget store kostnader forbundet med bygging av utvinningsinnretninger. Ved å utnytte kapasiteten på eksisterende innretninger vil kostnadene ved utvinningen bli lavere og inntektene til staten dermed høyere. Hvordan man skal oppnå effektiv ressursutnyttelse ved tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger beror på

---

¹ Se nærmere om dette under i punkt 2.4.

² Gassmarkedsdirektiv II, Petroleumsloven § 4-8 første ledd andre punktum og petroleumsforskriften. kap 9.

en avveining av en rekke hensyn.⁵ Sentralt i denne vurderingen er hvordan man skal unngå at eier av en innretning benytter sin monopollignende stilling til å kreve urimelige tariffier, og dermed hindre samfunnsøkonomisk lønnsom petroleumsproduksjon.

Tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger vil gjøre at terskelen for lønnsom utvinning på det enkelte felt senkes. For brukerfeltet kan tredjepartsadgang være avgjørende for *om* feltet blir utvunnet, og for *hvor lenge* feltet er bedriftsøkonomisk lønnsomt å utvinne. For eierfeltet kan TPA medføre at feltet blir lønnsomt å utvinne utover opprinnelig levetid, da eierfeltet vil kunne dele noen av sine årlige kostnader med brukerfeltet.

1.3 Kort historikk

Regulering av tredjepartsadgang til innretninger på sokkelen har eksistert helt siden 1972-resolusjonen.⁴ Siden 1996 har tredjepartsadgang vært regulert gjennom petroleumsloven § 4-8.

I tillegg til loven utarbeidet Olje- og Energidepartementet i samarbeid med Oljeindustriens Landsforening retningslinjer for tredjepartsbruk i 2001 (OLF Guidelines).⁵ Bakgrunnen for retningslinjene var at den ofte lange forhandlingstiden i disse avtaleprosessene utgjorde både et bedriftsøkonomisk- og et samfunnsøkonomisk problem. I St. meld. nr. 39 (1999-2000) side 55 påpekte Olje- og Energidepartementet at forhandlingsprosessen kan være svært tidkrevende, og at dette kan medføre at terskelen blir høyere

---

⁵ Hensynene og avveiningen av disse foretas under i punkt 4.2.

⁴ Kgl. res. 8. desember 1972 om utforskning og utnyttelse av undersjøiske petroleumsforekomster.

⁵ Recommended guidelines on the rules and procedures governing access to production infrastructure (OLF Guidelines).

for å arbeide med mindre funn. Dette kan igjen føre til at mindre felt som isolert sett er bedriftsøkonomisk drivverdige ikke blir bygget ut p.g.a. denne høye terskelen. Departementet ønsket å lette gjennomføringen og redusere tidsbruken i forhandlingsprosessene og dermed også ressursbruken både hos eiere og hos mulige brukere. For å oppnå dette ble OLF Guidelines utarbeidet. Guidelines inneholdt enkelte prinsipper for fremforhandling av avtaler om andres bruk, samt en relativt detaljert angivelse av avtaleinngåelsesprosessen mellom eier og bruker. Retningslinjene var i stor grad bygget på retningslinjene for tredjepartsadgang på britisk sokkel.⁶

Departementet gjennomførte en høringsrunde i 2003-2004,⁷ bl.a. for å kartlegge om retningslinjene etter petroleumsindustriens syn virket etter sin hensikt. Gjennomgående var svarene fra industrien at innholdet i retningslinjene var tilfredsstillende, men at de i praksis hadde meget begrenset effekt. Problemet var at retningslinjene ikke ble fulgt av partene. For å sikre gjennomføringen av innholdet i retningslinjene, og dermed realisere målet om effektivisering av forhandlingsprosessen, ble TPA-forskriften utarbeidet og vedtatt 20. desember 2005. Forskriften trådte i kraft 1. januar 2006, og samtidig ble OLF Guidelines opphevet.

Lovens krav etter § 4-8 ble ikke endret ved innføringen av forskriften, og følgelig er disse de samme. Men forskriften har endret måten departementet bruker sin kompetanse ved avtaler om tredjepartsadgang. På et oversiktsnivå kan man si at retningslinjene ikke stilte bindende krav til avtaleinngåelsesprosessen og avtalenes innhold. Dette gjorde at partene, innenfor lovens rammer, sto

---

⁶ Code of Practice on Access to Upstream Oil and Gas Infrastructure on the UK Continental shelf, 1996, revidert i 2004.

⁷ Olje- og Energidepartementets brev 19. desember 2003

relativt fritt til å forhandle frem avtalen, men at departementets etterfølgende godkjenning kunne medføre endringer i avtalen. Med forskriften kom mer detaljerte bindende krav til avtalene, og departementets godkjenning opphørte. Departementet hadde altså en mer aktiv rolle tidligere enn i dag.

1.4 Kilder og metode

Utgangspunktet for avhandlingen er alminnelig juridisk metode.

Tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger er lovregulert. Den sentrale bestemmelsen er petroleumsloven § 4-8. Forarbeidene til petroleumsloven gir føringer på hvordan bestemmelsen skal forstås. Dette gjelder både forarbeidene til petroleumsloven 1996 og forarbeidene til petroleumsloven 1985. Grunnen til at de eldre forarbeidene fortsatt må vektlegges er at § 4-8 i hovedsak er en videreføring av § 25 i petroleumsloven 1985, og forarbeidene til 1996-loven henviser til de eldre forarbeidene.

Petroleumsloven §§ 4-8 og 10-18 gir departementet kompetanse til å gi nærmere regler i forskrift. For tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger er dette gjort ved TPA-forskriften. Før vedtakelsen av forskriften sendte departementet et utkast til forskrift samt kommentarer til utkastet på høring.⁸ Departementets kommentarer kan av den grunn sees som forarbeider til forskriften. Den rettskildemessige vekten av kommentarene må allikevel være mindre enn lovforarbeider, da hensynene som begrunner forarbeidenes vekt ikke i like stor grad gjør seg gjeldende for kommentarene.⁹ Det ble også foretatt endringer på enkelte punkter i forskriften etter

---

⁸ Olje- og energidepartementets brev 23. august 2005.

⁹ Eckhoff/Helgesen (2001) side 70-77.

høringsrunden, og dette må sjekkes konkret for den aktuelle forskriftsbestemmelsen.

Reelle hensyn og formål bak lovgivningen er alltid relevante rettskilder ved tolkingen av et regelverk. I petroleumsloven er de sentrale hensynene lovfestet, noe som gjør dem mer tungtveiende. Dette gjelder både de generelle lovfestede hensyn i loven og de spesielle lovfestede for tredjepartsadgang. Petroleumsloven § 1-2 andre ledd inneholder det overordnede formålet om at petroleumsressursene skal forvaltes til samfunnets felles beste, og § 4-1 slår fast det generelle prinsippet om forsvarlig utvinning. For tredjepartsadgang er hensynet til rasjonell drift og samfunnsmessige hensyn de sentrale hensyn, jf. petroleumsloven § 4-8 første ledd første punktum. Alle de her nevnte hensyn vil være sentrale ved tolkingen av regelverket rundt tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger.

Det er også en rekke stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner som behandler relevante reelle hensyn og vurderinger ved tredjepartsadgang til innretninger på sokkelen.

For oppstrøms gassrørledningsnett er tredjepartsadgang regulert gjennom petroleumsloven § 4-8, petroleumsforskriften kapittel 9 og tarifforskriften. Disse gjennomfører Gassmarkedsdirektivet i Norge.¹⁰ Gassmarkedsdirektivet skal skape et felles indre marked for naturgass i EU. Adgang til rørledningssystemene er et av flere virkemidler for å oppnå dette. Selv om disse rettskildene ikke direkte regulerer tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger, er problemstillingene og vurderingene i en viss grad sammenfallende.

---

¹⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/30/EF af 22. juni 1998 om fælles regler for det indre marked for naturgass, nå avløst av direktiv 2003/55/EF af 26. juni 2003 (Gassmarkedsdirektiv II).

Sammenhengen i systemet tilsier derfor at TPA-forskriften bør tolkes i samsvar med reglene for oppstrøms gassrørledningsnett.

EF-traktaten og EØS-avtalens alminnelige konkurranseregler har neppe betydning for statens kompetanse til å styre bruk av utvinningsinnretninger.¹¹ For det første er disse reglene rettet mot aktørene i markedet, og ikke mot medlemsstatene. Medlemsstatene kan allikevel ha forpliktelser etter konkurransereglene.¹² For det andre er kun atferd som kan påvirke konkurransen mellom medlemsstatene som er forbudt.¹³ Markedsprisen eller mengden av olje og gass som handles i EØS påvirkes neppe av mulighetene til og kostnadene ved bruk av utvinningsinnretninger på norsk sokkel.¹⁴ Fellesskapsrettslige konkurranseregler kommer derfor ikke til anvendelse. Fellesskapsrettslige konkurranseregler kan imidlertid vise hvordan adgang til nødvendige fasiliteter er løst i EF-retten, og gi argumenter for hva som er en fornuftig løsning på problemene rundt adgang til innretninger/anlegg.

Ellers er det begrenset med rettskilderkilder på området. TPA-forskriften er relativt ny, og kun i liten grad tidligere behandlet i teorien. Nygaard (1997) gir imidlertid en bred fremstilling av bruk av andres innretninger slik reguleringen var tidligere. Det finnes ingen rettspraksis rundt tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger.¹⁵ Dette skyldes trolig dels at tvister mellom rettighetshavere på sokkelen avgjøres ved voldgift og ikke av de alminnelige domstoler. At tvister mellom staten og rettighetshaverne heller ikke har vært brakt inn for domstolene kan tyde på at disse heller har

---

¹¹ EF-traktaten art. 82 og EØS-avtalen art. 54

¹² Whish (2003) side 211 flg.

¹³ EØS-avtalen art. 54 og Sejersted m.fl. (2004) side 524-525.

¹⁴ Nygaard (1997), side 28, har samme synspunkt.

¹⁵ Søk på lovdata.no gir ingen treff i noen rettsinstanser.

vært løst gjennom forhandlinger mellom stat og private, og at begge sider har opptrådt smidig for å unngå domstolenes involvering.

1.5 Avgrensning og videre opplegg

Denne oppgaven omhandler offentligrettslige problemstillinger rundt bruk av utvinningsinnretninger. Adgang til andres innretninger reiser også en rekke privatrettslige spørsmål. Disse vil ikke behandles i oppgaven.

Heller ikke skatterettslige problemstillinger blir behandlet.

Ved godkjenning av plan for utbygging og drift (PUD) etter petroleumsløven § 4-2 kan departementet stille som vilkår at innretningen tilrettelegges for fremtidig tredjepartsbruk. I hvilken grad PUD kan benyttes slik som et styringsinstrument for fremtidig tredjepartsbruk er også holdt utenfor oppgaven.

Endelig er spørsmål knyttet til avslutning og avslutningskostnader/ forpliktelser ikke vurdert.

Bakgrunnen for disse avgrensningene er primært hensynet til omfanget av oppgaven. De nevnte problemstillingene er i høyeste grad praktiske, og det vil være behov for å få drøftet disse spørsmålene fremover.

Oppgavens kapittel 2 gir en kort fremstilling av petroleumsløvens system for tredjepartsadgang og enkelte paralleller til andre anlegg. I kapittel 3 behandles virkeområdet for TPA-forskriften. Selv om forskriften omfatter flere innretninger enn utvinningsinnretninger vil kapittel 4 til 8 avgrense seg til å behandle utvinningsinnretninger. Kapittel 4 omhandler hvilke vilkår som må være oppfylt for at eier har plikt til å forhandle med bruker om adgang. Partenes forhandlingsprosess behandles i kapittel 5. Bortsett fra selve adgangen er regulering av tariffene kanskje det mest sentrale spørsmålet ved tredjepartsadgang. Kapittel 6 gir en fremstilling av disse. Avsluttende kommentarer om oppgavetemaet er gitt i kapittel 7.

2 Petroleumslovens system for tredjepartsadgang og enkelte paralleller til andre sektorer

2.1 Innledning

Petroleumsloven § 4-8 regulerer Olje- og energidepartementets kompetanse til å pålegge tredjepartsadgang til utvinnings- og transportinnretninger på norsk sokkel, samt eierens plikt til å til tilby tredjepartsadgang. Departementet er i petroleumsloven § 4-8 gitt omfattende kompetanse ved spørsmål om tredjepartsadgang. For det første har departementet kompetanse til å *pålegge* eier å gi bruker adgang.¹⁶ For det andre må TPA-avtaler *godkjennes* av departementet.¹⁷ For det tredje har departementet kompetanse til å *fastsette vilkårene* i TPA-avtalen.¹⁸ Endelig har departementet kompetanse til å senere *endre vilkårene* i TPA-avtalen.¹⁹

Tredjepartsadgang kan enten organiseres som *regulert tredjepartsadgang* eller som *forhandlet tredjepartsadgang*. Ved regulert tredjepartsadgang pålegges eier en plikt til å inngå avtale med bruker med fastsatte avtalevilkår. Forhandlet tredjepartsadgang innebærer at partene selv skal forhandle frem en avtale, gjerne innenfor rammer fastsatt av lovgiver.

---

¹⁶ Petroleumsloven § 4-8 første ledd første punktum.

¹⁷ Petroleumsloven § 4-8 andre ledd første punktum.

¹⁸ Petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum.

¹⁹ Petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum.

2.2 Forhandlet eller regulert tredjepartsadgang

2.2.1 Utgangspunktet om forhandlet tredjepartsadgang

Petroleumsloven § 4-8 inneholder etter sin ordlyd ingen generell plikt for eier av transport- og utvinningsinnretninger til å inngå avtale om TPA, departementet «kan bestemme» at TPA-avtale skal inngås. Hvorvidt eier har plikt til å inngå en TPA-avtale må avgjøres ved en konkret vurdering av departementet. Lovens hovedregel er altså *forhandlet tredjepartsadgang*. Så lenge departementet ikke bestemmer dette er det opp til partene å forhandle seg frem til en avtale.

2.2.2 Regulert tredjepartsadgang

Fra utgangspunktet om forhandlet tredjepartsadgang har petroleumsloven § 4-8 to unntak. Disse gjelder adgang til «oppstrøms gassrørledningsnett» og «anlegg som yter tilknyttede tjenester» til slike rørledningsnett, jf. petroleumsloven § 4-8 første ledd andre punktum. Bakgrunnen for disse unntakene er EUs gassmarkedsdirektiv.²⁰ Unntakene gjelder primært adgang til *transportinnretninger*, og hensikten er å skape et indre marked for naturgass i EU.

Oppstrøms gassrørledningsnett

For oppstrøms gassrørledningsnett har brukere «rett til adgang», jf. petroleumsloven § 4-8 første ledd andre punktum. Her er det innført *regulert tredjepartsadgang*. Eierne av nettet har plikt til å inngå avtale, og kan kun kreve betaling etter de detaljregulerte

---

²⁰ Regelen er en del av gjennomføringen av Europaparlaments- og Rådsdirektiv 1998/30/EF i norsk rett, jf. Ot.prp. nr. 81 (2001-2002). Direktivet er senere avløst av Europaparlaments- og Rådsdirektiv 2003/55/EF.

tariffene i tarifforskriften.²¹ Rett til adgang er betinget av at bruker oppfyller vilkårene for tredjepartsadgang i petroleumsloven og petroleumsforskriften.²²

Anlegg som yter tilknyttede tjenester

Også eiere av «anlegg som yter tilknyttede tjenester i forbindelse med [adgang til oppstrøms gassrørledningsnett]» har kontraheringsplikt, jf. petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum. Spørsmålet blir da hvor grensen går mellom slike tilknyttede tjenester og utvinningsinnretninger ellers. Skillet er interessant fordi det avgjør om innretningen må følge hovedregelen eller om den faller inn under unntaket. Anlegg som gir gassen det nødvendige trykk eller endrer dens spesifikasjoner for å tilpasse kravene til rørledningssystemet er typisk omfattet. Bakgrunn for å inkludere anlegg som yter tekniske tjenester må være at disse tjenestene kan være en forutsetning for å transportere gass i rørledningsnettet.²³ Bruk av hele utvinningsinnretningen vil i vid forstand være en forutsetning for at gassen i reservoaret skal kunne transporteres i rørledningsnettet. Rent språklig er imidlertid ikke naturlig å omtale produksjonen av gass som en «tilknyttet tjeneste» til rørledningsnettet. Petroleumslovens definisjon av oppstrøms gassrørledningsnett i § 1-6 litra m forutsetter også at selve produksjonen av gassen ikke er omfattet når den sier at «deler av slike nett og anlegg [dvs. oppstrøms gassrørledningsnett] som brukes til lokal produksjonsvirksomhet ved en forekomst der naturgassen produseres, anses

---

²¹ Forskrift 20. desember 2002 nr. 1724 om fastsettelse av tariffer m.v. for bestemte innretninger.

²² Se Karset m.fl. (2005) Del I om tredjepartsadgang til oppstrøms gassrørledningsnett i Norge.

²³ Karset m.fl. (2005) side 21.

ikke som oppstrøms gassrørledningsnett», jf. tilsvarende GD II art. 20(1).²⁴ Man står da overfor et skille mellom produksjon av gass på feltet, og prosesseringstjenester som gjør gassen klar for transport. Sistnevnte har eier plikt til å gi bruker adgang til, mens det ikke er tilfellet for den første. Skillet synes vanskelig å trekke. Det ene ytterpunktet vil være at kun det å få gassen opp fra reservoaret er produksjon, og at all prosessering som foretas for å gjøre gassen transportklar er «tilknyttede tjenester» og underlagt kontraheringsplikt. I så fall vil det å skille gassen fra olje, vann og sand være «tilknyttede tjenester» i petroleumslovens forstand. Det andre ytterpunktet er at prosessen fra en blandet brønnstrøm til rikgass er å regne som produksjon, og at kun det å prosessere gassen ytterligere er en «tilknyttet tjeneste». Etter mitt syn er det kunstig å betegne gassen som produsert allerede fra det øyeblikk den pumpes opp fra reservoaret. Så lenge rikgassen ikke er skilt fra oljen, vannet og sanden i brønnstrømmen, er det naturlig å si at den ikke er ferdig produsert. Som eksempler på «tilknyttede tjenester» i petroleumsforskriften § 59 første ledd nevnes i merknadene:

«innretninger hvor gassen klargjøres for videre transport i en oppstrømsledning, eksempelvis Draupner E og S, hvor gasstrømmer blandes for å sikre rett kvalitet.»²⁵

Dette eksempelet gjelder også utskilt gass. Formålet med gassmarkedsdirektivet er heller ikke å gi adgang til produksjonsinnretninger, men å skape et velfungerende indre marked for den ferdigproduserte gassen.²⁶

Det er derfor nærliggende å konkludere med at «tilknyttede tjenester» ikke omfatter all prosessering på innretningen, men kun

---

²⁴ Europaparlaments- og Rådsdirektiv 2003/55/EF (Gassmarkedsdirektiv II).

²⁵ Merknader til petrf. kap 9 tilføydd ved forskrift 20. desember 2002 nr. 1618.

²⁶ Fortalen til GD II avsnitt 30.

den videre prosessering etter at rikgassen er skilt ut fra resten av brønnstrømmen.

Rett til adgang til tilknyttende tjenester gjelder bare dersom anlegget yter tjenestene «i forbindelse med» adgang til rørledningsnett, jf. petroleumsloven § 4-8. Retten er altså aksessorisk, betinget av at bruker har rett til rørledningsnett.

2.2.3 Medfører TPA-forskriften kontraheringsplikt for eier?

Vedtagelsen av TPA-forskriften reiser spørsmålet om regulert tredjepartsadgang nå er hovedregelen også for andre innretninger enn oppstrøms gassrørledningsnett. TPA-forskriften § 4 første ledd gir brukere «rett til» bruk av innretninger. Isolert sett er det naturlig å forstå dette som at tredjepartsadgang til innretninger omfattet av forskriften nå er regulert tredjepartsadgang, og at eierne har kontraheringsplikt. Begrepet «rett til» er også benyttet for brukere av oppstrøms gassrørledningsnett ved adgang til rørledninger, og sammenhengen i systemet tilsier da at TPA-forskriften § 4 første ledd også bør tolkes som en regel om kontraheringsplikt. Det gis imidlertid bare rett til bruk «i samsvar med reglene i petroleumsloven § 4-8». Denne henvisningen til paragraf 4-8 begrenser brukers rett etter forskriften til den rett han har etter loven. Loven gir ikke bruker rett til bruk av utvinningsinnretninger, den gir kun departementet kompetanse til å pålegge bruk etter en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. En slik tolkning av forskriften er også innenfor de rammer petroleumsloven § 4-8 første ledd trekker opp. Dersom forskriften derimot tolkes som en kontraheringsplikt vil det oppstå spørsmål om forskriften går lenger enn det loven gir hjemmel til. Det fremgår av § 4-8 første ledd at det kun er kontraheringsplikt ved adgang til oppstrøms gassrørledningsnett og tilknyttede tjenester, og at hovedregelen ellers er forhandlet adgang. Når lovgiver uttrykkelig har tatt stilling til at det skal være for-

handlet tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger kan ikke OED omgå dette ved å forskriftsfeste kontraheringsplikt.

Konklusjonen må derfor bli at eier ikke pålegges en kontraheringsplikt ved TPA-forskriften § 4 første ledd, men at forskriften kun henviser til petroleumsloven § 4-8.

Forskriften gir imidlertid en del prosessuelle rettigheter og plikter for eier og bruker.²⁷ For innretninger omfattet av forskriften er dermed systemet en mellomting mellom regulert og forhandlet tredjepartsadgang. Lovgiver har i petroleumsloven § 4-8 ikke tatt stilling til om eier kan ha en plikt til å forhandle. Når loven gir departementet kompetanse til å fastsette «nærmere regler ved forskrift», jf. § 4-8 første ledd i.f., kan det vanskelig sees at det å pålegge forhandlingsplikt gjennom TPA-forskriften reiser hjemmelsproblemer.

Konklusjonen blir da at forskriften innebærer en forhandlingsplikt for bruker og eier. Betegnelsen *forhandlet tredjepartsadgang med forhandlingsplikt* kan være dekkende. I kapittel 4 behandles vilkårene for forhandlingsplikt.

2.3 Forholdet mellom departementets påleggs-, fastsettelses- og godkjennelseskompetanse

Som nevnt over har Olje- og Energidepartementet kompetanse til å *pålegge* tredjepartsbruk etter petroleumsloven § 4-8 første ledd. Kompetanse til å *godkjenne* avtaler og *fastsette vilkår* om bruk følger av petroleumsloven § 4-8 andre ledd. Første og andre ledd inneholder ulike vilkår for når departementet har kompetanse til å gripe inn. Problemstillingen her er om fastsettelses/ godkjennelseskompetansen er videre enn påleggskompetansen. I det følgende

---

²⁷ Se kapittel 5 om dette.

brukes godkjennelseskompetansen om hele kompetansen etter § 4-8 andre ledd.

Etter ordlyden i første ledd sammenholdt med andre ledd kan det synes som om påleggskompetansen er snevrere enn godkjennelseskompetansen. Forarbeidene til petroleumsloven 1996 kommenterer ikke forholdet mellom første og andre ledd, annet enn at bestemmelsen er identisk med petroleumsloven 1985 § 25 bortsett fra «enkelte mindre og rent språklige tilpasninger» og «to presiseringer».²⁸ Forholdet mellom godkjennelseskompetansen og påleggskompetansen etter petroleumsloven 1985 § 25 er derfor avgjørende. Petroleumsloven § 25 besto av kun ett ledd, som regulerte både påleggskompetansen og godkjennelseskompetansen i henholdsvis første og andre punktum. I departementets utkast til andre punktum var ordlyden:

«Tariffer eller annen avtale om slik bruk skal godkjennes av departementet».²⁹

Første og andre ledd var altså en enhet, og det var ikke ulike vilkår for kompetansen til å pålegge og til å godkjenne. Under stortingsbehandlingen ble dette endret til:

«Enhver avtale om bruk av innretninger som nevnt i § 23 og § 24 skal forelegges departementet til godkjennelse».³⁰

Komiteens formål med denne endringen var:

«å gjøre det klart at alle avtaler om bruk av andres innretninger skal forelegges departementet til godkjennelse, enten de er kommet i stand frivillig mellom partene eller er et resultat av et vedtak truffet

---

²⁸ Ot.prp. nr 43 (1995-1996) side 47.

²⁹ Ot.prp. nr 72 (1982-1983) side 100

³⁰ Innst. O. nr. 33 (1984-1985) side 30, og petroleumsloven 1985 § 25 andre punktum.

av departementet etter første ledd [Komiteen foreslo å dele paragrafen i to ledd, men det ble ikke gjort]». ³¹

Hensikten med endringen var altså ikke å innføre ulike betingelser for godkjennelseskompetansen og påleggskompetansen, men å gjøre det klart at avtalens tilblivelsesmåte var uten betydning for godkjennelseskompetansen.

Etter dette må vilkårene for påleggskompetansen i § 4-8 første ledd også gjelde for godkjennelseskompetansen i § 4-8 andre ledd. ³² Departementet kan da bare godkjenne bruk av innretninger som «eies av rettighetshaver», «hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn» må tilsi bruk, og bruken kan kun godkjennes dersom den ikke er «til urimelig fortrenghet» for eier, jf. petroleumsloven § 4-8 første punktum.

Selv om betingelsen er de samme for pålegg og godkjennelse vil et pålegg om bruk være mer inngripende overfor eier enn en godkjennelse. Kravene til hensynenes tyngde må derfor være strengere for pålegg enn for godkjennelser. ³³

2.4 Petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften som grense for partenes avtalefrihet

Prinsippet om avtalefrihet er hovedregelen i norsk rett. ³⁴ Prinsippet innebærer at det er opp til de private parter *om* de vil inngå avtale, og de har frihet til å velge *medkontrahent* og frihet til å fastlegge *avtalens innhold*. ³⁵ Lovgivningen inneholder en del begrensninger i

---

³¹ Innst. O. nr. 33 (1984-1985) side 15.

³² Nygaard (1997), side 96 har samme konklusjon. Motsatt konklusjon har Hagen (1987) side 38 og Hagen m.fl. (1989) s 291.

³³ Jf. Nygaard (1997) side 96.

³⁴ Se for eksempel Woxholth (2003) side 24.

³⁵ l.c.

denne avtalefriheten. Spørsmålet her blir om petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften innebærer en slik begrensning, og i tilfelle hvilken.

Petroleumsloven § 4-8 er en kompetanseregulering.³⁶ Den gir departementet kompetanse til å pålegge, godkjenne, fastsette og endre bruk av innretninger. For oppstrøms gassrørledningsnett er § 4-8 også en pliktregel, da den pålegger eier av et slikt nett kontraheringsplikt.³⁷ Etter sin ordlyd er § 4-8 ingen pliktregel når det gjelder utvinningsinnretninger. Den pålegger ikke brukere eller eiere noen plikter, verken plikt til å inngå avtaler, eller plikt til å gi avtalene et bestemt innhold. Rent formelt begrenses altså ikke eiers og brukers avtalefrihet ved § 4-8.³⁸ De kan velge ikke å inngå avtale om tredjepartsadgang, og de kan velge å avtale tariffier som ikke gir «rimelig for tjeneste». Det partene risikerer ved en slik opptreden er at departementet pålegger partene å inngå avtale eller at departementet fastsetter tariffiene ved godkjennelsen av avtalen. Partene har ikke interesse av å inngå avtaler som departementet ikke kommer til å godkjenne. Reelt sett vil derfor eier og bruker søke å oppfylle vilkårene i § 4-8, og paragrafen vil derfor i realiteten fungere som en skranke for eiers og brukers avtalefrihet.

TPA-forskriften har en annen utforming enn petroleumsloven § 4-8. Forskriften er rettet direkte mot eiere og brukere, og inneholder en rekke plikter for dem begge. Den er et sett med pliktregler. TPA-forskriften er gitt med hjemmel i petroleumsloven § 4-8 første ledd i.f. og § 10-18 første ledd. Det er i utgangspunktet innenfor departementets kompetanse etter de to lovbestemmelsene

---

³⁶ Om pliktregler, kompetanseregler og kvalifikasjonsregler se Eckhoff/Smith (2006), side 32-35.

³⁷ Karset m.fl (2005) side 22.

³⁸ Nygaard (1997) side 138-140.

å fastsette pliktregler ved forskrift. Hvorvidt forskriften går utover den kompetansen departementet er gitt i loven må bero på en konkret vurdering av den enkelte bestemmelse.³⁹ TPA-forskriften inneholder ingen plikt til å inngå avtale, men den pålegger partene visse prosessuelle plikter samt en plikt til å gi avtalen et bestemt innhold dersom partene selv inngår en avtale. Forskriften er derfor både reelt og formelt et inngrep i partenes avtalefrihet.

Sett under ett innebærer petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften i realiteten at partene har forhandlingsplikt hvor vilkårene i loven og forskriften er oppfylt.

Vilkårene for forhandlingsplikt er kumulative. Dersom ett vilkår ikke er oppfylt, har eier ikke plikt til å forhandle med bruker om adgang til innretningen. Vilkårene fremkommer dels av petroleumsloven § 4-8 og dels av TPA-forskriften.

For det første er det begrensninger på *hvem* som har rett til forhandlinger. Dette behandles i 4.1. Hvilke reelle hensyn som kan begrunne rett til forhandlinger drøftes i 4.2. Et tredje vilkår er at bruken ikke må være til urimelig fortrensel for eiers og andres bruk, og i forlengelsen av det et spørsmål om eier har plikt til å utvide kapasiteten dersom han ikke har tilstrekkelig ledig kapasitet. Disse to vilkårene blir det redegjort for i henholdsvis 4.3 og 4.4. Deretter blir vilkåret om forenlige petroleumsspesifikasjoner gjennomgått i 4.5. Punkt 4.6 behandler spørsmålet om eiers forhandlingsplikt er betinget av brukers betalingsikkerhet.

---

³⁹ Dette gjøres fortløpende gjennom avhandlingen der den enkelte forskriftsbestemmelse behandles.

2.5 Forholdet mellom tredjepartsadgang og samordning

Petroleumslovens regel om samordning er plassert i § 4-7. Forholdet mellom § 4-7 og tredjepartadgang etter § 4-8 er en omfattende problemstilling, og noen bred drøftelse av dette vil ikke bli foretatt her. Det er TPA-forskriftens betydning for forholdet mellom de to bestemmelsene som er temaet her.

Den tradisjonelle *samordning* av en forekomst som strekker seg over flere blokker er regulert i § 4-7 første ledd første punktum. Dette er noe annet enn den situasjonen denne avhandlingen behandler, og vil derfor ikke nærmere omhandlet. I tillegg til denne samordningen regulerer § 4-7 første ledd andre punktum samordning av to eller flere forekomster som *ikke* strekker seg over flere blokker. Dette kaller jeg *uegentlig samordning*. Denne uegentlige samordningen er sammenfallende med bruk av innretninger etter § 4-8.

Både petroleumsloven § 4-8 og petroleumsloven § 4-7 første ledd andre punktum gir departementet kompetanse til å pålegge, godkjenne og fastsette vilkår for bruk av andres innretninger på sokkelen.

Sammenfallet i kompetansen er neppe tilsiktet, men må forklares ut fra bestemmelsenes historiske bakgrunn.⁴⁰ Regelen om samordning gjaldt opprinnelig kun forekomster som strakk seg over flere blokker. Ved utarbeidelse av petroleumsloven 1985 ble samordningsregelen utvidet til å gjelde uegentlig samordning, uten at forholdet til § 4-8 (§ 25 i 1985-loven) ble avklart.⁴¹ Denne dobbeltreguleringen er ikke fjernet i ettertid.

---

⁴⁰ Se Nygaard (1997) side 132, Hagen (1987) side 32 og Hagen m.fl. (1989) side 288.

⁴¹ NOU 1979: 43 side 64-65.

Det har vært hevdet at § 4-8 kun gjelder i driftsfasen, mens det er § 4-7 som gir departementet kompetanse i plan- og utbyggingsfasen.⁴² Spørsmålet er ikke avklart. *Nygaard* tar til orde for å fjerne regelen om uegentlig samordning i § 4-7, og klargjøre at § 4-8 kommer til anvendelse i alle fasene.⁴³ Etter hans syn vil departementet kunne oppnå det samme med § 4-8 og godkjenning av PUD i § 4-2. Nygaards syn har etter min mening mye for seg. Dette vil fjerne dobbeltreguleringen, og dermed gjøre regelverket mer tilgjengelig og entydig. Vedtagelsen av TPA-forskriften styrker Nygaards oppfatning. Ved å innføre regler om tariffregulering m.v. binder forskriften departementets skjønsmessige kompetanse etter § 4-8 på en rekke områder. Hvis departementet vil kunne omgå forskriften ved å velge § 4-7 som hjemmel for sitt pålegg om bruk eller sin fastsettelse av avtalevilkårene vil det undergrave forskriften. Departementet bør av denne grunn unnlate å benytte seg av sin kompetanse etter § 4-7 første ledd første punktum hvor man er innenfor virkeområdet til § 4-8 selv om det rent formelt kan fatte vedtak etter den førstnevnte bestemmelsen.

2.6 Tredjepartsadgang i andre sektorer og i fremmed rett

Bruk av andres innretninger, og størrelsen på betalingen for bruken, er praktiske problemstillinger på en rekke områder. I dette avsnittet vil jeg gi en kort oversikt over hvordan adgang til innretninger på britisk og dansk sokkel er regulert, hvordan spørsmål om tredjepartsadgang er løst i andre sektorer i Norge, og hvordan adgang til viktige innretninger og anlegg er regulert av EU.

---

⁴² Se Stang (1993) side 46. Se også Nygaard (1997) side 131-134, Hagen (1987) og Hagen m.fl. (1989) side 206-207 og 288 for mer om dette.

⁴³ Nygaard (1997) side 133.

2.6.1 TPA for innretninger på dansk og britisk sokkel

Både dansk og britisk rett har regler for tredjepartsadgang til petroleumsinnretninger på sokkelen. Dette er i Danmark gjort gjennom rørledningsloven⁴⁴ og den tilhørende rørledningsforskriften⁴⁵. Den danske undergrundsloven (som tilsvarende petroleumsloven i Norge) inneholder ingen bestemmelser om tredjepartsadgang.⁴⁶ I britisk rett er tredjepartsadgang til petroleumsinnretninger lovfestet i Petroleum Act 1998 chapter 17.

Dansk sokkel

Den danske reguleringen av tredjepartsadgang til offshoreinstallasjoner er begrenset til adgang til rørledninger. Danmark har valgt *regulert* tredjepartsadgang til disse rørledningene. Utvinningen på dansk sokkel foregår på et mer konsentrert område enn den norske. Fra dette området er det bygget en olje- og kondensatrørledning for å transportere utvunnet petroleum til dansk fastland. Aktørene på dansk sokkel har ikke bare en *rett* til adgang til denne rørledningen, men også en *plikt* til å transportere gjennom den, jf. rørledningsloven § 2. Ordningen ble innført delvis for å muliggjøre utvinning fra mindre felt, som i seg selv ikke var store nok til å finansiere full utbygging.⁴⁷ Rørledningen eies av det statlige oljeselskapet DONG A/S. Rørledningsloven og -forskriften har detaljerte reguleringer av hvilke kostnader brukere skal dekke når de bruker rørledningen.

---

⁴⁴ Lov nr. 1100 av 18. november 2005 om etablering og benyttelse af en rørledning til transport af råolie og kondensat.

⁴⁵ Forskrift nr. 1470 13. desember 2004.

⁴⁶ Lov nr. 889 af 4. juli 2007 om anvendelse af Danmarks undergrund.

⁴⁷ Roggenkamp m.fl. (2007) side 476.

Lovens paragraf 3 oppstiller tre elementer tariffen for bruk av rørledningen skal bestå av. For det første skal bruker betale et beløp til dekning av en relevant andel av «kapitalomkostningene vedrørende finansiering af anlægget», jf. § 3 første ledd. Det er nærmere utdypet i forskriften at dette både skal dekke *alle* de opprinnelige utbyggingsomkostningene og eventuelle nye utvidelses- og vedlikeholdskostnader, jf. rørledningsforskriften § 4. For det andre skal bruker dekke en andel av driftskostnadene for rørledningen beregnet pr. enhet transportert olje, jf. Rørledningsloven § 3 andre ledd. Dette omfatter DONGs utgifter av enhver art i forbindelse med besittelse, drift eller avvikling av rørledningen, jf. rørledningsforskriften § 5. Disse to første elementene er rene kostnadsdekninger. Som det tredje elementet i beregningen av tariffen er et profittlement på 5 prosent, jf. rørledningsforskriften § 3 nr 3. Til forskjell fra Norge følger det av ordlyden at denne fortjenesten skal beregnes ut fra verdien av den mengde petroleum som er transportert, ikke ut fra eiers kostnader. Følgen av dette er at eiers fortjeneste er oljeprisavhengig, og at ved høy oljepris kan eier få en meget god fortjeneste på sine investeringer. En slik beregningsmåte av profittlementet ville på norsk sokkel trolig ikke vært forenelig med det grunnleggende prinsippet om at fortjeneste i hovedsak skal tas ut på feltet.

Sammenfatningsvis får eier i Danmark altså dekket en relevant andel av alle sine kostnader, både kapitalomkostninger og driftsomkostninger samt en profitt på 5 prosent av verdien av den transporterte olje.

Britisk sokkel

Petroleum Act regulerer tredjepartsadgang på sokkelen i britisk rett.⁴⁸ Brukere har ingen ubetinget rett til adgang, men departementet⁴⁹ kan pålegge adgang på visse vilkår, jf. Petroleum Act art. 17F subsection 9. På britisk sokkel er det altså *forhandlet* tredjepartsadgang. Etter sin ordlyd er det kun «pipelines» det kan pålegges adgang til, jf. Petroleum Act art. 17F subsection 1. Det kan synes som om det dermed kun er rørledninger det kan pålegges adgang til. Gjennom legaldefinisjonen av «pipelines» begrepet i art. 26, og det faktum at departementet skal ta i betraktning brukers behov for prosessering ved pålegget (art. 17F subsection 8 litra d) går det fram at også utvinningsinnretninger kan pålegges bruk etter art. 17F.

Departementet er i art. 17F subsection 10 litra c gitt kompetanse til å fastsette vederlaget for bruken. Noe nærmere regulering av tariffene gir loven ikke. Tariffene er heller ikke regulert gjennom forskrift. Britiske myndigheter har heller valgt å komme til enighet med petroleumsindustrien om veiledende retningslinjer for tredjepartsbruk, herunder tariffen. Dagens retningslinjer (Code of Practice⁵⁰) ble vedtatt august 2004 av UKOOA⁵¹ i samarbeid med departementet.

Code of Practice er kun retningslinjer, og verken eier eller bruker er forpliktet til å bruke dem. Etter Code of Practice artikkel 12.1

---

⁴⁸ Petroleum Act 1998 chapter 17.

⁴⁹ Departement for Business, Enterprise and Regulatory Reform ved The Secretary of State.

⁵⁰ Code of Practice on Access to Upstream Oil and Gas Infrastructure on the UK continental Shelf, August 2004.

⁵¹ UKOOA (United Kingdom Offshore Oil and Gas Industry Association) tilsvarende Oljeindustriens landsforening, og organiserer oljeselskapene og leverandørindustrien på britisk sokkel.

subsection 1 skal tariffene være «fair and reasonable, where risks taken are reflected by rewards». Dette kriteriet om rimelige tariffer er vagt og gir i realiteten liten veiledning. En mer konkret veiledning gir bestemmelsens andre punktum. Den fastslår at rimelige tariffer best oppnås gjennom åpen konkurranse mellom flere infrastruktureiere. Eier har i mange tilfeller et naturlig monopol på å tilby prosesserings- og/eller transporttjenester. Reguleringen her skal altså kompensere for den dårlige forhandlingsposisjonen bruker er i som følge av eiers monopolstilling. Dette synes å tilsvare reguleringen i Norge. Bruker skal også dekke alle kostnadene ved eventuell kapasitetsutvidelse der dette er nødvendig for å kunne tilby adgang, jf. Code of Practice art. 12.1 subsection 3.

Code of Practice innebærer ingen begrensning i departementets kompetanse etter Petroleum Act. For å gi de private aktørene et innblikk i hvordan departementet tenker å benytte sin kompetanse etter loven offentliggjorde departementet i mars 2005 *Guidance on Disputes over Third Party Access*⁵² (Heretter Guidance). Heller ikke denne veiledningen innebærer begrensninger i departementets kompetanse, men Guidance beskriver hvilke hensyn og vurderinger departementet mest sannsynlig vil legge til grunn ved avgjørelse av tvister om uenighet ved bruk av innretninger. Den inneholder dels utsagn om avtaleprosessen og dels om fastsettelse av tariffer.

Ved tariffastsettelsen er det to motstridende hensyn. På den ene siden hensynet til «terms which reward past investment in infrastructure and allow owners to take on risks which a field developer may not be able to bear alone», og på den andre siden hensynet til at «the terms [...] are attractive enough to encourage

---

⁵² Guidance on Disputes over Third Party Access to Upstream Oil and Gas Infrastructure, utgitt mars 2005 av Departement of Trade and Industry.

exploration for, and development of, new fields».⁵³ Dette er de samme motstridende hensyn som er vurdert ved fastsettelsen av det norske regelverket. Departementet har deretter gitt uttrykk for hvordan disse hensyn best kan ivaretas. Avveiningen bygger på en debatt i Lords Committee 15. oktober 1975.⁵⁴

Hovedinnholdet er følgende:⁵⁵ Bruker skal som hovedregel dekke en del av de historiske kapitalkostnadene ved innretningen, og alltid dekke de økte driftskostnadene ved adgangen. Hvor eier allerede har fått dekket kapitalkostnadene skal bruker ikke dekke en andel av de historiske kapitalkostnadene. For innretninger som nærmer seg slutten av sin økonomiske levetid kan bruker allikevel måtte betale en tariff høyere enn de økte driftskostnadene. Bruker kan i disse sistnevnte tilfellene måtte betale en tariff som er høy nok til at innretningen forblir vedlikeholdt og tilgjengelig for tredjepartsbruk. Hvor eier opprinnelig bygget ekstra kapasitet på innretningen for fremtidig tredjepartsbruk skal bruker dekke disse kostnadene ved adgang, samt en rimelig fortjeneste for eier på den opprinnelige tilleggsinvesteringen. Blir eier pålagt å gi bruker adgang selv om det ikke er tilstrekkelig ledig kapasitet på innretningen, skal bruker dekke alle kostnader eier påføres.⁵⁶

Selv om Guidance ikke er bindende for departementets kompetanse gir den uttrykk for hva som er en rimelig fastsettelse av tariffene etter britiske myndigheters syn. Når det norske Olje- og Energidepartementet skal avveie de samme hensyn og samme problemstillinger, er britenes vurderinger en relevant kilde. Noen

---

⁵³ Guidance side 10.

⁵⁴ Guidance side 9.

⁵⁵ Guidance side 11-12.

⁵⁶ For en nærmere gjennomgang av tredjepartsadgang etter britisk rett, se Daintith m.fl. (2007) avsnitt 1-733 til 1-733/7.

formell vekt i norsk rett har naturligvis ikke disse vurderingene. Reelt sett må imidlertid de britiske vurderingene legges en viss vekt. Dersom de norske tariffreguleringene blir annerledes enn de britiske vil dette medføre forskyvning i konkurransen mellom norsk og britisk sokkel. Hvis en eier på norsk sokkel ikke kan kreve så høye tariffer som en eier på britisk sokkel kan det føre til at selskaper som investerer i infrastruktur velger å investere mer på britisk sokkel, ettersom de der kan få mer igjen for investeringen. På den annen side kan dette medføre at aktører heller velger å satse på utvinning av små satelittfelt på norsk sokkel enn på britisk. Dette er momenter departementet må ta i betraktning ved tolkningen av det norske regelverket.

2.6.2 Tariffregulering i andre sektorer

Tariffregulering er nødvendig ved enhver påleggelse av adgang til en innretning, det være seg vei, strømmnett, telenett, gassnett, flyplass osv. Den følgende gjennomgangen har til hensikt å vise hvordan problemet med eiers monopollignende situasjon er forsøkt løst for andre innretninger enn utvinningsinnretninger. Jeg vil ta for meg adgang til vei, elnett, gassrørledningsnett og telekommunikasjonsnett.

Det er ingen alminnelig rett til bruk av privat vei. Dersom eier ikke ønsker å gi bruker adgang kan bruker kun oppnå adgang gjennom ekspropriasjon. Veiloven § 53 gir ekspropriasjonshjemmel når vilkårene i bestemmelsen er oppfylt.⁵⁷ Dersom bruker gis bruksrett, plikter han å dekke «ein forholdsmessig part av utgiftene til anlegg og vedlikehald av vegen»⁵⁸ og han må bidra til «å halde

---

⁵⁷ Vegloven av 21. juni 1963 nr. 23.

⁵⁸ jf vegloven § 53 tredje ledd andre punktum.

vegen i forsvarlig og brukande stand»⁵⁹. Bruker må altså dekke både en andel av investeringskostnadene og en andel av driftskostnadene. At også investeringskostnadene må dekkes av bruker, er i lovens forarbeider begrunnet med at en interessert ellers ville kunne stille seg passiv til veibyggingen, for deretter å ekspropriere bruksrett når veien var ferdig, og dermed slippe utgifter til anlegget.⁶⁰ Høyesterett uttaler i Rt. 1993 side 496 (side 502) – Bamble I - om begrunnelsen fra forarbeidene:

«Dette synspunktet har relevans ved erverv av bruksrett til andre tekniske anlegg, og jeg antar at dette i hvert fall er en del av begrunnelsen for tilsvarende bestemmelser i andre lover.»

Saken gjaldt spørsmålet om utmålingen av ekspropriasjonserstatningen etter ekspropriasjon av et strandområde. På området lå en vei, og det interessante i vår sammenheng er utmålingen av erstatningen for veien. Ekspropriasjonen skjedde ikke med hjemmel i vegloven § 53, og førstvoterende konstaterte at spørsmålet ikke var lovregulert, for deretter å henvise til Rt. 1976 side 1362 – Eikelanddommen. Førstvoterende uttaler videre at det gjennom Eikelanddommen «anses som en etablert rettsregel at det ved tvangsavståelse av bruksrett betales «for selve bruken»». På side 1371 i Eikelanddommen fremgår det at dette uttrykket innebærer betaling av en andel av kostnadene ved byggingen av veien. I Bamblekjennelsen ble ikke saken løst etter prinsippet i Eikelanddommen, fordi ekspropriasjonen i Bamble I ikke medførte avståelse av bruksrett for eier. Høyesteretts uttalelse om begrunnelsen bak regelen vil allikevel ha betydning for bruksrett til anlegg generelt. Førstvoterende avslutter kjennelsen med å si at retten «finner [...] det unødvendig å gå inn på» hvorvidt ved ekspropriasjon av andre

---

⁵⁹ Jf. vegloven § 54 første ledd første punktum.

⁶⁰ Inst. O. XIV (1962-63)side 38-39.

anlegg enn veianlegg kan være grunn til å bygge på tilsvarende prinsipper som i Eikelanddommen. Dette kan ikke svekke vekten av prinsippene i særlig grad.

Sammenfatningsvis må den som krever adgang til privat vei dekke både en andel av de samlede driftskostnadene og en andel av de totale kapitalkostnadene.

Hovedprinsippene for fastsettelsen av tariffene i elnettet er regulert i energilovforskriften § 4-4 litra b.⁶¹ Etter denne bestemmelsen skal tariffene dekke «kostnadene ved drift av nettet og avskrivning av nettet, samt gi en rimelig avkastning på investert kapital». Tariffene skal altså omfatte både en andel av driftskostnadene og en andel av kapitalkostnadene.

For adgang til oppstrøms gassrørledningsnett fastsetter petroleumsforskriften § 63 rammer for tarifffastsettelsen. I tillegg må tariffen ligge innenfor petroleumsløven § 4-8. Dette gjør reguleringen av tariffene for gassrørledningsnett særlig interessante i vår sammenheng, fordi de viser hvilke tariffer som er ansett å oppfylle kravet til rimelig fortjeneste i petroleumsløven § 4-8. Petrf. § 63 tredje ledd bestemmer at tariffen skal bestå av et «driftselement» og et «kapitalelement». Hvordan disse elementene skal beregnes fremgår av fjerde og femte ledd. Kapitalelementet skal fastsettes ut fra en avveining mellom hensynet til «best mulig ressursforvaltning» og hensynet til «rimelig avkastning på investert kapital» for eier, jf. petrf. § 63 fjerde ledd. En naturlig forståelse av «investert kapital» er den *totale kapitalinvesteringen*, ikke bare investering i tilleggskapasitet. Eier skal dermed ha en rimelig avkastning på den totale investeringen. At eier skal ha en «rimelig» avkastning innebærer en begrensning i eiers avkastning. Det må være hensynet til best mulig ressursforvaltning som begrenser avkastningens stør-

---

⁶¹ Forskrift 12. juli 1990 nr. 959.

relse. Dette bygger på prinsippet om at overskudd i hovedsak skal tas ut på feltet og ikke i transportinnretningene.⁶² En naturlig forståelse av «rimelig fortjeneste» innebærer også en begrensning i den totale fortjenesten eier kan ha på innretningen. Når eier har tjent inn kapitalkostnadene samt en rimelig avkastning på disse vil kapitalelementet være null ved beregning av tariffene. Dette vil være tilfelle for eldre rørledninger.

Driftselementet skal være kostnadsbasert, og skal dekke eiers kostnader forbundet med driften av rørledningsnett, jf. petrf. § 63 femte ledd.⁶³ Tarifforskriften § 4 første ledd fastslår at bruker skal betale en andel av de *totale driftskostnadene* fordelt etter hvilken andel bruker har av totalproduksjonen i innretningen. Bruker skal altså dekke en forholdsmessig del av de totale driftskostnadene, ikke bare den marginale økningen hans bruk medfører.

Gjennomføringen av tariffreguleringen i petroleumsforskriften § 63 er gjort i tarifforskriften.

Ved adgang til oppstrøms gassrørledningsnett må altså bruker dekke både en forholdsmessig andel av de totale driftskostnadene og en forholdsmessig andel av de totale investeringskostnadene.

Elektroniske kommunikasjonsnett er også gjenstand for tredjepartsbruk. Lov om elektronisk kommunikasjon 4. juli 2003 nr. 83 (Ekom-loven) § 4-9 gir det offentlige kompetanse til å regulere tariffene ved bruk av kommunikasjonsnett hvor tilbyder opererer med et «uforholdsmessig høyt prisnivå». Det fremgår av bestemmelsen at det er eiers misbruk av monopollignende stilling det søkes å motvirke. Tariffen skal etter lovens forarbeider være av en slik størrelse at den gir eier «rimelig avkastning på anvendt kapital», og videre at eier får en «rimelig forrentning av den relevante

---

⁶² Merknadene til petroleumsforskriften § 63 fjerde ledd.

⁶³ Karset m.fl. (2005) side 92.

investerte kapitalen sett i forhold til risikoen investeringene var knyttet til».⁶⁴ Departementet anser det ovennevnte for å være den tariffastsettelsen som best ivaretar investeringsinsentivene til eksisterende og nye virksomheter og hensynet til virksom konkurranse i markedet.⁶⁵ Fordelingen av driftskostnader er ikke regulert i verken loven eller forarbeidene, men hensynene bak regelen tilsier at bruker må betale en forholdsmessig andel av driftskostnadene.

Også for elektroniske kommunikasjonsnett må bruker dekke både en andel av driftskostnadene og en andel av de totale investeringskostnadene.

Gjennomgangen av tariffreguleringen på disse ulike områdene viser at bruker gjennomgående må dekke en andel av de totale driftskostnadene og en andel av de totale investeringskostnadene. Denne løsningen anses å best ivareta avveiningen mellom hensynet til investeringsinsentiver og hensynet til samfunnseffektiv utnyttelse av ressursene. At samtlige av reguleringene jeg har kommet over regulerer tariffene etter de samme prinsippene tilsier at bruker ved bruk av utvinningsinnretninger på sokkelen også bør betale en tariff som dekker en andel av de totale investerings- og driftskostnadene.

2.6.3 Læren om «essential facilities»

EU-retten har regler om når en eier av en fysisk infrastruktur er pliktig å gi andre adgang til sin infrastruktur, og hva eieren i slike tilfeller kan ta seg betalt for adgangen. Det er den såkalte læren om «essential facilities» som regulerer dette. Læren bygger på konkurranserettslige vurderinger, og springer ut av forbudet mot misbruk av dominerende stilling i EF-traktaten artikkel 82.⁶⁶ Kjernen i læren

---

⁶⁴ Ot.prp.nr.58 (2002-2003) side 106.

⁶⁵ Ot.prp.nr.58 (2002-2003) side 27.

⁶⁶ Whish (2003) side 667 flg.

om «essential facilities» er *adgangsrett* til fysisk infrastruktur når infrastrukturen er av en slik art at eieren har monopol på å tilby tjenesten. Synspunktet er at dersom det ikke er konkurranse på transportmarkedet (elnettet, havner, gassrørledningsnettet osv.) vil det ikke bli konkurranse på det underliggende varemarkedet (strømmerketet, varemarkedet, gassmarkedet, osv.).

Det er den enkelte infrastruktureier som er pliktsubjekt etter læren. Hvorvidt det eksisterer en slik lære om nødvendige fasiliteter hos oss gjennom EØS-avtalen art. 54 er det uenighet om.⁶⁷ I dette kapittelet vil læren kun brukes for å illustrere hvordan tariffreguleringen er gjennomført. Hvorvidt det eksisterer en slik lære i Norge er derfor uten betydning. At samhandelen mellom medlemsstatene påvirkes er et absolutt vilkår for å konstatere misbruk av dominerende stilling.⁶⁸ Adgang til utvinningsinnretninger på norsk sokkel kan neppe ha innvirkning på samhandelen mellom EU og EØS, da verken mengden petroleum som omsettes, eller prisen på denne blir påvirket av adgangen til innretninger på sokkelen. Læren om «essential facilities» vil derfor ikke direkte regulere bruk av innretninger på norsk sokkel. I det følgende vil læren kun brukes for å vise hvilke kostnader eieren av en «essential facility» kan ta med i beregningen av den pris bruker må betale for bruken. Dette kan igjen gi noen synspunkter på hva som bør anses som «rimelig fortjeneste» ved bruk av utvinningsinnretninger etter petroleumsloven § 4-8.

---

⁶⁷ Falch (2004) side 132.

⁶⁸ EØS-avtalen art. 54

I europeisk praksis har læren i første rekke blitt brukt på havner, jernbaneanlegg, flyplasser, gassrørledninger, elektrisitetsanlegg og elektroniske kommunikasjonsanlegg.⁶⁹

En regel om adgangsrett uten å samtidig regulere betalingen eier kan ta for adgangen blir fort uten virkning. Uten prisregulering kan eier kreve urimelig høy pris, og bruker vil da ikke lenger ønske å bruke infrastrukturen. Adgangsretten blir dermed illusorisk. På denne bakgrunn inneholder også læren om «essential facilities» rammer for den betaling eier kan betinge seg.

Det følger av ordlyden i EF-traktaten art 82 andre ledd litra c at det å «applying dissimilar conditions to equivalent transactions» er brudd på forbudet mot misbruk av dominerende stilling. Dette ikke-diskrimineringsprinsippet innebærer at eier må tilby ulike brukere som ønsker den samme tjenesten like vilkår. Hvor eier også er en av brukerne - som tilfellet er for utvinningsinnretninger på sokkelen - må det samme prinsippet komme til anvendelse.⁷⁰ Følgen av dette er at man må beregne hva eier selv betaler for bruken av innretningen, og gi bruker adgang for samme pris.

Denne beregningen vil nødvendigvis bli teoretisk, da eier ikke betaler for sin egen bruk. Det er flere måter man kan beregne prisen.⁷¹ Mest nærliggende er å se hen til en andel av de totale kostnadene eier har ved etablering og drift av innretningen, og deretter legge på en rimelig fortjeneste. En slik løsning synes EF-domstolen å ha lagt seg på i sak 66/86 hvor domstolen i premiss 43 uttaler at

---

⁶⁹ Whish (2003) side 675 med videre henvisninger. En nærmere behandling av hvilken infrastruktur som faller inn under begrepet «essential facility» gjøres ikke her. Grunnen til dette er at for oppgavens formål er det kun tariffreguleringen som er interessant. For nærmere om hvilken infrastruktur som er omfattet, se Whish (2003) side 667 flg. med videre henvisninger.

⁷⁰ Temple Lang (2000) side 375-405 (på side 390).

⁷¹ Falch (2004) side 142.

prisene «skal staa i et rimeligt forhold til luftfartsselskabets *totale omkostninger paa laengere sigt* (min kursivering)», og videre at det i denne vurderingen skulle tas hensyn til «behovet for et tilfredsstillende kapitalafkast ».⁷²

Formålet med prisfastsettelsen er å finne fram til en pris som avveier hensynet til insentiver til forbedringer av innretningen og hensynet til konkurranse på det underliggende vare/trafikkmarkedet på en best mulig måte. *Whish* forutsetter at eier skal ha dekket både en relevant andel av de faste kostnadene ved innretningen og de økte variable kostnadene adgangen medfører, samt en rimelig fortjeneste.⁷³

Samlet sett er løsningen etter doktrinen at eier skal ha dekket en andel av de totale kostnadene ved innretningen, samt en rimelig fortjeneste. Det er denne løsningen som antas å gi den beste avveiningen av hensynene bak læren.

---

⁷² EF-domtolens sak 66/86 Ahmed Saeed premiss 43. Saken gjaldt spørsmålet om det at et flyselskap solgte flybilletter til under kostpris innebar et misbruk av dominerende stilling.

⁷³ *Whish* (2003) side 684-694.

3 TPA-forskriftens virkeområde

3.1 Utgangspunkt

TPA-forskriften gjelder «innretninger til utvinning, transport eller utnyttelse av petroleum i medhold av petroleumsløven § 1-4 og § 4-8», jf. § 1 første ledd. I utgangspunktet faller alle innretninger innenfor petroleumsløvens virkeområde i § 1-4 innunder forskriften. Dette omfatter alle petroleumsinretninger på sokkelen, samt en del landbasert innretninger. Paragraf 1 andre ledd begrenser forskriftens anvendelse på visse gassinretninger. Se nærmere om dette under.

De landbaserte innretningene faller inn under petroleumsløvens virkeområde i den grad de brukes til utnyttelse av utvunnet petroleum når slik utnyttelse er «nødvendig for eller utgjør en integrert del av utvinning eller transport av petroleum», jf. petroleumsløven § 1-4 andre ledd. Det sentrale er her at innretninger som en rettighetshaver på et felt må gå gjennom før han kan disponere over sin petroleum er omfattet av loven.⁷⁴ Se Petroleumsvirksomhet Ot. prp. nr. 46 (2002-2003) (endringslov) for nærmere om hvilke typer innretninger på landterritoriet som er innenfor lovens virkeområde.

Forskriftens henvisning til lovens § 4-8 innebærer en ytterligere begrensning i forskriftens virkeområde: Paragraf 4-8, og dermed også forskriften, gjelder kun «innretninger som omfattes av §§ 4-2 og 4-3». Disse to bestemmelsene gjelder ikke innretninger til undersøkelse og leteboring, da slike aktiviteter er regulert i lovens kapittel 2 og 3, og ikke i kapittel 4. Innretninger til slike formål faller derfor utenfor forskriftens virkeområde. At undersøkelse og leteboring faller utenfor forskriften følger for så vidt også av disse

---

⁷⁴ Se Ot. prp. nr. 46 (2002-2003) (endringslov) side 7.

aktivitetene ikke er nevnt i ordlyden i forskriften § 1 første ledd: «utvinning, transport eller utnyttelse». Grensen mellom leteboring og utvinning kan være uklar ved langvarig testproduksjon fra skip eller rigg. Som eksempel kan nevnes Mimefeltet, hvor testproduksjon ble startet i 1990, utvinning i 1993 og stenging av feltet i 1995.⁷⁵ *Nygaard* er av den oppfatning at ved tvil om innretningen driver leteboring eller utvinning må det avgjørende være formålet med produksjonen.⁷⁶ Det kan innvendes mot dette at formålet kan være vanskelig å kartlegge, samt at formålet også kan være delt mellom inntjening/utvinning og kartlegging av feltet. I mangel av andre kriterier synes det imidlertid fornuftig å legge avgjørende vekt på formålet.

Petroleumsloven § 4-8 første ledd har også en begrensning ved at innretningen må eies av rettighetshaver. Se om dette i punkt 3.3.

3.2 Grensen mot innretninger regulert i tarifforskriften

Forskrift om andres bruk av innretninger gjelder i utgangspunktet «inngåelser av avtaler om andres bruk av innretning til utvinning, transport og utnyttelse av petroleum», jf. forskriften § 1 første ledd. Dette omfatter også innretninger som er regulert i forskrift 20. desember 2002 nr. 1724 om fastsettelse av tariffer mv. for bestemte innretninger (tarifforskriften). I praksis regulerer tarifforskriften gassrørledningssystemet som inngår i Gassled.

Gassled er et interessentskap for størstedelen av gasstransport-systemet på norsk sokkel. Gassled eier både rørledningene og terminalene. Gassled ble stiftet i 2003 gjennom en fusjon av gasstrans-

---

⁷⁵ Fakta 1994 kap. 14.2.

⁷⁶ *Nygaard* (1997) side 99.

portinnretningene til de ulike rettighetshaverne på norsk sokkel. Bakgrunnen for dette var nye krav til gassmarkedet gjennom Europaparlaments- og Rådsdirektiv 98/30/EF om felles regler for det indre marked for naturgass (gassmarkedsdirektivet). Gassled eies av olje- og gasselskapene på norsk sokkel, og operatør for transportsystemet er det uavhengige Gassco.⁷⁷

TPA-forskriften gjelder ikke «for så vidt annet følger» av tarifforskriften, jf. TPA-forskriften § 1 andre ledd. Etter sin ordlyd er altså ikke innretninger omfattet av tarifforskriften i sin helhet unntatt TPA-forskriften. Tarifforskriften regulerer i hovedsak *kun tariffene* for tredjepartsbruk av Gassled. Spørsmålet blir da om TPA-forskriftens andre regler om forhandlingsprosessen, tvisteløsning, avstemningsregler og vilkår i avtalen også gjelder for innretninger omfattet av tarifforskriften. Høringsbrevet til TPA-forskriften⁷⁸ behandler dette spørsmålet, og gir uttrykk for departementets formål med avgrensningen:

«Forskriften vil gjelde **alle avtaler** om andres bruk av innretninger til utvinning, transport eller utnyttelse av petroleum **som ikke er regulert** av forskrift av 20. desember 2002 nr. 1724 om fastsettelse av tariffer for bestemte innretninger (tarifforskriften) [Min utheving]» .

Det kan dermed se ut som en glipp fra departementets side at forskriftens ordlyd ble utformet slik at den ikke i sin helhet unntar avtaler regulert i tarifforskriften. For Gassled er disse andre temaene i tillegg allerede regulert gjennom petroleumsforskriften kapittel 9, og dersom TPA-forskriften også omfattet dette vil det innebære en dobbeltregulering. Departementet kan neppe ha hatt til hensikt å skape en slik dobbeltregulering. Det gir ingen mening å ha to

---

⁷⁷ Fakta 2007 side 46-47, Olje- og Energidepartementet og Oljedirektoratet samt www.gassco.no

⁷⁸ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005.

parallele reguleringer for forhandlingsprosessen, tvisteløsning osv. TPA-forskriften § 1 andre ledd må derfor tolkes slik at forskriftens virkeområde ikke omfatter de innretningene som reguleres i tarifforskriften.⁷⁹

Det er også en del gassrørledninger på norsk sokkel som ikke er omfattet av tarifforskriften.⁸⁰ Disse rørledningene er dermed ikke unntatt fra TPA-forskriften. Samtidig er disse rørledningene en del av oppstrømsgassrørledningsnett slik dette er definert i petroleumsloven § 1-6 litra m, og regulert gjennom petroleumsforskriften kap. 9 med visse unntak. Denne dobbeltreguleringen kan synes problematisk, men er neppe et problem i praksis. Disse rørledningene er pr. i dag ikke aktuelle for tredjepartsbruk. Dersom de i fremtiden blir det, vil de etter all sannsynlighet inntas i Gassled, og reguleres i tarifforskriften. Av denne grunn går jeg ikke nærmere inn på problemstillingen rundt dagens dobbeltregulering av de aktuelle gassrørledningene.

3.3 Leide innretninger

3.3.1 Er leide innretninger omfattet av TPA-forskriften?

Innenfor TPA-forskriftens virkeområde faller «slike innretninger som nevnt i § 12», jf. forskriften § 1 første ledd. Etter TPA-forskriften § 12 første ledd gjelder forskriften også tredjepartsbruk av innretninger som «rettighetshaver eller en gruppe rettighetshavere *har leid*» til bruk i petroleumsvirksomhet. Andre ledd inneholder begrensninger i tredjepartsbruk av leide innretninger. Det kan vanskelig tenkes leide faste innretninger på sokkelen. Flyttbare

---

⁷⁹ Samme standpunkt tar Are L. Brautaset i foredrag om forskrift om andres bruk av innretninger holdt på Petroleumsjuridisk klubb, Stavanger 29. november 2006.

⁸⁰ Se Fakta 2007.

innretninger er det derimot aktuelt å leie, og det mest praktiske er her innleide produksjonsskip.

Departementet forutsetter i høringsbrevet til forskriften at leide innretninger er omfattet av petroleumsloven § 4-8, og at forskriften § 12 er ment å dekke «alle former for leieforhold, leasing, salg med lease-back rett etc. der rettighetshaver etter petroleumsloven ikke er eier».⁸¹ Det fremgår også av forskriften § 1 at leide innretninger er omfattet av petroleumsloven § 4-8, da paragrafen uttrykker at forskriften gjelder «innretninger [...] i medhold av petroleumsloven § 1-4 og § 4-8, *herunder* slike innretninger som nevnt i § 12 i denne forskrift» [min kursivering].

At leide innretninger omfattes av petroleumsloven § 4-8 synes motstridende med ordlyden i § 4-8 første ledd. Etter sin ordlyd gjelder § 4-8 «innretninger som omfattes av §§ 4-2 og 4-3 og som *eies* av rettighetshaver». Her stilles det krav om at kun innretninger som rettighetshaver selv eier er omfattet av regleverket rundt tredjepartsadgang i paragrafen selv og i forskrifter gitt med hjemmel i denne.⁸² Kravet til eierskap er nærmere begrunnet i lovens forarbeider⁸³:

«Dersom eieren til en innretning ikke også er rettighetshaver til den utvinningstillatelse som innretningen betjener, vil departementet ikke uten videre kunne bestemme at innretningen skal kunne brukes av andre. Bestemmelsen får derfor bare anvendelse på det tilfellet at eieren også er rettighetshaver.»

Denne begrunnelsen virker noe uklar, men det sentrale er at hensynet til eieren av innretningen går foran hensynet til en poten-

---

⁸¹ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 5.

⁸² Eiervilkåret gjelder også for § 4-8 andre ledd, se over punkt 2.3.

⁸³ Ot. prp. nr. 72 (1982-1983) Lov om petroleumsvirksomhet side 63 (Eierkravet er videreført fra petroleumsloven av 1985)

siell bruker. Eieren skal ved utleie av en innretning ikke kunne pålegges noe mer eller noe annet enn det leieavtalen bestemmer. Når både ordlyden og forarbeidene trekker i samme retning kan det ikke være tvilsomt at § 4-8 kun gjelder innretninger som rettighetshaveren selv eier, og ikke leide innretninger.

Departementet har ved utformingen av TPA-forskriften tydeligvis vært av en annen oppfatning. Under høringsrunden gjorde Conoco-Phillips departementet oppmerksom på at det ville være i strid med loven om forskriften omfattet leide innretninger.⁸⁴ Etter at forskriften trådte i kraft har forskriftens bestemmelse om leide innretninger blitt kritisert som direkte motstridende med loven, og dermed ugyldig.⁸⁵ Nygaard har også uttrykt tvil om gyldigheten til TPA-forskriften § 12, og han er overrasket over at en lovendring av eiervilkåret ikke ble vurdert eller foreslått under forberedelsen av forskriften.⁸⁶ Med det klare eierkravet i lovens ordlyd og begrunnelsen i forarbeidene er forskriften § 12 i direkte motstrid med loven. I tråd med lex superior-prinsippet har da loven forrang, og forskriften må tolkes innskrenkende, slik at den ikke omfatter leide innretninger. Innretninger som eies av andre enn rettighetshaverne, for eksempel et rederi, kan altså ikke pålegges tredjepartsadgang, og rederiet trenger heller ikke følge loven og forskriften dersom de inngår en kommersiell avtale om tredjepartsadgang.

En egen problemstilling er om departementet ved godkjenningen av PUD kan stille som vilkår at eventuelle leide innretninger som skal brukes må følge TPA-forskriften, selv om forskriften rent formelt ikke omfatter slike innretninger. At det kan stilles vilkår

---

⁸⁴ Høringsuttalelse fra ConocoPhillips 30. september 2005 side 1.

⁸⁵ Are L. Brautaset i foredrag om forskrift om andres bruk av innretninger holdt på Petroleumsjuridisk klubb, Stavanger, 29. november 2006.

⁸⁶ Nygaard m.fl. (2007) side 117.

ved godkjenning av PUD etter petroleumsløven § 4-2 følger av petroleumsløven § 10-18 andre ledd. Etter denne bestemmelsen kan det settes vilkår for et vedtak når vilkåret har «en naturlig tilknytning» til vedtaket. Det er ikke holdepunkter for at dette vilkåret innebærer noe annet enn det alminnelige forvaltningsrettslige vilkåret om *saklig sammenheng* mellom vilkår og tillatelse.⁸⁷ Det alminnelige forvaltningsrettslige vilkåret om *forholdsmessighet* mellom vilkår og tillatelse må også gjelde her.

Hvorvidt et vilkår om å følge TPA-forskriften for en leid innretning har en «naturlig tilknytning» til godkjenning av PUD må i førsterekke vurderes ut fra hvilket formål godkjenning av PUD er ment å ivareta.⁸⁸ Ved godkjenning av PUD skal departementet ta særlig hensyn til at «mest mulig av den petroleum som finnes i hver enkelt petroleumforekomst, eller i flere petroleumforekomster sammen, bli produsert», jf. petroleumsløven § 4-1. Dette formålet taler for at vilkår om leide innretninger kan stilles, da det vil øke mulighetene for tredjepartsadgang og dermed mulighetene for størst mulig petroleumproduksjon. At det i den senere tid har blitt mer og mer vanlig med produksjon ved hjelp av produksjonsskip gjør også at det reelle behovet for å kunne pålegge disse innretningene bruk er økende. Det mest tungtveiende argumentet mot en adgang til å stille et slikt vilkår, er at lovgiver uttrykkelig har tatt til stilling at leide innretninger ikke skal omfattes av § 4-8. Ved vedtakelsen av petroleumsløven 1996 ble vilkåret videreført, selv om det på dette tidspunktet var på det rene at utvinning ved hjelp av innleide

---

⁸⁷ Om det alminnelige vilkåret se Graver (2007) side 293, Eckhoff/Smith (2006), side 396 og Hagen m.fl. (1989) side 275 og 572.

⁸⁸ Hagen m.fl. (1989) side 572 og Eckhoff/Smith (2006) side 394.

produksjonsskip ville øke i omfang.⁸⁹ Når lovgiver har avgjort dette, kan ikke departementet bruke vilkårlæren til å omgå loven på dette punkt. Dersom leide innretninger skal pålegges bruk må lovgiver åpne for dette gjennom en lovendring. Konklusjonen må da bli at departementet ikke kan sette som vilkår for godkjenning av PUD at leide innretninger skal omfattes av petroleumsloven § 4-8.

De lege ferenda kan det spørres om det å begrense tredjepartsadgang til innretninger eid av rettighetshaver er hensiktsmessig. Hvis eieren av en utleid innretning risikerer at en tredjepart kan få bruke innretningen, vil dette trolig gjenspeile seg i dyrere leie og ellers strengere leievilkår. Dette kan igjen føre til at ellers lønnsomme felt blir ulønnsomme, og at felt blir tidligere stengt, eller ikke utbygget. Så langt synes et eierkrav fornuftig. Et ytterligere argument er at leide innretninger normalt vil være flyttbare, som produksjonsskip (FPSO). Det er et globalt marked for slike produksjonsskip, og dersom leide innretninger omfattes av regelverket for TPA på norsk sokkel kan dette medføre motvillighet mot utleie av FPSOer til selskaper på norsk sokkel. På den annen side vil partene i en leieavtale om flyttbare petroleumsinnretninger vil være store profesjonelle aktører som må forutsettes å kjenne til muligheten for tredjepartsbruk av innretningen når den leies ut til petroleumsvirksomhet på norsk sokkel. Eiernes behov for ytterligere beskyttelse av sin utleide innretning i ettertid synes ikke å være et vektig argument, da dette på sikt vil kunne gjøre et betydelig innhugg i retten til tredjepartsadgang, og dermed motarbeide målet om

---

⁸⁹ Følgende felt utvinnes ved produksjonsskip og var godkjent utbygd før petroleumsloven 1996 trådte i kraft: Balder, godkjent PUD 2. februar 1996, Norne, godkjent PUD 9. mars 1995 og Varg godkjent PUD 3. mai 1996 (Fakta 2007).

effektiv bruk av eksisterende innretninger. I tillegg kommer at et slikt eierkrav åpner for omgåelse av reglene for tredjepartsadgang ved at rettighetshaverne ikke eier innretningene selv, men lar egne selskaper eie innretningene.

Dersom leide innretninger også skal omfattes av regelverket om TPA vil det oppstå spørsmål om bruken er begrenset til den leieperiode hjemmelshaver og leietaker har avtalt, og spørsmål om brukers mulighet til å foreta nødvendig ombygging av innretningen. Forskriften § 12 andre ledd begrenser brukers bruk til det som er avtalt i leieavtalen mellom hjemmelshaver og leietaker, og løser dermed disse spørsmålene. Hensynet til eieren er da til en viss grad ivaretatt, og behovet for eiervilkåret er i mindre grad tilstede. Etter mitt syn bør argumentet om det globale markedet for produksjonsskip være avgjørende. Min konklusjon er da at et eierkrav synes å være hensiktsmessig ved regulering av tredjepartsadgang.

3.3.2 Når er en innretning eid av rettighetshaver?

Petroleumslovens formulering av eierkravet er at innretningen må «eies av rettighetshaver», jf. § 4-8 første ledd. Eier ikke rettighetshavergruppen innretningen må de leie den inn. Eiervilkåret er klart oppfylt dersom alle rettighetshavere på det aktuelle feltet sammen eier hele innretningen. Problemstillingen her er om eiervilkåret er oppfylt dersom et av selskapene i rettighetshavergruppen eier innretningen. Er vilkåret ikke oppfylt faller innretningen utenfor petroleumslovens og TPA-forskriftens regler om tredjepartsadgang.

Sitasjonene er her at et felt med en rettighetshavergruppe bestående av selskap A, B og C leier innretningen av selskap B. Ordlyden krever bare at «rettighetshaver» eier innretningen, ikke at alle rettighetshaverne er medeiere. Begrepet rettighetshaver er legaldefinert i petroleumsloven § 1-6 litra j, og etter denne bestemmelsen kan begrepet omfatte både en enkelt rettighetshaver og rettighetshaverne samlet. Noen avklaring gir ordlyden altså ikke. Ordlyden

trekker allikevel i retning av at eiervilkåret ikke er oppfylt i en slik situasjon, da innretningen i dette tilfellet må leies av rettighets-havergruppen. *Nygaard* er av den oppfatning at eierkravet ikke er oppfylt i slike tilfeller, og begrunner dette med at selskap B i egen-skap av utleier vil stå i samme rettslige stilling som en uavhengig utleier.⁹⁰ Mot dette kan anvendes at eierkravets begrunnelse er hensynet til tredjemann,⁹¹ og at selskap B som deltaker i rettighets-havergruppen ikke er like beskyttelsesverdig som en uavhengig utleier. Den rettslige realiteten er likevel at rettighetshavergruppen må leie innretningen, og eiervilkåret kan ikke da være oppfylt.

En annen mulig situasjon kan være at de tre rettighetshaverne A, B og C oppretter et eget selskap X som er heleid av de tre, og at dette selskapet eier innretningen. Formelt sett vil ikke rettighetshaverne eie innretningen. Hensynet til beskyttelse av tredjemann gjør seg i mindre grad gjeldende her, da selskap X ikke har samme behov for beskyttelse. For å unngå omgåelse av reglene bør også selskap X oppfylle eiervilkåret. Det er allikevel en annen juridisk person enn rettighetshaverne som eier innretningen i dette tilfellet, og det må tungtveiende hensyn til for å skjære gjennom denne realiteten. De to nevnte hensynene kan ikke være tilstrekkelige, og innretningen til selskap X vil derfor ikke oppfylle eiervilkåret.

3.4 Innretninger under planlegging eller bygging

Problemstillingen her er om innretninger som ikke ennå er ferdig bygget omfattes av forskriften. Spørsmålet er aktuelt helt fra starten på planleggingen av innretningen til den er ferdig bygget og i drift på sokkelen.

En mulig innfallsvinkel til dette spørsmålet er at i den tidlige planleggingsfasen ikke eksisterer noen innretning å avtale bruk av,

---

⁹⁰ Nygaard (1997) side 101.

⁹¹ Se ovenfor punkt 3.3.

og at innretninger i planleggingsfasen derfor ikke omfattes av forskriften. At eiers svar på forespørsel om bruk etter TPA-forskriften § 6 andre ledd annet punktum skal gi visse opplysninger som kanskje ikke er mulige å fremskaffe på et så tidlig tidspunkt taler for dette. Denne synsvinkelen synes imidlertid noe kunstig, og etter hvert som planleggingen og byggingen skrider frem er den uansett ikke holdbar.

En annen innfallsvinkel som har mer for seg er å løse dette spørsmålet ved en tolkning av lovens eierkrav i § 4-8 første ledd første punktum. Se punkt 3.3 om eierkravet generelt. Avgjørende blir da om rettighetshavergruppen er «eier» av innretningen i planleggings- og byggefasen. Tolker man bestemmelsen strengt etter sin ordlyd vil ikke rettighetshaver være eier i planleggingsfasen, og bare delvis i utbyggingsfasen. I planleggingsfasen er det kun tale om eierskap til et prosjekt. Etter hvert som byggingen går fremover går eiendomsretten over til rettighetshaver, jf. Norsk Fabrikasjonskontrakt 05 Art. 22.1.⁹² Rettighetshaver blir altså «eier» i kontraktsrettslig forstand til de enkelte delene av innretningen etter hvert som de bygges. Kravet til at innretningen må være eid av rettighetshaver i petroleumsløven § 4-8 er imidlertid innført med et bestemt formål, nemlig hensynet til å beskytte tredjemann,⁹³ og må tolkes i lys av dette.

Hensynet til tredjemann taler ikke imot en innskrenkende tolkning av eierkravet, når rettighetshavergruppen planlegger eller har bestilt bygging av en innretning. Når innretningen skal eies av rettighetshaver straks den er ferdig tilsier formålet med vilkåret at innretninger i plan- og byggefasen bør omfattes av § 4-8. Departementet

---

⁹² Se Kaasen (2006) side 534 flg. for mer om overgang av eiendomsrett i petroleumskontrakter.

⁹³ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 63

mentet kan ha behov for å bruke kompetansen etter § 4-8 også i slike tilfeller, og tilrettelegging av tredjepartsbruk vil ofte være enklere og mindre kostbart dersom det gjøres allerede under byggingen av innretningen. Dette taler for en innskrenkende tolkning av eiervilkåret. *Nygaard* er også av den oppfatning at innretninger i planleggings- og byggefasen omfattes av § 4-8 dersom hensikten med byggingen er at de skal eies av rettighetshaverne.⁹⁴

Min konklusjon etter dette er at innretninger i plan- eller byggefasen reguleres av petroleumsloven § 4-8, og dermed også av TPA-forskriften.

3.5 Tidligere inngåtte avtaler om bruk

TPA-forskriften regulerer ikke selv uttrykkelig forholdet til avtaler om bruk av innretninger inngått før forskriftens ikrafttredelse. Disse avtalene kan ha et innhold som strider mot forskriften. Det eneste punktet forskriften berører slike avtaler er i § 8. Bestemmelsen fritar eier for plikten til å gi bruker innsikt i avtaler om andres bruk av innretningen, dersom disse avtalene er inngått før forskriftens ikrafttredelse. Dette sier imidlertid ingenting om forskriftens betydning for tidligere inngåtte avtaler. Forskriften gjelder «inngåelse» av avtaler om andres bruk, jf. TPA-forskriften § 1 første ledd. Den får dermed ikke virkning for avtaler inngått før forskriftens ikrafttredelse.

Et problem ved innføringen av forskriften, var hvor lang en avtale måtte ha kommet for å være inngått. Både enighet mellom operatørene, vedtak i styringskomiteen og godkjenning av departementet kunne tenkes som det avgjørende tidspunktet. I dag, mer enn 2 år etter forskriftens ikrafttredelse, er spørsmålet trolig ikke lenger aktuelt.

---

⁹⁴ Se *Nygaard* (1997) side 101-102.

Tolker man ordlyden strengt, vil reforhandling og fornyelse av eldre avtaler ikke omfattes av forskriften. I høringsbrevet til forskriften⁹⁵ legger departementet imidlertid til grunn at:

«Prinsippene i denne forskriften vil ikke gripe inn i eksisterende avtaler, men forskriftens regler vil komme til anvendelse ved en reforhandling av slike avtaler, herunder fornyelse av eksisterende avtaler.»

Sett i lys av høringsbrevet kan inngåelse i vid forstand også omfatte reforhandling. TPA-forskriften vil altså ikke i seg selv begrunne revisjon av en avtale, men *dersom* en avtale skal reforhandles/fornyes vil forskriftens regler komme til anvendelse. Dette synes ikke problematisk i forhold til forbudet mot tilbakevirkende lover i Grl. § 97.⁹⁶

3.6 Innretninger som behandles videre i oppgaven

Som gjennomgangen ovenfor har vist, er både utvinningsinnretninger, oljerørledninger og enkelte gassrørledninger innenfor TPA-forskriftens virkeområde. I resten av oppgaven vil kun utvinningsinnretninger behandles. Med utvinningsinnretninger mener jeg plattformer, produksjonsskip (FPSOer) og eventuelle feltinterne rørledninger i tilknytning til disse. Den delen av innretningene som yter «tilknyttede tjenester» til oppstrøms gassrørledningsnett, jf. petroleumsløven § 4-8 første ledd andre punktum vil heller ikke behandles.⁹⁷ Bakgrunnen for denne avgrensningen er hensynet til oppgavens omfang.

---

⁹⁵ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 3

⁹⁶ Andenæs/Fliflet (2006) side 454-458.

⁹⁷ Om dette, se punkt 2.2.2.

4 Vilkår for eiers forhandlingsplikt

Drøftelsen ovenfor i punkt 2.2.3 har vist at eier har plikt til å forhandle med en potensiell bruker. Forhandlinger om bruk av innretninger er både tidkrevende og ressurskrevende, både for eier og bruker. Eier har derfor forhandlingsplikten kun dersom en rekke kumulative vilkår er oppfylt. Vilkårene fremgår dels av petroleumsloven § 4-8 og dels av TPA-forskriften.

4.1 Hvem har eier plikt til å forhandle med?

4.1.1 Innledning

Petroleumsloven § 4-8 første ledd første punktum avgrenser kretsen av tredjepartsbrukere til «andre». Dette er nærmere kommentert i forarbeidene, men medfører ingen begrensning i hvem departementet kan gi rett til bruk.⁹⁸ Det er klart at også en av rettighetshaverne i eiergruppen som ønsker å bruke innretningen i større grad enn hans eierandel tilsier er «andre» i lovens forstand.

Forskriften § 4 første ledd gir «bruker som har behov for bruk av annens innretning» rett til tredjepartsbruk. Dette stiller to krav til en aktør som ønsker tredjepartsbruk: For det første må aktøren være en «bruker», og for det andre må aktøren ha et «behov». Disse behandles i denne rekkefølgen.

4.1.2 Brukere

Forskriften har selv definert bruker i § 3 litra d. Bruker er «den(en) gruppe rettighetshavere eller en rettighetshaver alene) som bruker eller ønsker å bruke en innretning som eies av andre». Rettighetshaver er legaldefinert i petroleumsloven § 1-6 litra j, og omfatter

---

⁹⁸ Se NOU 1979:43 side 76 og Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 26.

fysisk eller juridisk person som har tillatelse til «undersøkelse, utvinning, [...]» av petroleum. Det er ikke holdepunkter for at begrepet er benyttet i en annen betydning i TPA-forskriften. Da forskriften ikke omfatter undersøkelse, er en rettighetshaver i forskriftens forstand en person som har utvinningstillatelse. Det kan ikke være tvilsomt at det er utvinningstillatelse i brukerfeltet som er avgjørende. Om personen har utvinningstillatelse i andre felt på sokkelen er uten betydning. Denne brukerdefinisjonen kan reise spørsmål rundt EØS-avtalens regler om fri bevegelighet av tjenester, jf. EØS-avtalen art. 36 og 37. Innehaver av en utvinningstillatelse på britisk sokkel kan stilles dårlige enn en rettighetshaver på norsk sokkel. Problemstillingen vil ikke bli forfulgt her.

En enkelt rettighetshaver likestilles med en rettighetshavergruppe i forskriftens brukerdefinisjon. Den normale situasjonen ved utbygging av brukerfeltet er at *samtlig*e av rettighetshaverne i utvinningstillatelsen vedtar utbyggingen, jf. SA art. 17.⁹⁹ I en slik situasjon kan ikke den enkelte rettighetshaver rent faktisk bruke eiers innretning, det kan kun den samlede rettighetshavergruppen. Det må derfor være rettighetshavergruppen som er bruker i denne normalsituasjonen. Ved alminnelig utbygging er altså ikke den enkelte rettighetshaver bruker i forskriftens forstand.

Dersom samtlige rettighetshavere ikke ønsker utbygging kan *en eller flere* rettighetshavere vedta utbygging på egen risiko, jf. SA art. 20. Om bare en rettighetshaver ønsker å delta i utbygging på egen

---

⁹⁹ Forholdet mellom rettighetshaverne til en enkelt tillatelse, herunder stemmereglene, er regulert i samarbeidsavtalen (SA). Kongen i statsråd setter som vilkår for tildeling av utvinningstillatelse at alle rettighetshaverne til det aktuelle feltet inngår en samarbeidsavtale, jf. petroleumsløven § 3-3 i.f. Denne avtalen er forhandlet frem av bransjen og myndighetene i fellesskap, og har likhetstrekk med en privatrettslig selskapsavtale. Den enkelte samarbeidsavtale godkjennes ved kgl. res.

risiko må det være klart at denne rettighetshaveren kan være en bruker i forskriftens forstand. At en enkelt rettighetshaver kan være bruker følger av ordlyden. Hvis flere rettighetshavere sammen vedtar utbygging på egen risiko er det disse samlet som er «bruker» i forskriftens forstand.

Det som er sagt over må gjelde tilsvarende for eierdefinisjonen i forskriften § 3 litra c. Også eierfeltet er utbygget enten ved en alminnelig utbygging eller ved utbygging på egen risiko.

4.1.3 Krav om behov

Det er kun brukere med «behov» som har rett til bruk i samsvar med petroleumsloven § 4-8, jf. forskriften § 4 første ledd første punktum. Loven inneholder ikke noe slikt krav, og problemstillingen er om dette innebærer en begrensning i hvem som har rett til tredjepartsadgang. Vilkåret om behov er ikke kommentert i høringsbrevet. For tredjepartsadgang til oppstrøms gassrørledningsnett er det et vilkår at bruker har et «behørig begrunnet rimelig behov», jf. petroleumsforskriften § 59 første ledd. Dette er dels et materielt vilkår – behovet må være *rimelig*, og dels et prosessuelt vilkår – bruker må dokumentere eller sannsynliggjøre at behovet er *behørig begrunnet*.¹⁰⁰ Også kravet til behov etter TPA-forskriften kan deles inn i et materielt og et prosessuelt vilkår.

Det materielle vilkåret

En streng ordlydsfortolkning av «behov» innebærer at brukeren ikke har behov for tredjepartsadgang før produksjonen *er i gang* på brukerfeltet. Vilkåret kan allikevel ikke forstås slik, da en TPA-avtale i mange tilfeller vil være avgjørende for om det i det hele tatt

---

¹⁰⁰ Om dette se Karset m. fl. (2005) side 38-50.

blir igangsatt produksjon på brukerfeltet. En slik streng tolkning vil stride mot hensynet til forsvarlig utvinning, jf. petroleumsloven § 4-1, og hensynet til god ressursforvaltning, jf. TPA-forskriften § 2.

Problemstillingen videre i dette kapittelet blir da fra hvilket tidligere tidspunkt bruker har behov for tredjepartsadgang.

Ordlyden gir ingen veiledning i dette. Etter merknadene til petroleumsforskriften § 59 vil en bruker ha rimelig behov for adgang til oppstrøms gassrørledningsnett dersom han «vil få egen produksjon».¹⁰¹ For denne type tredjepartsadgang er det altså krav om en viss sannsynlighet for at forekomsten vil bli satt i produksjon. Det er naturlig at et sannsynlighetskrav må gjelde også for behov etter TPA-forskriften. Rent språklig fremstår et krav om behov som et lavere krav til sannsynlighet enn et krav om rimelig behov. Når begrepene står i hver sin forskrift, og departementet ikke har kommentert hvorfor vilkåret i den senere TPA-forskriften kun er behov, er det nærliggende å tro at kravet til sannsynlighet er det samme i begge forskriftene. Slik jeg ser det er heller ingen reelle hensyn som skulle tilsi et lavere krav til sannsynlighet i TPA-forskriften i forhold til petroleumsforskriften. Kravet til behov i TPA-forskriften vil følgelig være oppfylt når bruker «vil få» egen produksjon.

At det er oppdaget petroleumsforekomster ved leting eller tildelt utvinningstillatelse kan ikke være tilstrekkelig. På dette tidspunktet er det verken fra departementets side eller rettighetshavernes side gitt uttrykk for, eller tilslutning til, et ønske om å utnytte forekomsten.¹⁰² Rettighetshavergruppens beslutning om utbygging vil klarlegge rettighetshavernes hensikt om å utnytte forekomsten. Det er imidlertid først ved departementets godkjenning av PUD at

---

¹⁰¹ Petrf. § 59 første ledd og merknad petrf. § 59 første ledd

¹⁰² Jf. Karset m.fl. (2005) side 41.

rettighetshaverne får rett til utnyttelse. Spørsmålet er da om behov for adgang er betinget av godkjenning av PUD.

For at departementet skal godkjenne PUD må den inneholde en beskrivelse av «økonomiske, [...], tekniske [...] forhold», jf. petroleumsloven § 4-2 og petrf. § 21. Tredjepartsadgang etter TPA-forskriften vil være en sentral del av en slik beskrivelse, og dermed en forutsetning for godkjenning. Følgelig kan ikke godkjenning av PUD være nødvendig for at bruker skal oppfylle vilkåret om behov. Dette støttes også av merknadene til petrf. § 59 første ledd, hvor det uttrykkes at:

«Et behørig begrunnet rimelig behov for kapasitet kan også foreligge i situasjoner hvor et felt ikke er kommet i produksjon, men plan for utbygging og drift er godkjent, eller slik plan er *under utarbeidelse*. (Min kursivering.)»

Det er altså ikke krav om godkjent PUD, men bruker må ha påbegynt arbeidet med PUD.

Når brukers behov for tredjepartsbruk ikke er betinget av godkjenning av PUD, blir spørsmålet om behovet er betinget av fastsettelse av produksjonsforløp, jf. petroleumsloven § 4-4 første ledd. Vurderingen beror på om fastsettelse av produksjonsforløp medfører større sikkerhet om behovets størrelse enn rettighetshavernes beslutning om utbygging.

Slik fastsettelse skal skje «før eller samtidig» med godkjenning av PUD, jf. petroleumsloven § 4-4 første ledd. Utgangspunktet for fastsettelse av produksjonsforløpet er prinsippet om forsvarlig utvinning i petroleumsloven § 4-1. Produksjonen skal foregå slik at «mest mulig av den petroleum som finnes [...] blir produsert», men samtidig skje «i samsvar med forsvarlige tekniske og sunne økonomiske prinsipper», jf. petroleumsloven § 4-1. Dette er også i rettighetshavers interesse, så rettighetshavers forslag til produksjonsforløp vil være i tråd med dette prinsippet. Departementets adgang til å fastsette et annet produksjonsforløp enn det rettighetshaver har

foreslått i tråd med § 4-1 er snever. Kun hvis «hensynet til ressursforvaltning eller andre vesentlige samfunnshensyn tilsier det» kan et annet produksjonsforløp fastsettes, jf. petroleumsloven § 4-4 første ledd annet punktum. Selv en liten endring av produksjonsforløpet vil kunne få stor betydning for rettighetshavers kommersielle vurdering om feltet skal utbygges. Særlig gjelder dette fremover ved utbygging av mindre felt, da marginene ved disse utbyggingene gjennomgående vil være mindre. Den kommersielle vurderingen av feltet er forhold som departementet ikke har innsikt i, og departementet vil derfor være meget tilbakeholden med å endre produksjonsforløpet. Selv om departementet har kompetanse til å endre det forslaget til produksjonsforløp som rettighetshaver fremsetter vil i det i praksis neppe forekomme.

Godkjenning av produksjonsforløpet medfører dermed ikke større sikkerhet om størrelsen på brukers behov enn brukers egen beslutning om utbygging.

Konklusjonen blir da at det ikke kreves godkjent produksjonsforløp for at bruker har et «behov». Det må være tilstrekkelig at bruker har kommet så langt i arbeidet med PUD at han har kommet frem til et forslag om produksjonsforløp.

Det prosessuelle vilkåret

Som nevnt ovenfor inneholder petroleumsforskriften § 59 første ledd i tillegg et prosessuelt vilkår for behovet for adgang til oppstrøms gassrørledningsnett. Behovet må dokumenteres; det må være «behørig begrunnet». TPA-forskriften inneholder ikke noe slikt vilkår for adgang til utvinningsinnretninger. Spørsmålet blir om det allikevel må innfortolkes et dokumentasjonsvilkår i TPA-forskriften § 4 første ledd.

Når ordlyden ikke inneholder noe vilkår om dokumentasjon for behovet taler det mot at det er noe slikt vilkår for adgang til utvinningsinnretninger. Formålet med et dokumentasjonskrav er å av-

gjøre om det materielle behovet er reelt. Også for utvinningsinnretninger er det nødvendig å kunne dokumentere brukers behov for adgang. Både eier og departementet må vite om brukers behov er reelt, for å kunne avgjøre hvilke rettigheter bruker har etter TPA-forskriften. Uten et dokumentasjonskrav vil det materielle behovsvilkåret bli uten virkning. Det må derfor innfortolkes et krav om at bruker dokumenterer sitt behov i TPA-forskriften § 4 første ledd.

Problemstillingen blir deretter hva slags dokumentasjon som er tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret. For oppstrøms gassrørledningsnett er det antatt at både anslag om egen produksjon, godkjent produksjonstillatelse og godkjent produksjonsforløp er tilstrekkelig dokumentasjon.¹⁰⁵ Jeg kan ikke se at kravet til dokumentasjon bør være noe annerledes for utvinningsinnretninger. I praksis vil da trolig anslag om egen produksjon være den alminnelige dokumentasjonen. Anslaget må da inneholde nok informasjon til at departementet og eier kan etterprøve det.

4.2 Hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn

Departementets skjønnsmessige kompetanse til å pålegge bruk etter petroleumsloven § 4-8 første ledd er begrenset av «hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn». Det er kun der minst ett av disse hensynene tilsier det at departementet kan pålegge eier å gi bruker adgang. Spørsmålet er da i hvilken grad dette vilkåret begrenser departementets kompetanse. I forlengelsen av dette blir problemstillingen om vilkåret begrenser eiers forhandlingsplikt.

---

¹⁰⁵ Jf. Karset m.fl. (2005) side 49.

Hensynet til rasjonell drift og samfunnsmessige hensyn er de to mest sentrale hensynene i petroleumsretten.¹⁰⁴ Når hensynene uttrykkelig er inntatt i lovens ordlyd vil de være bindende retningslinjer for hvordan departementets kompetanse skal benyttes. Med uttrykket «rasjonell drift» siktes det til forhold av betydning for det enkelte prosjekt isolert sett. Hensynet til effektiv ressursutnyttelse eller hensynet til samfunnsøkonomisk lønnsomhet er andre betegnelser på hensynet til rasjonell drift. Kjernen i dette hensynet er hvordan gjøre utvinningen på norsk sokkel mest lønnsom.

Samfunnsmessige hensyn er hensynet til samfunnet for øvrig. Det kan være miljøhensyn, handelspolitiske hensyn, arbeidsmarkeds- og næringsmessige hensyn m.m.¹⁰⁵

Samlet sett er lovens to hensyn meget vide, og gir i realiteten liten føring på hvordan departementet skal utøve sin kompetanse. At hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn er inntatt i ordlyden i § 4-8 har neppe noen betydning for departementets kompetanse. Når de andre vilkårene i paragrafen er oppfylt beror det uansett på departementets skjønn hvorvidt det vil benytte sin kompetanse eller ei, jf. formuleringen «departementet kan bestemme». Hvilke hensyn som er relevante i denne skjønnsmessige vurderingen følger av lovens formål. Formålet er lovfestet i § 1-2 andre ledd og § 4-1. Av disse to formålsparagrafene fremgår det at hensynet til rasjonell drift og samfunnsmessige hensyn i alle tilfeller vil være relevante hensyn i departementets skjønnsmessige vurdering om bruk. Tilsvarende vil gjelde for de fleste kompetansereglene i petroleumsloven.

Konklusjonen blir da at hensynene inntatt i ordlyden i § 4-8 første ledd ikke begrenser departementets kompetanse. Det er

---

¹⁰⁴ Om disse, se NOU 1979: 43 side 35-37.

¹⁰⁵ NOU 1979: 43 side 35.

uansett lovens formålsparagrafer i § 1-2 og § 4-1 som er styrende for departementets skjønsmessige kompetanse etter § 4-8.

Verken petroleumsloven § 4-8 eller forarbeidene sier noe om avveiningen av de ulike hensynene. Dette kan imidlertid ikke tolkes dit at departementet står helt fritt i sin avveining. I den senere tid har samfunnsmessige hensyn spilt en beskjeden rolle i utformingen av petroleumpolitikken.

Inntektene fra petroleumsvirksomheten kan ha uønskede virkninger på økonomien i Norge. Etter opprettelsen av Petroleumsfondet i 1990¹⁰⁶ (avløst av Statens pensjonsfond i 2005¹⁰⁷), kan de negative virkningene inntektene fra petroleumsvirksomheten har på norsk økonomi i stor grad reguleres gjennom fondet. Behovet for å ta hensyn til samfunnsmessige hensyn ved bruk av innretninger er derfor betydelig mindre i dag.

I praksis vil det være hensynet til rasjonell drift som blir det avgjørende hensynet. Samfunnsøkonomisk sett vil det nærmest alltid være rasjonelt å benytte eksisterende infrastruktur fremfor å bygge nytt, såfremt dette ikke er for teknisk komplisert. Hvorvidt hensynet til rasjonell drift tilsier tredjepartsbruk i det konkrete tilfellet vil da bero om bruken vil gi eier en «rimelig fortjeneste som gir insentiv til nødvendige investeringer i slike innretninger».¹⁰⁸

Det er med andre ord størrelsen på tariffen som avgjør om tredjepartsbruk er i tråd med hensynet til rasjonell drift. Tanken er den at hvis brukerfeltet er lønnsomt å utvinne ved tredjepartsbruk ved en gitt tariff, og denne tariffen samtidig er tilsvarende eller høyere enn den tariffen eier ville inngått avtale om dersom det var konkurranse mellom flere eiere om å tilby bruk, da vil hensynet til rasjonell drift

---

¹⁰⁶ Lov om Statens petroleumsfond 22. juni 1990 nr. 36.

¹⁰⁷ Lov om Statens pensjonsfond 21. desember 2005 nr. 123.

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 26.

tilsi at bruker bør få adgang til eiers innretning. Er derimot brukerfeltet kun lønnsomt å utvinne dersom tariffen er lavere enn det eier ville akseptert i en konkurransesituasjon, vil utvinning av brukerfeltet innbære at eier subsidierer brukers utvinning, og hensynet til rasjonell drift tilsier at brukerfeltet ikke bør utvinnes.

Hensynet til rasjonell drift taler altså ikke for tredjepartsbruk i ethvert tilfelle. Det er kun der brukerfeltet er så lønnsomt at det kan finansiere en konkurransmessig tariff til eier for bruken.

Eier vil bare kunne foreta denne vurderingen etter at han har gått gjennom forhandlinger med bruker. Konklusjonen på den innledende problemstillingen må derfor bli at hensynet til rasjonell drift eller samfunnsmessige hensyn *ikke* er et vilkår for eiers forhandlingsplikt.

4.3 Ikke til urimelig fortrenghet

Ledig kapasitet er en forutsetning for tredjepartsadgang. Bruker har bare rett til bruk i den grad bruken «ikke er til urimelig fortrenghet» for «rettighetshavers eget behov eller for en som allerede er sikret bruk», jf. petroleumsløven § 4-8 første ledd. TPA-forskriften § 6 tredje ledd har tilsvarende ordlyd. Fortrenghet i denne sammenheng betyr å hindre annen bruk. Dette reiser to problemstillinger: 1. *Hvem* er vernet mot at andre får tilgang på deres bekostning, og 2. *Hvilken* fortrenghet må aksepteres? Disse behandles i henholdsvis kapittel 4.3.1 og kapittel 4.3.2.

4.3.1 Hvem er vernet mot fortrenghet?

Petroleumsløven § 4-8 første ledd gir «rettighetshaver» og «en som allerede er sikret rett til bruk» vern mot urimelig fortrenghet. Tilsvarende i TPA-forskriften § 6 tredje ledd. Både rettighetshavers egen bruk og en eksisterende bruker med «sikret rett» er altså vernet mot fortrenghet.

Med rettighetshaver må forstås rettighetshaver til det konsesjonsområdet innretningen betjener.

Hva som skal til for at en *bruker* har «sikret rett til bruk» er etter ordlyden uklart. En alminnelig tolkning tilsier at også bruk som ikke allerede er i gang kan være vernet. Det avgjørende er om bruken er «sikret». Av forarbeidene følger det at departementets godkjenning av tredjepartsavtalen er det avgjørende skjæringspunktet.¹⁰⁹ Det er altså ikke tilstrekkelig at bruker har inngått avtale om bruk med eier. I dag godkjenner ikke lenger departementet slike avtaler.¹¹⁰ Spørsmålet blir da på hvilket tidspunkt bruken er «sikret».

Et naturlig utgangspunkt er at avtaletidspunktet mellom bruker og eier er avgjørende. Det bør kreves relativt klare holdepunkter for at et annet tidspunkt skal være bestemmende.

Den tidligere godkjenningsordningen hadde klare likhetstrekk med tinglysning og registrering i andre realregistre. Slik registrering skal sikre kjøperens rett, og er begrunnet i hensynet til notoritet og hensynet til publisitet.¹¹¹ Notoritet vil si at det kan kontrolleres *når* disposisjonen ble foretatt, *hva* den gikk ut på og *hvem* som fortok den.¹¹² Med publisitet menes at publikum har relativt enkel tilgang til opplysninger om en juridisk disposisjon.¹¹³ Slik regelen var tidligere var departementets godkjenningsvedtak konfidensielt, og medførte derfor ingen publisitet. Forarbeidenes valg av godkjenningstidspunktet som avgjørende for om bruken er sikret må da bygge på at godkjenningen gir god notoritet. Det avgjørende tids-

---

¹⁰⁹ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 63.

¹¹⁰ Departementets brev 6. september 2006.

¹¹¹ Falkanger/Falkanger (2007) side 480 flg.

¹¹² *ibid.* side 480

¹¹³ *l.c.*

punktet for når brukers rett er sikret bør ivareta dette notoritets-hensynet. Selv om avtalene ikke lenger skal godkjennes av departementet, skal de sendes departementet for vurdering.¹¹⁴ Når departementet har mottatt avtalen til vurdering vil det være stor grad av notoritet i disposisjonen.

Mot at dette skal være det avgjørende tidspunkt kan anføres at bruker allerede på det tidligere avtaleinngåelsestidspunktet har behov for vern av sin bruksrett. Et tungtveiende argument i den samme retningen er organiseringen av bruker og eier i interessentskap. Både bruker- og eiergruppen består av en rekke oljeselskaper, og det er ikke realistisk at alle disse sammen vil endre innholdet i en inngått avtale for å forhindre en senere bruker adgang. Avtaleinngåelsestidspunktet må på denne bakgrunn gi tilstrekkelig notoritet.

Konklusjonen blir da at brukers rett er sikret når bruker og eier har inngått bindende avtale.

At det kun er brukers sikrede rett som har vern innebærer at brukers fremtidige behov ikke er vernet. Her ser vi at eiers egen bruk har et sterkere vern enn det bruker har, da eiers fremtidige behov også er beskyttet i en viss grad.

4.3.2 Må eier akseptere fortregning av eget behov?

Bruk av andres innretninger vil normalt innebære en viss fortregning av den pågående bruken. Det vil typisk være at innretningen må redusere produksjonen mens tilknytningsarbeidene pågår, eventuelt stenge hele produksjonen en kort tid.

Det er kun den «*urimelige*» fortregningen som eier er vernet mot, jf. petroleumsløven § 4-8 første ledd og TPA-forskriften § 6 tredje ledd. En viss fortregning må eieren altså finne seg i.

---

¹¹⁴ Departementets brev 6. september 2006.

Urimelig er et utpreget skjønnsmessig uttrykk, og må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Løsningen må blant annet bero på en vurdering av hensynene bak bestemmelsen. Ved urimelighetsvurderingen skal det etter lovens forarbeider tas hensyn til hensiktsmessig ressursdisponering, nødvendigheten av felles bruk av økonomiske og tekniske grunner, og begrensning og konsentrasjon av anleggene av hensyn til andre virksomheter.¹¹⁵ Disse hensynene ville uansett vært sentrale, og forarbeidenes oppramsing må sies å gi liten veiledning om avveiningen av dem.

Situasjonen er noe forskjellig avhengig av om tredjepartsbruken er til fortrengsel for eiers pågående bruk eller for eiers fremtidige behov. Det er derfor hensiktsmessig å behandle de to tilfellene hver for seg. En tredjepartsbruker som allerede har sikret sin rett har vern av sin sikrede bruk i samme grad som eier. Drøftelsen og konklusjonen om eiers pågående bruk vil altså være tilsvarende for tredjepartsbruker med sikret rett.

Fortrengsel for pågående bruk

For eiers pågående bruk vil enhver fortrengsel innebære utsettelse, eventuelt tap, av egen produksjon. En slik utsettelse eller tap medfører endringer i produksjonsforløpet, fastsatt av departementet etter petroleumsloven § 4-4 første ledd.¹¹⁶ Endringer i produksjonsforløpet kan bare fastsettes dersom «vektige samfunnshensyn gjør det nødvendig», jf. petroleumsloven § 4-4 fjerde ledd. Adgangen til å pålegge tredjepartsbruk til *rimelig* fortrengsel for eier er derfor begrenset til tilfeller der vektige samfunnshensyn gjør det nødvendig. Det følger av ordlyden at dette er et strengt vilkår. Vilkåret inneholder to elementer; typen av hensyn og tyngden av disse.

---

¹¹⁵ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 63.

¹¹⁶ Nygaard (1997) side 106

Naturlig språklig forståelse av «samfunnshensyn» tilsier at hensynene må være av allmenn art, og at hensynet til enkeltaktører faller utenfor. Kriteriet er grundig behandlet i forarbeidene. Utvalget uttaler generelt om begrepet:

«Begrepet «samfunnsmessige hensyn» er meget vidt, og rommer for så vidt adgang for departementet til å bygge sin avgjørelse på alle hensyn hvor det er en rimelig saklig sammenheng mellom utvinningsforløpet og lokale eller nasjonale interesser av betydelig styrke.»¹¹⁷

Videre fremgår det at:

«hensynet til enkeltpersoner, enkeltbedrifter eller tilfeldig sammensatte interessegrupper vil det vanligvis ikke være rimelig å anse som samfunnshensyn»,

og at aktuelle samfunnshensyn kan være:

«hensynet til konkurransen med andre næringer om arealer og arbeidskraft, hensyn til strukturomlegning i bosetting og næringsliv, penge- og kredittpolitiske hensyn, miljøvern industri- og distriktsutbygging m.v.».¹¹⁸

I forarbeidene nevner departementet «store hopp i petroleumsprisen og sprang i teknologiutviklingen» som forhold som kan være relevante samfunnshensyn.¹¹⁹ Samlet sett er det sentrale politiske hensyn som kan begrunne endring, herunder bruk til fortrensel.

Det fremgår uttrykkelig av forarbeidene at det «stilles strenge krav» til hva som skal anses for å være vektige samfunnshensyn, og at det derfor skal «*svært mye* til før det kan være aktuelt å benytte

---

¹¹⁷ NOU 1979:43 side 69.

¹¹⁸ NOU 1979:43 side 69-70.

¹¹⁹ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 57.

denne reguleringsadgang»[min kursivering].¹²⁰ For at et samfunns-hensyn skal være viktig må det altså være meget tungtveiende.

Siden man vanligvis må se bort fra hensyn knyttet til det konkrete prosjektet, vil det eventuelt være hensynet til effektiv ressursutnyttelse som begrunner bruk til fortrenghet. Hensynet vil slå noe forskjellig ut avhengig om det er tale om midlertidig fortrenghet i forbindelse med tilkobling, eller om det er en mer varig fortrenghet.

For at tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger overhodet skal være en realitet må eier finne seg i en viss midlertidig fortrenghet. Dette vil typisk være nedsatt produksjon mens kapasiteten utvides, eller nedstengning av produksjonen under tilkoblingsprosessen. Det må imidlertid også her gå en grense for hvor mye fortrenghet eier må akseptere. Løsningen må bero på en vurdering av hvor omfattende fortrenghet hensynet til effektiv ressursutnyttelse tilsier i det konkrete tilfellet.

Når det gjelder fortrenghet utover dette, altså den mer varige fortrenghet, vil det i realiteten være et spørsmål om det er eiers eller brukers petroleum som skal produseres. Bruken vil være avgjørende for om petroleumen i brukerfeltet blir utvunnet. Bruk til fortrenghet vil imidlertid medføre at eiers egen produksjon reduseres tilsvarende, og man oppnår dermed ikke effektiv ressursutnyttelse. Viktige samfunns-hensyn er dermed neppe tilstede i de tilfellene der bruker ønsker bruk til fortrenghet for eier.¹²¹ At det er eier som har tatt risikoen ved byggingen av innretningen taler også for at eiers petroleum bør produseres fremfor brukers. Noe annet vil fremstå som et relativt stort inngrep.

---

¹²⁰ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 57.

¹²¹ Nygaard (1997) side 106-107.

Dersom innretningen har lang nok levetid til å betjene både bruker og eierfeltet, vil det være mest hensiktsmessig å utsette brukerfeltets bruk av innretningen til innretningen har ledig kapasitet. Har ikke innretningen lang nok levetid kan ikke hensynet til effektiv ressursutnyttelse begrunne brukers adgang til fortrenghet for eier.

Konklusjonen blir da at bruker som hovedregel ikke har rett til bruk av innretning til fortrenghet for eiers pågående bruk.¹²² En rimelig fortrenghet ved tilkobling eller kapasitetsutvidelse i forbindelse med tilkoblingen må allikevel aksepteres av eier.

Fortrenghet for fremtidig behov

Både eier og bruker kan ha fremtidig behov for bruk av innretningen som er større enn dagens bruk. I hvilken grad eier kan nekte nye brukere adgang til innretningen med begrunnet i sitt eget eller eksisterende brukers fremtidige behov er derfor et praktisk spørsmål.

Et felt vil nesten uten unntak alltid produsere mer enn den forventede produksjonen. Bedre teknologi i fremtiden kan også føre til høyere produksjon, og dermed større behov. Økt fremtidig behov kan dermed komme fra feltet som allerede har rett til bruk, men eier og eksisterende bruker kan også ha behov for bruk fra andre felt de er rettighetshavere i. Disse to tilfellene behandles nedenfor hver for seg.

At eiers fremtidige behov fra eierfeltet er søkt vernet mot urimelig fortrenghet følger av ordlyden i § 4-8 første ledd. Ordlyden verner eiers eget «behov» mot urimelig fortrenghet. Behov er et videre begrep enn bruk, og omfatter etter alminnelig språkbruk både dagens og fremtidens behov. Ethvert teoretisk fremtidig behov kan

---

¹²² Samme konklusjon hos Nygaard (1997) side 106.

imidlertid ikke omfattes. Det avgjørende må være hvor nært behovet er i tid, og konkrete planene for dekning av behovet er.¹²³ Fremtidig behov fra eierfeltet som innretningen betjener må være tilstrekkelig nært og konkret til å omfattes.

Ordlyden i paragrafen begrenser ikke eiers fremtidige behov til behov fra eierfeltet. Etter ordlyden kan dermed også behov fra andre felt hvor eier er rettighetshaver omfattes. Også forarbeidene tilsier en slik løsning, når departementet uttaler:

«Med behov menes ikke bare eierens behov i det konsesjonsområdet som innretningen er plassert i eller som innretningen opprinnelig betjener.»¹²⁴

Denne uttalelsen forutsetter at eiers behov i hele konsesjonsområdet er omfattet. På konsesjonsområdet kan det være flere felter, og forarbeidenes løsning er at alle disse feltene er del i eiers behov. Behovet må imidlertid også her ha en viss grad av nærhet i tid og være konkret. At det eksisterer et felt på eiers konsesjonsområde kan ikke være tilstrekkelig. Eier må ha konkrete planer om å starte produksjon fra feltet, men det kan neppe være et vilkår at PUD for dette feltet er sendt inn til departementet. Siden det her er tale om eiers bruk av egen innretning bør det ikke stilles strenge krav til hvor langt han må ha kommet i prosessen. Etter mitt syn bør det ikke stilles krav om at eier har et forslag om produksjonsforløp. Det bør være tilstrekkelig at eier arbeider med dette, og at et slikt forslag kan fremsettes i løpet av en viss tid.

Eier kan også ha behov fra andre konsesjonsområder enn det innretningen betjener. Forarbeidene taler for at også slike behov bør omfattes:

---

¹²³ Jf. Nygaard (1997) side 106.

¹²⁴ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 63.

«Dersom en eller flere av rettighetshaverne til en tillatelse har utvinningstillatelse til et annet område som innretningen de eier kan betjene, bør ikke annens bruk tillates dersom den vil være til urimelig fortrensel for deres egen.»¹²⁵

Denne løsningen er imidlertid lite forenelig med ordlyden i petroleumsløven § 4-8 første ledd, hvor vernet mot fortrensel kun gjelder «rettighetshavers eget behov». Det behov forarbeidene omtaler er behov den enkelte rettighetshaver har, uavhengig av hans deltakelse i eiergruppen. Som rettighetshaver i et annet konsesjonsområde vil eier ikke ha behov i kraft av å være eier, men kun behov på linje med alle andre potensielle brukere. Det er eierskapet i innretningen som begrunner at eiergruppen skal ha fortrinnsrett fremfor andre brukere. Denne begrunnelsen kan bare begrunne at eiergruppen som en helhet er beskyttet mot fremtidig fortrensel. Behovet fra andre konsesjonsområder kan derfor ikke omfattes av begrepet «rettighetshavers eget behov», og vernet mot fortrensel av eget behov gjelder dermed ikke behov fra andre konsesjonsområder.

Også eksisterende bruker kan ha fremtidige behov som overgår dagens bruk. I motsetning til eier, er ikke brukers «behov» beskyttet, kun hans «sikret rett til bruk», jf petroleumsløven § 4-8 første ledd. Bruken er først sikret når bruker har inngått bindende avtale om bruk med eier, se over punkt 4.1.3. Brukers fremtidige behov er dermed ikke vernet mot fortrensel.

4.4 Har eier plikt til å utvide kapasiteten?

Når ledig kapasitet er en forutsetning for tredjepartsadgang blir oppfølgingsspørsmålet om eier har plikt til å utvide kapasiteten når en bruker ønsker adgang og det *ikke* er tilstrekkelig ledig kapasitet.

---

¹²⁵ Ot. prp. nr. 72 (1982-83) side 63.

Petroleumsloven inneholder ingen uttrykkelig plikt til å utvide kapasiteten. Dersom det ikke er tilgjengelig kapasitet skal eier imidlertid «så vidt mulig legge forholdene til rette for at tilleggs-kapasitet kan gjøres tilgjengelig for bruker», jf. TPA-forskriften § 6 fjerde ledd første punktum. Spørsmålet blir om dette kan tolkes som en plikt til kapasitetsutvidelse.

En naturlig forståelse av ordlyden («skal eier») tilsier en plikt. Når ordlyden videre beskriver den eventuelle pliktens innhold til «så vidt mulig legge [...] til rette for» er dette så vagt at det vanskelig kan innebære en plikt til kapasitetsutvidelse. Merknadene nevner ingenting om dette. Hensynet til effektiv bruk av innretninger, og dermed effektiv ressursutnyttelse, tilsier at eier bør ha plikt til å utvide kapasiteten der dette er teknisk mulig. Dersom de utgifter og den risiko en slik utvidelse innebærer bæres av bruker som ønsker adgang, jf. TPA-forskriften § 9 tredje ledd tredje strekpunkt, kan det vanskelig sees vektige reelle hensyn mot en slik plikt.

Petroleumslovens system er imidlertid slik at det er rettighetshavernes beslutning om de vil foreta utbygging eller investeringer.¹²⁶ Investerings- eller utbyggingsplikt krever hjemmel, og det bør kreves en klar hjemmel for å pålegge eier plikt til å investere i ny prosesseringskapasitet.¹²⁷ En slik plikt vil riktignok kun være et inngrep i borgernes økonomiske sfære, og forutsatt at bruker må ta investeringene og risikoen vil ikke inngrepet innebære noe investering og risiko for rettighetshaver. TPA-forskriften § 6 fjerde ledd første punktum er imidlertid så uklar at den ikke kan være tilstrekkelig hjemmel for investerings- eller utbyggingsplikt. Også overskriften i § 6 trekker i denne retningen. Overskriften er «forespørsel

---

¹²⁶ Karset m.fl. (2005) side 56.

¹²⁷ I.c.

om bruk», og en plikt til kapasitetsutvidelse synes lite forenelig med denne. Et avvik fra petroleumslovens system må være klarere utformet. I tillegg pålegger heller ikke petroleumsforskriften eier av oppstrøms gassrørledningsnett plikt til å utvide kapasiteten.¹²⁸

Konklusjonen blir da at eier ikke har plikt til å utvide kapasiteten på innretningen.

4.5 Petroleumsspesifikasjoner som ikke er forenlige med innretningen

Eiers innretning er bygget for å produsere petroleum med de spesifikasjoner som finnes i eierfeltet. Med spesifikasjoner sikter jeg til brønnstrømmens sammensetning samt petroleumens trykk og temperatur. Dersom brukerfeltet har petroleum med andre spesifikasjoner, kan dette medføre tekniske utfordringer og innvirke på prisen eier kan få for sin petroleum. For det første kan petroleum med dårligere kvalitet medføre større slitasje på eierinnretningen, og dermed reparasjoner og avbrudd i produksjonen. For det andre kan det medføre behov for økt prosesseringskapasitet, for eksempel hvis brukers petroleum inneholder større andel vann eller har lavere trykk enn eiers petroleum. En tredje problem vil være ved salg av petroleumen. Petroleum fra bruker og eierfeltet blir nødvendigvis blandet, og denne nye kvaliteten kan være dårligere enn eiers egen petroleum. Dette kan dels føre til kontraktsbrudd hvor eier har forpliktet seg til å levere petroleum av en viss kvalitet til en kjøper, og dels kan det føre til at eier i fremtiden får en dårligere pris for sin petroleum.

Disse uønskede følgene av ulike petroleumsspesifikasjoner kan løses enten ved at bruker kompenserer eier for alle utgifter og tapte

---

¹²⁸ Karset m.fl. (2005) side 57.

inntekter tredjepartsbruken medfører, eller at bruker nektes adgang hvor petroleumsspesifikasjonene ikke med rimelighet er forenlige. Tariffer og hvilke kostnader bruker skal dekke ved TPA behandles i kapittel 6.

Problemstillingen her blir da i hvilken grad eier kan nekte å forhandle med bruker på bakgrunn av ulike petroleumsspesifikasjoner.

Det følger av TPA-forskriften § 6 tredje ledd siste punktum at eier «kan legge vekt på» at brukers petroleum har spesifikasjoner som «med rimelighet» er forenlige med tekniske krav og hensynet til effektiv drift av innretningen ved svar på forespørsel om bruk. Dette er ikke kommentert nærmere i høringsbrevet. Rent språklig fremstår det ikke som noe vilkår for eiers forhandlingsplikt at petroleumsspesifikasjonene er forenlige. Spesifikasjonene er kun et moment eier «kan legge vekt på» ved svar på forespørsel om bruk.

For oppstrøms gassrørledningsrett er gassspesifikasjoner som med rimelighet er forenlige et uttrykkelig vilkår for kontraheringsplikt, jf. petroleumsforskriften § 59 tredje ledd. Oppfyller ikke brukerens gass disse spesifikasjonene har han ikke rett til adgang. Når departementet har valgt en annen ordlyd i TPA-forskriften taler dette for at forenlige spesifikasjoner ikke er et absolutt vilkår for forhandlingsplikt for de innretninger denne omfatter. Hensynet til effektiv ressursutnyttelse taler også for brukers adgang ikke bør være betinget av petroleumsspesifikasjonene. På den annen side vil behovet for å nekte adgang ved ulike spesifikasjoner være der både for gassrørledningsnettet og for petroleumsinnetninger. Selv om eier kompenseres for økonomiske konsekvenser av tredjepartsadgangen vil eier ikke ønske tredjepartsadgang som medfører store arbeider på innretningen uten at det fører til økte inntekter. Eier kan også ha leveringsforpliktelser på petroleum av en viss kvalitet, og adgang for brukers petroleum av en annen kvalitet vil da medføre at eier misligholder sine forpliktelser. Selv om eier skulle

få kompensert for dette, er det inngripende å pålegge eier å ta imot petroleum av en slik kvalitet at han må bryte forpliktelser han allerede har påtatt seg.

Samlet sett må ordlyden være avgjørende, og konklusjonen blir at forenelige petroleumsspesifikasjoner ikke er et vilkår for forhandlingsplikt. Eier kan altså ikke avslå å forhandle med en bruker begrunnet i brukers petroleumsspesifikasjoner.

For bruker vil imidlertid økonomiske vurderinger i praksis sette en grense for hvor ulike petroleumsspesifikasjonene kan være. Må det gjøres for omfattende investeringer på eierinnretningen, eller fall i salgsprisen for eiers petroleum blir for stort, vil ikke brukerfeltet kunne forsvare slike kostnader. Brukerfeltet vil da ikke være økonomisk drivverdig. Dette må bero på en konkret kommersiell vurdering.

4.6 Er forhandlingsplikten betinget av brukers betalingsikkerhet?

Tilkobling av bruker på eierinnretningen kan medføre store investeringer og risiko for avbrudd i eiers egen produksjon på innretningen. En avtale om bruk mellom eier og bruker vil være en langvarig og omfattende avtale, og store tariffbeløp vil gjennom avtaleperioden betales fra bruker til eier. Dette kan medføre at eier vil ha behov for å sikre at bruker er i stand til å dekke slike økonomiske forpliktelser. Særlig aktuelt er dette med den økte etableringen av mindre oljeselskaper som det har vært på norsk sokkel de siste årene. Slike små selskapers betalingsikkerhet kan være usikker. For eier kan usikkerhet rundt brukers betalingsikkerhet medføre motstand mot tredjepartsadgang. Det kan spørres om eiers forhandlingsplikt på denne bakgrunn er betinget av at bruker har tilstrekkelig god betalingsikkerhet.

Betalingsikkerhet vil kunne være bankgaranti eller morselskapsgaranti for de beløpene bruker etter avtalen skal betale eier. TPA-

forskriften § 4 første ledd forutsetter at eier kan sette vilkår for adgangen så lenge de er «objektive og ikke-diskriminerende». Også § 9 forutsetter adgang til å sette vilkår. Så lenge betalings sikkerhetsvilkåret tilfredsstill er kravet til objektivitet og ikke-diskriminering, er ordlyden ikke til hinder for at eier setter et slikt vilkår.

Spørsmålet om det kan stilles vilkår om betalings sikkerhet er ikke behandlet i høringsbrevet til forskriften eller i petroleumslovens forarbeider.

For oppstrøms gassrørledningsnett er det antatt at eier kan stille vilkår om brukers betalings sikkerhet.¹²⁹ Gassmarkedsdirektivet kan heller ikke tolkes slik at det pålegger eier av oppstrøms gassrørledningsnett kontraheringsplikt dersom avtalen innebærer en reell økonomisk risiko for eier.¹³⁰ For oppstrøms gassrørledningsnett kan altså eier sette vilkår om sikkerhet for brukers betaling. Reguleringen av gassnettet har ikke direkte betydning for de innretninger TPA-forskriften omfatter. Synspunktet om at eier ikke bør pålegges kontraheringsplikt hvor avtalen innebærer en reell økonomisk risiko vil imidlertid også gjøre seg gjeldende for TPA-forskriften.

En problemstilling som reiser seg er om eier alltid kan stille vilkår om garanti, eller om han kun kan gjøre det der brukers økonomiske situasjon tilsier det. Ordlyden krever at vilkårene må være «objektive og ikke-diskriminerende», jf. TPA-forskriften § 4. Om disse generelt, se punkt 6.2. Etter den generelle behandlingen av begrepene må eier kunne stille ulike vilkår til ulike brukere forutsatt at denne forskjellsbehandlingen er saklig. At bruker har en svak

---

¹²⁹ Karset m.fl. (1997) side 23-25, med støtte i merknadene til petrf. § 59 første ledd.

¹³⁰ Bøe Moen/Dyrland (2001) side 129-130.

økonomisk situasjon vil typisk være en saklig grunn for å kreve garanti.

Konklusjonen blir da at eier kan stille krav om at bruker stiller garanti når brukers svake økonomiske stilling nødvendiggjør dette.

5 Partenes forhandlingsprosess

5.1 Innledning

I kontraktsforhandlinger generelt er det lite behov for regulering av forhandlingene fra myndighetenes side. Begge parter vil i utgangspunktet være interessert i en effektiv og rimelig forhandlingsprosess som fører til en bedriftsøkonomisk lønnsom avtale.

Petroleumsvirksomheten på sokkelen stiller seg noe annerledes. Her vil ikke begge partene i samme grad ha interesse i at en avtale inngås. For å realisere de lovfestede målene om langsiktig forvaltning av petroleumsressursene og mest mulig utvunnet petroleum fra det enkelte felt, jf. hhv. petroleumsloven §§ 1-2 andre ledd og 1-4, er effektiv bruk av innretningene på sokkelen en forutsetning. Skal denne bruken være effektiv, er det nødvendig at forhandlingsprosessene om tredjepartsadgang er tids- og kostnadseffektive, slik at avtaler om bruk faktisk blir inngått.

Verken petroleumsloven selv eller dens forarbeider regulerer uttrykkelig partenes forhandlingsprosess ved forhandlinger om tredjepartsadgang. Petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum gir departementet kompetanse til å gripe inn dersom eier og bruker ikke blir enige om en avtale «innen rimelig tid». Noe mer detaljerte krav til prosessen har loven ikke.

I kapittel 5.2 vil jeg behandle forskriftens regulerte forhandlingsprosess. Videre vil forskriftens regulering av forholdet internt i den enkelte rettighetshavergruppe behandles i punkt 5.3, og til slutt omhandler punkt 5.4 hvilke sanksjoner eier og bruker risikerer dersom de ikke følger forskriftens avtaleprosess.

5.2 Den regulerte forhandlingsprosessen

5.2.1 Oversikt over prosessen

TPA-forskriften §§ 5 til 8, samt prinsippene i § 4 regulerer forhandlingsprosessen. Et hovedformål med reguleringen er å effektivisere prosessen.¹⁵¹ Forskriften deler prosessen inn i fem faser; 1. Forespørsel om kapasitetsoversikt, 2. Forespørsel om bruk, 3. Enighet om fremdriftsplan, 4. Forhandlinger og 5. Inngåelse av avtale samt innsending til OED og rapportering til Oljedirektoratet.

På britisk sokkel har man som tidligere nevnt retningslinjer for forhandlingsprosessen som de norske reglene bygger på, og petroleumsforskriften § 61 har regler om tredjepartsadgang til oppstrøms gassrørledningsnett. Disse to behandler noen av de samme problemstillingene som TPA-forskriften, og kan bidra til å forstå forskriftens innhold.

5.2.2 Overordnede prinsipper

Krav til lojalitet under forhandlingene

TPA-forskriften § 4 tredje og fjerde ledd inneholder enkelte overordnede prinsipper som gjelder hele forhandlingsprosessen. Forhandlingene skal organiseres og gjennomføres i «redelighet og god tro», i tråd med «god virksomhetsstyring», og de skal ikke gi den ene part en «urimelig fordel» på den andre parts bekostning, jf. § 4 tredje ledd. Begrepene er ikke forklart nærmere i høringsbrevet.¹⁵²

---

¹⁵¹ St.meld. nr. 39 (1999-2000) side 55 og departementets høringsbrev 23. august 2005 side 2.

¹⁵² Olje- og energidepartementets høringsbrev 23. august 2005.

Det alminnelige kontraktsrettslige lojalitetsprinsipp stiller krav til lojalitet mellom partene under forhandlinger.¹³³ Spørsmålet blir om forskriftens prinsipper kun er et utslag av det generelle lojalitetsprinsipp, eller om forskriftens krav til lojalitet er strengere. Nygaard er av den oppfatning at forskriftens prinsipper kun innebærer en henvisning til det alminnelige lojalitetsprinsippet.¹³⁴ Han gir ingen nærmere begrunnelse for dette. Forskriftens formål om effektiv bruk av innretninger, jf. forskriften § 2, herunder effektivisering av forhandlingsprosessen,¹³⁵ taler for et skjerpet lojalitetskrav. Et slikt skjerpet krav vil trolig korte ned forhandlingstiden, noe som kan være avgjørende for mindre aktører som ikke har kapasitet til å forhandle over flere år. På den annen side tilsier forskriftens ordlyd i seg selv ikke noe skjerpet lojalitetskrav. Dersom departementet hadde ønsket å innføre et skjerpet krav ville dette enkelt kunne vært gjort klart i ordlyden. At høringsbrevet heller ikke nevner noe skjerpet krav taler for at departementet ikke har hatt til hensikt å innføre noe skjerpet lojalitetskrav her.

Konklusjonen må derfor bli at det ikke er et skjerpet krav til lojalitet ved forhandlinger om tredjepartsadgang, men kun det alminnelige kontraktsrettslige lojalitetsprinsipp.

Valg av forhandlingsside ut fra økonomiske interesser

Når en rettighetshaver har eierandeler både i brukergruppen og eiergruppen vil forhandlinger mellom de to gruppene innebære at rettighetshaveren kan sitte på begge sider av forhandlingsbordet. For å motvirke dette er det et overordnet prinsipp i forskriften § 4 tredje ledd andre punktum at en rettighetshaver normalt skal ta del

---

¹³³ Se for eksempel Woxholt (2003) side 349 flg. med videre henvisninger.

¹³⁴ Nygaard m.fl. (2007) side 123-124.

¹³⁵ Olje- og energidepartementets høringsbrev 23. august 2005 side 2.

i forhandlingene på den side hvor vedkommende har sin «største økonomiske interesse». De tidligere OLF retningslinjene inneholdt en tilsvarende regel, jf. retningslinjene art. 2.5. De britiske retningslinjene inneholder ikke noen slik føring på hvilken side rettighetshaver skal velge, men kun at han må velge *en* side ved begynnelsen av forhandlingene.¹⁵⁶

Grunnen til at § 4 avgjør hvilken side i forhandlingene rettighetshaveren skal delta på, er mest sannsynlig for å oppnå bedriftsøkonomisk og samfunnsøkonomisk effektivitet. Dersom rettighetshaver forhandler på den side han har minst økonomisk interesse er det en fordel for han at forhandlingene ikke blir reelle, og avtalen vil kunne få et annet innhold enn hvor hver av de to forhandlingspartene forhandler for å få best mulig avtale for sin side. Samfunnsøkonomisk er det mest effektivt med avtaler som fremforhandles av to uavhengige parter.

Begrepet «største økonomisk interesse» er ikke entydig. Økonomisk interesse kan sikte til eierandelen i hvert av feltene, eller de underliggende verdiene. Har rettighetshaver 15 % andel i eierfeltet verd 100, og 20 % i brukerfeltet verd 50, vil han etter eierandelen ha størst økonomisk interesse i brukerfeltet, men etter feltverdien vil interessen være størst i eierfeltet.

Ordlyden taler for en videre vurdering enn kun eierandelen, og at det må foretas en helhetsvurdering av rettighetshavers økonomiske interesser. Dersom eierandelen var ment å være det avgjørende, kunne dette enkelt fremgått av ordlyden. Når dette ikke er gjort taler det for at eierandelen ikke er ment som det avgjørende. Eierandelen er imidlertid det enkleste å fastslå, og vil av den grunn rent praktisk være å foretrekke som det avgjørende. Å slå fast de underliggende verdiene vil i tillegg være mer tidkrevende og komplisert

---

¹⁵⁶ Jf. Code of Practice art. 9.1.

enn å kun konstatere eierandelen, og dermed i strid med formålet om en mer effektiv prosess. Forskriftens formål er i denne sammenhengen et tungtveiende argument for at eierandelen må være avgjørende.

Det er også eierandelen som er avgjørende for hvor stor del av tariffen rettighetshaveren må betale/får betalt. En rettighetshaver som eier 20 % i eierfeltet og 40 % i brukerfeltet vil være interessert i lavest mulig tariff. Dette kan enkelt illustreres. Er tariffen 100 vil han få 20 i inntekt på eierfeltet og 40 i utgift på brukerfeltet, en netto på minus 20. En tariff på 50 vil gi en inntekt på 10 og en utgift på 20, netto minus 10. For at forhandlingene skal være reelle bør rettighetshaveren forhandle på brukersiden, da han har mest å tjene på at brukersiden får best mulige vilkår.

Hvor store verdier rettighetshaveren eier i bruker og eierfeltet kan etter dette ikke være avgjørende for hvilken side rettighetshaveren skal forhandle på. Konklusjonen blir at en rettighetshaver skal forhandle på den siden hvor han har størst eierandel.

5.2.3 Forespørsel om kapasitetsoversikt – forskriften § 5

Det første trinnet i forhandlingsprosessen er forespørsel om «kapasitetsoversikt angående bruk av en innretning», jf. forskriften § 5. Det er viktig for brukeren på et tidlig tidspunkt å få kartlagt hvilke muligheter for prosessering, transport m.m. han har. En slik forespørsel om kapasitetsoversikt kan sendes til flere potensielle rettighetshavergrupper samtidig, noe som kan være praktisk hvor flere innretninger kan være aktuelle for tredjepartsadgang. Dette kan fremme konkurranse mellom de ulike eierne av innretninger der bruker har flere potensielle eierinnretninger for tredjepartsadgang.

En forespørsel om kapasitetsoversikt kan fremmes både av «rettighetshavere» og av «selskaper som er prekvalifisert som rettighetshavere på norsk sokkel», jf. § 5. Ordningen med prekvalifiserte

rettighetshavere ble innført for å bedre ressursutnyttelsen og derigjennom økt aktivitetsnivå og økte inntekter til staten.¹³⁷ I forhold til TPA-forskriften § 5 innebærer ordningen at nye selskaper kan kartlegge tredjepartskapasiteten i et område før de erverver seg andeler.

Videre er begrepet rettighetshavere her brukt, og ikke brukerbegrepet slik det er definert i forskriften § 3 litra d. Det innebærer både at en enkelt rettighetshaver med rettigheter et annet sted på norsk sokkel kan be om kapasitetsoversikt før han søker om den aktuelle utvinningstillatelsen, og at en rettighetshavergruppe som har utvinningstillatelse til den aktuelle satellitten kan be om kapasitetsoversikt. Når både prekvalifiserte rettighetshavere og enkelte rettighetshaver uten utvinningstillatelse til den aktuelle satellitten kan fremme forespørsel om kapasitetsoversikt, er det ikke vektige hensyn mot at også den enkelte rettighetshaver i en gruppe som allerede har utvinningstillatelse til den aktuelle satellitten kan rette slik forespørsel. At det er operatøren som etter samarbeidsavtalen 4.2 utad representerer rettighetshavergruppen kan ikke stenge for at rettighetshaveren selv retter forespørsel om kapasitetsoversikt, da dette kun er innhenting av informasjon som ikke innebærer noen forpliktelse for gruppen.

Konklusjonen blir da at også en enkelt rettighetshaver med utvinningstillatelse i brukerfeltet kan rette forespørsel om kapasitetsoversikt til eier.

Eier plikter å gi svar på forespørsel om kapasitetsoversikt «innen 15 arbeidsdager», jf. TPA-forskriften § 5.

Hva kapasitetsoversikten skal inneholde av informasjon er ikke konkretisert i forskriften, annet enn at den skal opplyse om «muligheter for kapasitetsutvidelse på innretningen», jf. TPA-forskriften

---

¹³⁷ St. meld. nr. 39 (1999-2000) side 76

§ 5. Dette vil typisk være hvor mye plass innretningen har til nytt utstyr og mulighetene for oppgradering av dagens prosesseringsutstyr. Heller ikke merknadene konkretiserer innholdet i forespørselen utover dette.

Den relativt korte fristen på 15 arbeidsdager tilsier at man ikke kan stille for store krav til kapasitetsoversiktens innhold. Merknadene til forskriften forutsetter imidlertid at eier «må ha slik informasjon tilgjengelig» i påvente av en forespørsel om kapasitetsoversikt,¹³⁸ og det må bety at kapasitetsoversikten også kan inneholde informasjon som det tar mer enn 15 dager å fremskaffe. Hensikten med forespørsel om kapasitet er å kartlegge hvilke muligheter for TPA som finnes for brukerfeltet. For å oppnå dette må det i hvert fall gis opplysninger om hvor stor kapasitet innretningen har av ulike slag, samt hvor stor del av kapasiteten som benyttes i dag og forventes benyttet i fremtiden.

De tidligere OLF Guidelines, som forskriften avløste, inneholdt mer spesifikke krav til innholdet i kapasitetsoversikten. Siden bransjen i hovedsak var fornøyd med innholdet i retningslinjene, og departementet ikke uttrykkelig har uttalt ønske om en annen regel, verken i forskriften eller merknadene, kan OLF Guidelines belyse hva en kapasitetsoversikt etter forskriften § 5 bør inneholde. Etter OLF Guidelines art. 3.1 bør det opplyses om tekniske spesifikasjoner, innretningens kapasitet, hvilke tjenester innretningen kan tilby, forventet ledig kapasitet de nærmeste fem årene (men lengre for betydningsfulle innretninger) og relevante generelle kontraktsvilkår som eier allerede har overfor eksisterende brukere.

For tredjepartsadgang til Gassled og tredjepartsadgangen på britisk sokkel er tilgangen på slik kapasitetsoversikt ordnet gjennom en felles kapasitetsbase

---

¹³⁸ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 3.

som brukere har tilgang til.¹³⁹ En slik felles base ble vurdert av departementet også for TPA-forskriften, men en forespørsel om kapasitet i det konkrete tilfellet ble funnet mer hensiktsmessig.¹⁴⁰

5.2.4 Forespørsel om bruk – forskriften § 6

Når bruker har funnet en innretning han ønsker å bruke, er neste steg i prosessen å rette en forespørsel om bruk til den aktuelle eieren, jf. forskriften § 6.

I motsetning til forespørsel om kapasitetsoversikt sier § 6 ikke hvem som kan fremme en slik forespørsel. Da det etter prinsippet i § 4 første ledd er bruker som har rett til forhandlinger etter forskriften, er det naturlig det kun er «bruker» slik de er definert i § 3 litra d som kan rette forespørsel om bruk. Prekvalifiserte rettighetshavere og enkeltrettighetshavere i brukergruppen kan dermed ikke fremme forespørsel om rett til bruk. Forskriften § 11 første ledd om stemmereglene forutsetter også at kun rettighetshavergruppen kan fremme forespørsel om bruk, da stemmereglene bl.a. skal gjelde ved «forespørsel».

Forskriften inneholder ikke noe forbud for bruker mot å rette forespørsler om bruk mot to eller flere eierfelt samtidig. Det må være rimelig klart at bruker kan rette slike parallelle forespørsler der det etter forespørsel om kapasitetsoversikt viser seg at flere eierfelt kan tilby den aktuelle innretningskapasiteten.

Hva en forespørsel om bruk skal inneholde er nærmere regulert i forskriften § 6 første ledd. Brukers forespørsel skal beskrive «hvilke tjenester som etterspørres, viktige milepæler og relevant teknisk informasjon», jf § 6 første ledd. Som eksempel på teknisk informa-

---

¹³⁹ Se Code of Practice 6.1.1 og 6.2 jf. www.ukooa.co.uk, petroleumsforskriften § 61 første ledd andre punktum jf. www.gassled.no.

¹⁴⁰ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 3.

sjon nevner forskriften reservoaregenskaper og forventet produksjon fra den aktuelle forekomst. Dette er relativt grunnleggende informasjon, og viser at forespørsel om bruk ikke bør være for omfattende. Hensikten med forespørselen er å effektivisere prosessen ved å finne ut om det er grunnlag for videre forhandlinger, og dette formålet taler for å ikke gjøre forespørselen mer omfattende enn nødvendig. Forespørselen kan selvfølgelig inneholde flere elementer enn de forskriften nevner, men brukeren må ta i betraktning at jo mer omfattende forespørselen er, jo lenger tid vil eieren ha til å besvare den, og fremdriften i prosessen blir mindre. Grunnen til dette er at svarfristen er «innen rimelig tid», jf. § 6 andre ledd første punktum, og en omfattende forespørsel om bruk vil måtte føre til en lengre svarfrist for eier.

Forskriften § 6 andre ledd pålegger eier en plikt til å besvare forespørselen om bruk «innen rimelig tid». Hvor lang tid dette vil være i det enkelte tilfelle må vurderes konkret. Petroleumsforskriften § 59 annet ledd inneholder også et vilkår om svar på forespørsel om adgang til oppstrøms gassrørledningsnett «innen rimelig tid». Merknadene til petroleumsforskriften¹⁴¹ uttaler at ved forespørsler om større volumer lenger frem i tid vil det kunne brukes noe mer tid enn ved forespørsler om små volumer innen kort tid. Synspunktet vil være relevant også i forhold til TPA-forskriften, slik at detaljgraden i forespørselen, og hvor omfattende bruk av innretningen det er snakk om vil være sentrale momenter i vurderingen. Særlig hvor bruken forutsetter kapasitetsutvidelse på innretningen vil eier kunne bruke lenger tid uten å oversitte fristen. Forespørsel om bruk er mer omfattende enn forespørsel om kapasitetsoversikt, så rimelig tid vil vanskelig kunne tenkes å være

---

¹⁴¹ Merknadene ble vedtatt sammen med petroleumsforskriften kap. 9 i kgl. res. 20. desember 2002 nr. 1618

kortere enn 15 arbeidsdager slik fristen er for svar på kapasitetsforespørsel, jf. forskriften § 5. Det opprinnelige utkastet til forskrift om andres bruk inneholdt et vilkår om at det fra forespørsel om bruk ble mottatt av eier og til avtaleinngåelse ikke skulle gå mer enn 6 måneder, jf. utkastet § 7 første ledd. Når dette ble endret i den endelige forskriften til 4 måneder fra innsendelse av forhandlingsplan til departementet, kan det tale for at rimelig tid sjelden vil være så lang som to måneder.

Eiers svar på forespørsel om bruk skal som hovedregel «reflektere innholdet i forespørselen», jf. § 6 andre ledd andre punktum. Dette innebærer at det er opp til bruker å utforme forespørselen slik at han får et tilstrekkelig svar. En slik ordning virker fornuftig. Forskriften oppstiller allikevel visse minimumsopplysninger som svaret må inneholde: «hvilke tjenester som kan ytes, forbehold, prioritet, ansvarsforhold og vederlagsforhold, samt annen relevant informasjon».

Med «prioritet» menes hvilken parts brønnstrøm som skal ha fortrinnsrett ved nedsatt kapasitet på innretningen. P.g.a. utbedringer, vedlikehold, værforhold m.v. kan innretningens kapasitet reduseres i kortere eller lengre tidsrom. Når det inngås avtale om bruk av en innretning vil partene avtale seg imellom hvilken prioritet brukers brønnstrøm skal ha. Eksempelvis kan eier ha første prioritet på 50 enheter petroleum, bruker A andreprioritet på 20 og bruker B tredjeprioritet på 30. Forskriften pålegger eier å opplyse en ny bruker C om hvilken prioritet hans brønnstrøm vil få. Dermed innretningens kapasitet blir redusert i dette eksempelet vil dette først gå ut over bruker C. Først når hele Cs produksjon er bortfalt vil kapasitetsreduksjonen gå utover bruker B osv. Hvilken prioritet brukeren får vil avspeile seg i størrelsen på den tariffen han må betale. Bruk til en lav prioritet vil være noe mindre kostbar enn bruk med høyere prioritet.

Hva «vederlagsforhold» innebærer er uklart. Rent språklig er det naturlig å forstå dette som økonomiske vilkår for bruken. Noen endelig tariffberegning kan det ikke være, kun hvilke forhold tariffene skal bygge på. Dette kan for eksempel være om investeringen i innretningen allerede har gitt eier en rimelig fortjeneste. Er det tilfellet skal ikke investeringskostnadene til innretning innlemmes i tariffen bruker må betale.¹⁴² En detaljert tariffberegning vil vanskelig kunne oppfylles innen kravet om rimelig tid. Det kan kreve relativt omfattende analyser og kalkyler, og dermed ikke være i tråd med formålet om effektivisering av prosessen.

I høringsbrevet til forskriften ba departementet om særskilte kommentarer til «hvorvidt det er hensiktsmessig å stille krav om innhold i svar fra eier, eksempelvis om økonomiske vilkår».¹⁴³ Høringsinstansene var delt i spørsmålet om det skulle kreves at svar på forespørsel om bruk inneholdt økonomiske vilkår. Tre høringsinstanser var av den oppfatning at svaret burde omfatte økonomiske vilkår¹⁴⁴, og seks hadde motsatt syn¹⁴⁵. Det er interessant å merke seg at høringsinstansene synes å tolke «vederlagsforhold» ulikt, da både selskaper som var for og selskaper som var imot at økonomiske vilkår skulle innlemmes var tilfredse med forskriftens ordlyd. Høringsuttalelsene avklarer derfor ikke hvordan begrepet skal forstås. I situasjoner der bruker har flere ulike tilknytningsalternativer vil han ha stor nytte av økonomiske hovedbetingelser

---

¹⁴² Se kapittel 6.3.2 for mer om dette.

¹⁴³ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 4.

¹⁴⁴ Se høringsuttalelser fra BP 30. september 2005, Revus 22. september 2005 og Oljedirektoratet 30. september 2005.

¹⁴⁵ Se høringsuttalelser fra Talisman 30. september 2005, Total 28. september 2005, Dong 30. september, Statoil 30. september 2005, Pertra 29. september 2005 og ConocoPhillips 30. september 2005.

allerede på dette stadiet, for å velge bort de dårligste alternativene. Bruker unngår dermed også at arbeid legges ned i alternativer som senere viser seg å ikke være realistiske. I de fleste tilfellene vil imidlertid eier være i en tilnærmet monopolsituasjon om å tilby kapasitet, og det vil ikke være like sterkt behov for fremleggelse av økonomiske vilkår så tidlig i prosessen. Økonomiske vurderinger vil det da være mer naturlig å gjøre under partenes forhandlingsperiode, hvor tidsrammen er videre.

I OLF Guidelines skulle et svar på forespørsel om bruk innehold bl.a. «indicative terms, including an indicative tariff and its period of validity», jf. art. 3.3. Dette kan tale for at vederlagsforhold bør omfatte indikative tariffer. Slike indikative tariffer vil imidlertid ikke være bindende for eier, og det kan da stilles spørsmål om det er hensiktsmessig med et krav om å gi dem. I praksis vil forhandlinger svært ofte starte med indikative tilbud, fortsette med forhandlinger med noen av tilbyderne, og ende med endelig avtale med en av dem. Når tidligere praksis på sokkelen har vært indikative tilbud, og de tidligere OLF Guidelines også inneholdt bestemmelser om indikative tariffer er det nærliggende å forstå «vederlagsforhold» som indikative tariffer.

Bruk av andres innretning kan medføre at eierinnretningens kapasitet må utvides. Dersom bruken forutsetter utbygging av tilleggskapasitet skal eiers svar i tillegg inneholde «antatte kostnader ved etablering av slik tilleggskapasitet», jf. TPA-forskriften § 6 fjerde ledd andre punktum. Når svaret i disse tilfellene skal inneholde antatte kostnader taler det for at økonomiske vilkår for bruken også bør inntas i svaret selv om etablering av tilleggskapasitet ikke er nødvendig.

Sett under ett synes momentene å tale for at eiers svar på forespørsel om bruk må inneholde et overslag over hvilke kostnader som skal inngå i tariffen, men at det ikke er noe krav om indikative tariffer.

5.2.5 Fremdriftsplan – forskriften § 7

Kommer eier og bruker til at det er grunnlag for forhandlinger etter at forespørselen om bruk er besvart, skal de i fellesskap bli enige om en fremdriftsplan. Fremdriftsplanen skal inneholde «konkrete milepæler og frist for slutføring av forhandlingene», og skal sendes departementet til underretning, jf. § 7 første ledd. Hensikten med å sende inn en slik fremdriftsplan er å bidra til at partene overholder de tidsfristene som er bestemt i planen.¹⁴⁶ Tanken er her at når departementet kjenner til fremdriftsplanen vil partene i større grad etterstrebe å overholde planen.

Milepæler er sentrale tidspunkter i prosessen, typisk PUD-innlevering og tidspunkt for oppstart av brukerfeltet.

Hva begrepet «slutføring av forhandlingene» innebærer er noe uklart. Det må i hvert fall omfatte det tilfellet at forhandlingspartene kommer fram til at det ikke er grunnlag for å inngå en avtale. Spørsmålet er hvorvidt «slutføring av forhandlingene» er foretatt når representantene for bruker og eier har kommet frem til en endelig avtale, eller om også beslutningsprosessen internt i eier og brukergruppen må være gjennomført og den endelige avtalen inngått.

Ordlyden taler for at det kun er forhandlingene mellom bruker og eier som må være gjennomført innen forhandlingsplanens frist. Slutføring av forhandlinger skjer logisk sett før en avtaleinngåelse. Valget av slutføring av forhandlingene som kriterium kan også være for å omfatte situasjonen der gruppene internt avslår avtalen. Formålet om effektivisering av prosessen taler for at også beslutningsprosessen internt i gruppene omfattes. Det fremgår av høringsbrevet at det er et problem at det i noen tilfeller brukes svært mye tid på prosessen internt i gruppene, særlig ved eiers

---

¹⁴⁶ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 4.

aksept av en fremforhandlet avtale.¹⁴⁷ Forskriftens § 11 om avstemningsregler er gitt for å unngå dette, men også forhandlingsplanen er egnet til å motvirke lange prosesser internt i gruppene. Effektiviseringshensynet må i denne sammenhengen være tilstrekkelig tungtveiende til at også beslutningsprosessen internt i bruker- og eiergruppen omfattes av fremdriftsplanens tidsfrist, og at en endelig avtale derfor må foreligge før forhandlingene kan regnes som slutførte.

Forskriftens regel om fremdriftsplan inneholder flere tidsfrister partene må overholde. For det første skal parter som etter forespørsel om bruk finner grunnlag for å innlede forhandlinger «så raskt som mulig bli enige om en fremdriftsplan», jf. forskriften § 7 første ledd. Denne fristen sier lite, da den regnes først fra det tidspunkt bruker og eier «kommer til at det er grunnlag for forhandlinger». Partene kan bruke lang tid på å komme fram til dette. For at det skal være grunnlag for forhandlinger må de tekniske studiene av innretningen vise at det er mulig å tilby tredjepartsadgang. Slike studier kan ta lang tid, ofte flere måneder.

Deretter må forhandlingsperioden etter fremdriftsplanen ikke overstige fire måneder, med mindre annet blir avtalt mellom partene eller fastsatt av departementet, jf. forskriften § 7 andre ledd. Denne firemånedersfristen starter imidlertid først å løpe «fra det tidspunkt departementet er underrettet om at forhandlingene er innledet». Ved å ikke bli enige om fremdriftsplan, og dermed utsette underrettelsen til departementet, kan bruker eller eier forskyve firemånedersfristen. I det opprinnelige utkastet til forskrift var fristen seks måneder fra det tidspunkt *eier mottok forespørsel om bruk*, jf. utkastet § 7. Denne fristen ville vært mer effektiv, da den ikke ville åpnet for trenering. Etter høringsrunden ble utkastet

---

¹⁴⁷ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 5.

endret. Bakgrunnen for dette var motstand i bransjen mot en så absolutt fristregel. Å fremskynde de ovennevnte tekniske studiene vil kunne medføre negative konsekvenser. Det er viktig at slike studier er grundige. Først når det tekniske er avklart kan de kommersielle forhandlingene ta til. Det er lengden på disse kommersielle forhandlingene som departementet kan påvirke gjennom forskriften. Ved at fristen ikke begynner å løpe før fremdriftsplanen er sendt inn vil firemånedersfristen kun gjelde de kommersielle forhandlingene.

Uenigheter om fremdriften eller oversittelse av fristene kan bringes inn for departementet for avgjørelse, jf. forskriften § 13 første ledd.¹⁴⁸

5.2.6 Tilgang til andres avtaler under forhandlingene

Når partene har avtalt en fremdriftsplan skal eier gi bruker «tilgang til avtaler om andres bruk av innretningen», jf. forskriften § 8. Denne retten er begrenset til «avtaler inngått etter denne forskrifts ikrafttredelse». Med denne begrensningen unngår eier å måtte bryte konfidensialitetsklausuler i avtaler inngått før forskriften. For avtaler inngått etter forskriftens ikrafttredelse vil slike avtalefestede konfidensialitetsklausuler måtte vike for forskriftens bestemmelse.

En problemstilling er om plikten til å legge frem tidligere avtaler gjelder *alle sider* ved disse avtalene, eller om eier kan holde tilbake deler av avtaleinnholdet. Ordlyden begrenser ikke plikten til å gi tilgang, så etter en ren ordlydsfortolkning er det naturlig å forstå forskriften som om eier har plikt til å fremlegge de komplette avtalene. Avgjørende må være om innsyn i de komplette avtalene fører til en mer effektiv prosess og gir et bedre forhandlingsgrunnlag, da dette er formålet med bestemmelsen.

---

¹⁴⁸ Se punkt 5.5 om departementet som tvisteløser.

For eier vil det å gi fullstendig innsyn kunne blottlegge forhandlingsstrategien, og dermed svekke eiers forhandlingsposisjon. Videre vil avtalene innholde informasjon som ikke er relevant for bruker i den konkrete forhandlingen, men som bruker kan dra nytte av i andre sammenhenger. Dette kan for eksempel være informasjon om et annet brukerfelt som allerede har inngått avtale med eier. En slik følge er lite ønskelig, både for eier og for den andre brukeren. Det vil i utgangspunktet være hensiktsmessig for bruker som forhandler å ha tilgang til tidligere avtaler bruker har inngått. Brukeren kan da gjøre seg kjent med generelle vilkår og den kommersielle strukturen i avtalen. På den annen side vil forhandlingene sjelden være helt sammenlignbare, og en konkret forhandling/avtale vil ikke nødvendigvis være relevant for en annen forhandlingsprosess. For sterk fokusering på tidligere vilkår kan også forhindre partene i sitt arbeid for en individuell løsning som er rimelig og balansert for begge parter. Så lenge bruker er klar over disse begrensningene i nytten av tidligere avtaler, synes tilgang til alle side ved tidligere avtaler som et nyttig virkemiddel for å effektivisere forhandlingsprosessen. Konklusjonen må da bli at bruker har krav på tilgang til de komplette tidligere avtalene eier har inngått om bruk.

Tilgang til tidligere avtaler har også en side mot Oljedirektoratets publisering av avtalene, jf. TPA-forskriften § 14. Om dette se punkt 5.2.8 nedenfor.

5.2.7 OEDs godkjenning av avtalene

Etter petroleumsloven § 4-8 andre ledd første punktum skal avtaler om tredjepartsadgang forelegges departementet til godkjenning «med mindre departementet bestemmer noe annet». I brev 6. september 2006 til samtlige rettighetshavere og prekvalifiserte rettighetshavere på norsk sokkel skriver departementet at det ikke lenger «anser det nødvendig å godkjenne avtaler som frem-

forhandles i medhold av forskriften». Det innebærer at avtaler om bruk ikke lenger skal godkjennes av departementet. Ifølge brevet skal allikevel avtalene sendes departementet «for vurdering». En vurdering er noe mer enn ren informasjon til departementet. Ser man setningen isolert kan det tyde på at departementet har beholdt regelen om godkjenning, om enn i en noe moderert versjon. Når departementet uttrykkelig skriver i brevet at de ikke lenger anser godkjenning nødvendig, må allikevel innsending «for vurdering» tolkes som innsending til underretning/informasjon. Poenget er trolig at departementet ønsker innsikt i avtalen, for å vurdere om de senere skal benytte den kompetansen loven og forskriften gir.

Hovedproblemstillingen her er om departementet kan suspendere sin godkjennelseskompetanse på denne måten. Petroleumsloven § 4-8 andre ledd gir i utgangspunktet departementet godkjennelseskompetanse. Avtalene skal fremlegges for godkjenning «med mindre departementet bestemmer noe annet», jf. § 4-8 andre ledd første ledd. Loven gir dermed departementet adgang til å fravike utgangspunktet. Ordlyden inneholder ingen betingelser for når departementet kan fravike utgangspunktet. Forarbeidene kan imidlertid forstås slik at departementet kun kan fravike godkjennelsesordningen når departementet allerede har fastsatt tariffen på annet vis. Det uttales i forarbeidene at hvor departementet «fastsetter vilkårene kan det være unødvendig at departementet også godkjenner de inngåtte avtalene».¹⁴⁹ Denne uttalelsen kan forstås som en begrensning i departementets kompetanse til å fravike utgangspunktet. En fastsettelse av tariffen kan skje ved pålegg om bruk og ved forskriftsregulering.

Et første spørsmål er om TPA-forskriften er tilstrekkelig fastsettelse i forarbeidenes forstand. En naturlig språklig forståelse av

---

¹⁴⁹ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

forarbeidenes begrep «fastsette» er at tariffene må være detaljregulert og avgjort, slik at tariffens størrelse ikke er avhengig av forhandlingene mellom bruker og eier. Videre synes det som at formålet med unntaksregelen er å unngå dobbeltarbeid for departementet hvor de allerede har bestemt tariffen.

For adgang til Gassled skal ikke eier og bruker forhandle om tariffen, den fastsettes etter formelen i tarifforskriften § 4 første ledd. Behovet for den kontrollen en godkjenning innebærer er da ikke tilstede, og petrf. § 65 fastslår at slike avtaler ikke skal sendes departementet for godkjenning. TPA-forskriften regulerer tariffene kun gjennom prinsipper, og lar den endelige tariffastsettelsen være opp til eier og bruker. Når tariffen skal forhandles frem av partene er det lite naturlig å bruke begrepet fastsettelse på TPA-forskriftens prinsipper for tariffregulering.

Mot dette kan innvendes at TPA-forskriftens prinsipper om tariffregulering gir en føring på hvilke kostnader som kan kreves dekket av bruker for å gi han adgang. Disse avklarer en del spørsmål, men noen «fastsettelse» av tariffene kan reguleringen ikke sies å innebære. Til det er det for stor usikkerhet om tariffenes størrelse. Departementet har dessuten behov for å få avtalene sendt inn til godkjenning for å undersøke om prinsippene i forskriften overholdes.

Konklusjonen er da at TPA-forskriften ikke inneholder noen fastsettelse av tariffene for utvinningsinnretninger, og at den situasjonen som forarbeidene omtaler derfor ikke er aktuell.

Det neste spørsmålet er om departementet kan suspendere sin godkjennelseskompetanse også i *andre situasjoner* enn den som er nevnt i forarbeidene. At forarbeidene kun nevner denne ene situasjonen taler mot dette. Det samme gjør uttalelsen i forarbeidene om at departementets kompetanse til «å godkjenne *eller* fastsette slike vilkår er et viktig verktøy» for å oppnå hensiktsmessig utnyttelse av innretninger som inngår i petroleumsvirksom-

heten (min kursivering).¹⁵⁰ Av denne uttalelsen synes det som om departementet ikke kan suspendere godkjennelseskompetansen uten at tariffen er fastsatt.

Som nevnt er det ingen holdepunkter i lovens ordlyd for at suspensjon kun skal være aktuelt i den situasjonen forarbeidene omtaler. Dersom det var lovgivers hensikt å begrense departementets adgang til å suspendere godkjennelseskompetanse til det tilfellet forskriften omhandler kunne det enkelt vært gjort ved å ta dette vilkåret inn i lovteksten. Videre er det ikke noe uttrykkelig betingelse i forarbeidene at tariffen er fastsatt, det sies kun at det «kan [...] være unødvendig at departementet også godkjenner» hvor tariffen allerede er fastsatt.¹⁵¹ I tiden fremover er det antatt at bruken av andres innretninger vil øke i omfang, og av hensyn til arbeidsmengden kan departementet ha behov for å suspendere godkjennelseskompetansen også hvor tariffen ikke er fastsatt. Når lovteksten ikke inneholder noen vilkår om at tariffen må være fastsatt for at departementet skal kunne suspendere godkjennelseskompetansen, og forarbeidene heller ikke stiller noe uttrykkelig krav om det, må det være opp til departementets skjønn om det vil suspendere godkjennelseskompetansen. Departementet kan dermed suspendere sin godkjennelseskompetanse selv om TPA-forskriften ikke fastsetter tariffene.

Et tredje spørsmål er om departementets brev oppfyller formkravene til en slik suspensjon av godkjennelseskompetanse.

Det fremgår uttrykkelig av forarbeidene at en slik suspensjon må «fattes ved forskrift eller enkeltvedtak».¹⁵² Et enkeltvedtak eller

---

¹⁵⁰ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

¹⁵¹ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

¹⁵² Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

forskrift må oppfylle vilkårene i forvaltningsloven § 2 første ledd litra a og litra b eller c.

Det kan ikke være tvilsomt at noe som i det utgangspunktet kreves godkjenning for å gjennomføre, og som nå kan gjennomføres uten godkjenning, er en avgjørelse som er «bestemmende for rettigheter og plikter» for private rettssubjekter, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd litra a. Det utvider de private parters handlefrihet, og er dermed en rettighet. Forarbeidene til petroleumsløven forutsetter også at det å suspendere sin godkjennelseskompetanse oppfyller vilkåret, siden en slik suspensjon må fattes i forskrifts eller enkeltvedtaks form.

Om departementets brev er et enkeltvedtak eller en forskrift er noe mer tvilsomt. Avgjørende er om avgjørelsen gjelder «en eller flere bestemte personer», jf. fvl. § 2 første ledd litra b, eller «en ubestemt krets av personer», jf. litra c. Dette må i utgangspunktet bero på ordlyden i avgjørelsen.¹⁵⁵ OEDs brev er sendt til samtlige rettighetshavere og prekvalifiserte selskaper på norsk sokkel i henhold til en vedlagt adresseliste. Disse er en bestemt krets med personer, og det taler for at brevet er et enkeltvedtak. Det fremgår imidlertid av innholdet i brevet at departementet ikke lenger anser det nødvendig å godkjenne avtaler som fremforhandles i medhold av forskriften. Det er ikke bare selskapene som brevet er sendt til som kan inngå slike avtaler. Også selskaper som senere er kommet til kan gjøre dette, og det kan ikke være sånn at disse nye selskapene må godkjenne sine avtaler, mens de opprinnelige ikke behøver dette. Brevet må derfor gjelde en ubestemt krets av personer, og følgelig er det kravene til en forskrift i forvaltningsloven kapittel VII brevet må oppfylle.

---

¹⁵⁵ Woxholth (2006) side 94.

Brevet oppfyller ikke formkravet i fvl. § 38 første ledd litra d om å inneholde betegnelsen forskrift, og det kan også stilles spørsmål om OED har overholdt sin plikt til forhåndsvarsling i § 37. Dette kan uansett ikke ha vært bestemmende for brevetts innhold, som er vilkåret for å kjenne forskriften ugyldig, jf. analogi av fvl. § 41. At § 41 gjelder analogisk for forskrifters gyldighet er sikker rett.¹⁵⁴ Heller ikke manglende kunngjøring i Norsk lovtidend kan ha noen virkning her, da brevet er gjort kjent for den gruppen forskriften gjelder for, jf. fvl. § 39. Forskriften er imidlertid ment å gjelde for flere enn de som har mottatt brevet, og brevet er lite tiggengelig for disse. Når brevet er en fordel for de private partene, er det uansett lite betenkelig at korrekt prosedyre og formkrav ikke er fulgt. At disse kravene ikke er fulgt kan derfor ikke medføre ugyldighet.

Hvilken betydning denne endringen har for departementets kompetanse til å endre tariffer behandles nedenfor i kapittel 6.9.3.

5.2.8 Rapportering til Oljedirektoratet

I forskriften § 14 er partene pålagt «å rapportere elementer fra forhandlingsprosessen og de viktigste avtalevilkår til Oljedirektoratet for publisering» etter at avtale er inngått. Hensikten med dette er todelt.¹⁵⁵ For det første er formålet å effektivisere prosessen ved senere forhandlinger mellom andre parter. Når aktørene får informasjon om tidligere forhandlinger vil det gi de forhandlende parter en indikasjon på hvordan tidligere forhandlingsprosesser har blitt gjennomført, og eventuelle avtalevilkår som partene da oppnådde. For det andre er det departementets hensikt med rapporteringen at det vil ha en disiplinerende effekt på partene under

---

¹⁵⁴ Woxholth (2006) side 602 med videre henvisninger.

¹⁵⁵ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 6.

forhandlingene å vite at informasjonen om forhandlingene vil bli gjort tilgjengelig for industrien.

Elementer fra forhandlingsprosessen som skal rapporteres er typisk tiden partene brukte på de ulike fasene i prosessen, og muligens hvilke punkter det var vanskelig å enes om. Det er ikke noe krav om publisering av hele avtalen, kun de viktigste avtalevilkårene. Rapporteringen skal skje i henhold til skjema utformet av departementet, jf. forskriften § 14 i.f. Skjemaet finnes på Oljedirektoratets nettsider,¹⁵⁶ og innebærer rapportering om tre hovedpunkter; 1. Hovedelementer i avtalen, 2. Informasjon om brukers felt og strømmer, og 3. Informasjon om forhandlingsprosessen. Generelt kan man si at den informasjonen som skal rapporteres er relativt omfattende. Bl.a. skal tariffene rapporteres.

Tilsvarende publisering finnes i Storbritannia. Code of Practice art. 13 oppfordrer eier til å publisere «short summaries» av TPA-avtalen på sin webside etter at den er inngått. Disse sammendragene skal inneholde «the material commercial provisions of the agreement», herunder «prices and a tariff range or ranges of sufficient accuracy to reflect the cost to the user of the services to be provided», jf. Code of Practice art. 13 (2).

Rapporteringen må skje «innen 30 dager etter at departementet har godkjent en avtale», jf. forskriften § 14. Som nevnt over godkjenner ikke lenger departementet TPA-avtaler, de mottas kun til vurdering. Dette kan ikke medføre at rapporteringsplikten er opphørt. At godkjenning ikke lenger er påkrevet, endrer ikke behovet for å nå rapporteringens formål. Rapporteringsfristen må derfor være innen 30 dager *etter at avtalen er sendt inn til departementet* til vurdering.

---

¹⁵⁶ http://www.npd.no/Norsk/Produkter+og+tjenester/Skjemaer/TPA_skjema_291205.htm

Om denne rapporteringsordningen fungerer etter sin hensikt er et betimelig spørsmål. Pr. i dag har ingen TPA-avtale blitt publisert på Oljedirektoratets hjemmesider. Gjennom samtaler med OD har jeg fått opplyst at direktoratet har til hensikt å publisere eventuelle avtaler på sine nettsider, men at det foreløpig kun har kommet inn 2 avtaler, og at disse ikke er publisert p.g.a. uenigheter mellom avtalepartene og OD om hvilke elementer i avtalene som skal publiseres. Jeg er kjent med at det er inngått langt flere avtaler om bruk siden TPA-forskriftens ikrafttredelse. Rapporteringsordningen etter § 14 fungerer dermed trolig ikke.

Etter mitt syn er det de manglende reaksjonene på unnlatt rapportering som er grunnen til dette. Avtalepartene vil være motvillige til å dele avtalevilkår og fremdriften i prosessen med offentligheten, da dette vil kunne avsløre forhandlingsstrategi og kommersielle opplysninger. Partene vil neppe opplyse om dette med mindre det får konsekvenser for dem å unnlate det. Så lenge OD ikke kjenner til avtalene som blir inngått, kan direktoratet vanskelig få gjort noe med dette. Departementet vil imidlertid ha de fullstendige avtalene inne til vurdering, jf. OEDs brev 6. september 2006. En mulig løsning kan være at departementet sender avtalene til Oljedirektoratet dersom partene ikke selv har oppfylt rapporteringsplikten innen 30 dager. På denne måten vil partene få et insitamant til å rapportere i henhold til § 14, for å unngå at de fullstendige avtalene blir sendt fra departementet og publisert. Hvorvidt OED kan gjøre dette, og eventuelle skranker for en slik oversendelse vil måtte avklares før dette gjøres. Disse spørsmålene er det ikke plass til å behandle her.

Som nevnt over i pkt. 5.2.6 er det en sammenheng mellom brukers tilgang til eiers tidligere avtaler og rapportering/publisering. Når bruker har krav på tilgang til tidligere avtaler i sin helhet kan man spørre seg hva som er hensikten med publisering av vesentlige avtalevilkår i tillegg. Et poeng er her at slike publiserte avtalevilkår

vil være tilgjengelig for enhver til enhver tid. Potensielle brukere vil altså kunne se vilkårene på et mye tidligere tidspunkt, og også se tidsforløpet i tidligere forhandlinger. Etter mitt syn skaper dette en åpenhet rundt avtaler om bruk og avtaleprosessen som vil være en forutsetning for å oppnå forskriftens formål om effektivisering. Kjennskap til tidligere avtaler vil gi partene et best mulig forhandlingsgrunnlag.

5.3 Forskriftens regulering av stemmereglene internt i den enkelte rettighetshavergruppe

5.3.1 Reguleringen av stemmereglene

Samarbeidsavtalen (SA) regulerer forholdet mellom rettighetshaverne i den enkelte utvinningstillatelse, herunder stemmereglene.¹⁵⁷

Utgangspunktet for avgjørelser i styringskomiteen i rettighetshavergruppen er den alminnelige stemmereglene om kvalifisert flertall, jf SA art. 2.2. Denne krever at «minst y av medlemmene som til sammen representerer minst x av deltakerandelene» stemmer for vedtaket. Styringskomiteen fatter vedtak etter denne regelen med mindre noe annet er angitt. Enkelte beslutninger i styringskomiteen krever enstemmighet.¹⁵⁸

Også TPA-forskriften § 11 regulerer avstemmingsreglene i den enkelte rettighetshavergruppe. Bestemmelsen fastslår at beslutninger i bruker og eiergruppen skal fattes «i henhold til den alminnelige stemmeregulering som gjelder for det enkelte interessentskap», og er da ment å avklare hvilken stemmeregulering som skal anvendes ved

---

¹⁵⁷ Samarbeidsavtalens stemmereglene ved beslutninger om TPA-avtaler er grundig behandlet i Nygaard (1997) side 172-177.

¹⁵⁸ SA art. 17.3 om utbygging er den mest aktuelle i vår sammenheng.

beslutninger om tredjepartsadgang. Problemstillingen her blir om forskriften overhodet kan regulere stemmereglene når dette allerede er gjort i SA.

Ved forhandlinger om tredjepartsadgang brukes det ofte mye tid på å avklare hvilke stemmereglere som skal gjelde. Grensene mellom de ulike stemmereglene i samarbeidsavtalen er ikke klare. Departementets formål med å regulere stemmereglene i TPA-forskriften er å effektivisere forhandlingsprosessen ved å unngå uenighet om hvilke stemmereglere som skal gjelde ved andres bruk av innretninger.¹⁵⁹ Det vil være i både brukergruppen og eiergruppens interesse å få klarhet i hvilken stemmeregulere som gjelder ved inngåelse av TPA-avtaler. Imidlertid vil allerede en formell betraktning føre til at forskriftens stemmereglere må vike for samarbeidsavtalen; Samarbeidsavtalen for det enkelte interessentskap er vedtatt av Kongen i statsråd ved kongelig resolusjon. TPA-forskriften er fastsatt av Olje- og Energidepartementet. Kgl. res. har høyere trinnhøyde enn en departementsforskrift, og departementet har dermed ikke kompetanse til å fastsette forskrifter i strid med resolusjonen. At ikke departementet hadde kompetanse til å fastsette stemmereglere ble påpekt av Total E&P i høringsrunden,¹⁶⁰ men dette medførte ingen endring i forskriftsteksten.

Trinnhøydeforskjellen innebærer at TPA-forskriften § 11 første ledd om stemmereglere må tolkes som en ren henvisning til samarbeidsavtalens stemmereglere. Hvilken stemmeregulere som gjelder ved inngåelse av TPA-avtaler må derfor bero på en tolkning av samarbeidsavtalens stemmereglere. Forskriftens stemmeregulering vil være et moment i denne tolkningen, men vil neppe tillegges stor vekt.

---

¹⁵⁹ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 5.

¹⁶⁰ Høringsuttalelse fra Total E&P 28. september 2005 side 5.

Nygaard ser dette fra en annen synsvinkel. Han vektlegger samarbeidsavtalens karakter av privatrettslig avtale. Etter hans syn kan ikke en forskrift fastslå hvordan stemmereglene i en privatrettslig avtale skal fortolkes.¹⁶¹

5.3.2 Majoritetsmisbruk - Grenser for flertallets vedtak

Selv om TPA-forskriften er trinnlavere enn samarbeidsavtalen er ikke det til hinder for at forskriften utfyller samarbeidsavtalen på områder den ikke behandler.

I enkelte tilfeller vil det oppstå situasjoner hvor flere oljeselskaper er rettighetshaver både i bruker- og eiergruppen. Dersom disse rettighetshaverne har flertall i begge gruppene, vil de kunne benytte dette flertallet til å vedta vilkår som er gunstigst for den gruppen de har størst eierinteresse i. Eksempelvis vil disse rettighetshaverne kunne ha 90 % eierandel i brukergruppen og 60 % eierandel i eiergruppen. Ved flertallsvedtak vil de da kunne vedta gunstige vilkår for brukergruppen, slik at mindretallet i eiergruppen blir skadelidende. Regelen om valg av forhandlingsside, jf. TPA-forskriften § 4 andre ledd i.f., regulerer kun hvilken side en rettighetshaver må forhandle. Når rettighetshaveren skal avgi sin stemme i styringskomiteen er det uavhengig av § 4 andre ledd i.f. Eventuelt misbruk av majoritetsmakt må begrenses ved andre rettslige grunnlag.

Samarbeidsavtalen inneholder selv et forbud mot misbruk av majoritetsmakt. Etter art. 2.2 femte ledd kan ikke styringskomiteen treffe noe vedtak som er «egnet til å gi visse Parter eller andre en urimelig fordel på andre Parters eller på interessentskapets bekostning». Regelen er en rettslig standard i form av en rimelighetsnorm. Det følger av ordlyden at det ikke er noe vilkår at fordelene har

---

¹⁶¹ Nygaard m.fl. (2007) side 122-123.

materialisert seg, og det er heller ikke noe vilkår at rettighetshaveren selv tjener på myndighetsmisbruket.

Av hensyn til oppgavens omfang vil jeg ikke gå nærmere inn på myndighetsmisbruksprinsippet i samarbeidsavtalen, eller hvorvidt det eksisterer et alminnelig myndighetsmisbruksprinsipp i petroleumsvirksomheten. Disse temaene er utførlig behandlet hos Nesdam (1997) og Nygaard (1997) side 181-186.

Problemstillingen her er hvilken betydning det har at det er forskriftsfestet et myndighetsmisbruksprinsipp i TPA-forskriften.

Et første spørsmål er om forskriftens forbud mot myndighetsmisbruk materielt sett går lenger enn avtalen. Et av forskriftens overordnede prinsipper er at forhandlingene mellom «eier og bruker» skal gjennomføres slik at de «ikke vil gi den ene part en urimelig fordel på den andre parts bekostning», jf. § 4 tredje ledd første punktum. Bestemmelsen er ikke kommentert nærmere i høringsbrevet. Ordlyden skiller seg fra samarbeidsavtalens misbruksprinsipp på to punkter. For det første er kun urimelige fordeler som en «part» vil oppnå som omfattes. Fordeler til en tredjeperson faller etter ordlyden utenfor. Dette kan trolig forklares med at forhandlinger om tredjepartsadgang alltid vil foregå mellom en rettighetshavergruppe som ønsker å bruke en innretning, og eierne av denne innretningen. Det kan vanskelig tenkes at andre enn disse to gruppene kan få fordeler gjennom avtalen, og det er derfor ikke behov for at forskriftens regel skal omfatte fordeler til tredjemann. For det andre er det et vilkår at forhandlingene «vil gi» den ene part en urimelig fordel. Rent språklig er det et strengere krav til materialisering av fordelen enn samarbeidsavtalens begrep «er egnet til å gi». Den part som mener at TPA-avtalen fører til en urimelig fordel for den annen part må derfor sannsynliggjøre dette i høyere grad etter forskriften enn etter SA. I en TPA-avtale vil det neppe være problematisk å sannsynliggjøre en slik fordel. Allikevel

kan det synes noe underlig at departementet har valgt en annen ordlyd i forskriften enn i SA. Det er ikke noe krav om at den ene part *har fått* fordelene, det er tilstrekkelig at den vil gi en fordel i fremtiden.

En minoritet som mener seg misbrukt av majoriteten vil uansett angripe avtalen minste motstands vei, og han vi da velge samarbeidsavtalen art 2.2 for å kreve avtalen ugyldig, eller eventuelt kreve erstatning.

Videre er spørsmålet om forskriftens myndighetsmisbruksprinsipp har et videre anvendelsesområde enn samarbeidsavtalens myndighetsmisbruksprinsipp. Begge regulerer forholdet internt i en rettighetshavergruppe ved inngåelse av avtaler om bruk av en innretning, og det kan da synes unødvendig å forskriftsregulere noe som allerede er regulert i samarbeidsavtalen. Samarbeidsavtalene inneholdt imidlertid ikke noen bestemmelse om myndighetsmisbruk før i den 16. konsesjonsrunde. For rettighetshavergrupper som ble dannet før dette har det vært en debatt om det gjelder et myndighetsmisbruksprinsipp etter selskapsrettslig modell.¹⁶² Med innføringen av TPA-forskriften at det fastslått at det gjelder et myndighetsmisbruksprinsipp ved inngåelse av TPA-avtaler også for disse interessentskapene. Forskriftsfesting av myndighetsmisbruksprinsippet gir også samtlige rettighetshavere rett til å bringe saken inn for departementet, jf. TPA-forskriften § 11 i.f. og § 13.¹⁶³

5.4 Sanksjoner ved oversittelse eller trening

Dersom partene kommer frem til en avtale om bruk, vil brudd på forskriftens prosessuelle regler underveis neppe få konsekvenser for

---

¹⁶² Se Nygaard (1997) side 181-184 med videre henvisninger, og Nesdam (1997).

¹⁶³ Se kapittel 5.5 om departementet som tvisteløser.

dem.¹⁶⁴ Hvor partene ikke kommer frem til en avtale kan det være nødvendig med sanksjoner. Man kan tenke seg at eier unnlater å svare på brukers forespørsler om kapasitetsoversikt eller bruk, eller trenerer prosessen på andre måter. Forskriften selv knytter ingen sanksjoner til oversittelse av fristene eller trenering av prosessen. En part som mener motparten trenerer prosessen kan bringe uenigheten inn for departementet etter forskriften § 13.¹⁶⁵

Problemstillingen er her hva departementet kan foreta seg dersom bruker eller eier trenerer prosessen.

Av loven følger det at departementet under visse forutsetninger kan «fastsette tariffer og andre vilkår» dersom partene ikke blir enige om en avtale «innen rimelig tid», jf. petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum. Det kan synes som om departementet må avvente «rimelig tid» før det kan gripe inn i forhandlingene etter denne hjemmelen. Departementet har imidlertid også kompetanse til å pålegge bruk etter § 4-8 første ledd og fastsette vilkår etter § 4-8 andre ledd, uavhengig av om eier og bruker er i gang med forhandlinger om bruk. Betingelsen om rimelig tid er trolig tatt inn i § 4-8 etter mønster fra § 4-7 om samordning.¹⁶⁶ Noen begrunnelse for dette er ikke gitt i forarbeidene. Departementets påleggskompetanse etter de to bestemmelsene er på et punkt svært ulik: Påleggskompetansen etter § 4-7 er betinget av at partene ikke har kommet til enighet innen rimelig tid, mens påleggskompetansen etter § 4-8 ikke er betinget av dette. Departementet har altså kompetanse til å pålegge bruk og fastsette vilkår for bruk etter § 4-8

---

¹⁶⁴ Det kan tenkes privatrettslige konsekvenser, for eksempel erstatningskrav fra den andre parten. Dette faller imidlertid utenfor rammene av denne oppgaven.

¹⁶⁵ Se nedenfor punkt 5.5 om tvisteløsning.

¹⁶⁶ Nygaard (1997) side 83.

uavhengig av om enighet oppnås mellom partene innen rimelig tid. Vilkåret om at enighet ikke er oppnådd «innen rimelig tid», jf. § 4-8 andre ledd, har derfor ingen betydning for departementets kompetanse til å fastsette vilkår, og etter mitt syn er denne formuleringen i loven unødvendig.

Når OED har kompetanse til å pålegge bruk og fastsette vilkår uavhengig av hvor i avtaleprosessen partene befinner seg, vil sanksjonen mot den som trenerer prosessen og ikke følger forskriften være at departementet bruker sin kompetanse og fastsetter hele eller deler av avtalen.

I praksis er departementet meget tilbakeholden med å gripe inn i kommersielle forhandlinger om bruk. Dette er i tråd med forarbeidene, som forutsetter at det er «mest hensiktsmessig at de berørte selskap fortsatt avklarer avtalebetingelsene gjennom normale kommersielle forhandlinger innenfor gjeldende rammeverk». ¹⁶⁷ Mindre overtredelser av forskriften vil av denne grunn neppe få noen konsekvenser for partene. Departementets kompetanse er uansett der, og risikoen for at departementet vil gripe inn er trolig tilstrekkelig sanksjon til at partene ikke vil foreta alvorlige brudd på TPA-forskriftens forhandlingsprosess.

5.5 Twisteløsning om prosessuelle uenigheter

Før og under forhandlingsprosessen kan det oppstå uenigheter om en rekke spørsmål. Det kan være uenighet om vilkårene for forhandlingsplikt er oppfylt, og det kan være uenigheter om selve prosessen. For eksempel kan det være at eier ikke vil gi bruker svar på forespørsler om bruk eller om kapasitetsoversikt, bruker og eier ikke blir enige om en fremdriftsplan, eller eier unnlater å gi bruker

---

¹⁶⁷ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) side 13.

innsyn i tidligere inngåtte avtaler. Forskriften regulerer avgjørelse av uenigheter i § 13.

I tillegg til uenigheter om prosessuelle spørsmål vil det i mange forhandlinger være uenigheter om hvilket innhold avtalen skal ha, særlig tariffnivået. Uenigheter om avtalens innhold behandles under i punkt 6.8.

5.5.1 Hvem kan bringe uenigheter inn for departementet

Ved uenighet som oppstår under forskriften kan spørsmålet bringes inn for departementet, jf. TPA-forskriften § 13 første ledd. *Hvem* som kan bringe uenigheten inn for departementet er ikke regulert i forskriften. Etter høringsbrevet til forskriften kan «hver av partene» bringe saken inn for departementet.¹⁶⁸ Det er naturlig å forstå dette som bruker- og eiergruppen, da det er disse to som er de to partene som forhandler om adgang. Den enkelte rettighetshaver i bruker- eller eiergruppen kan dermed ikke bringe uenigheter inn for departementet. Dersom den enkelte rettighetshaver er uenig i *resultatet av forhandlingene* kan han bringe saken inn for departementet etter forskriften § 11 i.f. Om dette se under i punkt 6.8.2.

5.5.2 Saksbehandlingstid

For partene er det viktig at en uenighet som bringes inn for departementet avgjøres hurtig. Dette følger av at formålet med forskriften er å effektivisere inngåelsen av avtaler om tredjepartsadgang,¹⁶⁹ og er også påpekt av enkelte høringsinnstanser.¹⁷⁰ TPA-forskriften har

---

¹⁶⁸ Departementets høringsbrev 23. august 2005 side 6.

¹⁶⁹ TPA-forskriften § 2 og OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 2.

¹⁷⁰ Statoils høringsuttalelse 30. september 2005 og Revus Energys høringsuttalelse 22. september 2005.

ingen uttrykkelig frist for departementets avgjørelse. Den tilsvarende tvisteløsningsbestemmelsen for adgang til oppstrøms gassrørledningsnett pålegger departementet å avgjøre saken «uten ugrunnet opphold», jf. petroleumsforskriften § 68. Når TPA-forskriften ikke har noen egen regel om saksbehandlingstiden, vil det være den alminnelige forvaltningsrettslige regelen om at saken skal forberedes og avgjøres «uten ugrunnet opphold» som er avgjørende, jf. forvaltningsloven § 11 a. Dette er en skjønnsmessig vurdering, som må vurderes konkret i den enkelte sak. Behovet for hurtig avgjørelse i disse sakene taler for at kravet til departementets saksbehandlingstid bør være relativt strengt.

5.5.3 Har departementet plikt til å fatte vedtak som avgjør uenigheten?

Problemstillingen er her om departementet har en plikt til å fatte et vedtak når uenighet bringes inn etter TPA-forskriften § 13 eller § 11 i.f. Jeg er kjent med at departementet i et slikt tilfelle kun har gitt uttrykk for sin forståelse av reglene, uten å fatte et vedtak som avgjør saken. I det tilfellet jeg har kjennskap til har dette medført at departementets uttalelse ikke løste uenigheten, og at avtale om bruk fortsatt ikke er inngått. På denne bakgrunn er problemstillingen praktisk.

Partene kan bringe saken inn for departementet «til avgjørelse», jf. forskriften § 13. Alminnelig språklig forståelse av å avgjøre en uenighet er å løse den. Ved å gi en generell tolkning av regelen uenigheten står om løser man ikke uenigheten. Tvisten er ikke løst før bestemmelsen subsumeres på det faktum uenigheten gjelder. Videre forutsetter § 13 annet punktum, om at departementet skal gi partene uttalelsesrett «før vedtak fattes», at departementet faktisk fatter et vedtak. En fortolkning av regelverket er ikke noe vedtak i forvaltningsrettslig forstand, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd litra a. Ved den siste endringen av § 4-8 fremgår det av Ot.prp. nr.

46 (2002-2003) på side 15 at «Departementet antar [...] at det i større grad enn tidligere vil bli behov for at tariffen og øvrige vilkår for bruk av innretninger fastsettes av departementet». Dette økende behovet kan tale for at departementet har en plikt til å avgjøre uenigheter som blir forelagt dem. På den annen side gir petroleumsloven § 4-8 departementet kun en skjønnsmessig kompetanse, den pålegger ikke departementet plikt til å løse uenigheter om TPA. Paragraf 4-8 er allikevel ikke til hinder for at departementet pålegger seg selv en tvisteløsningsplikt ved forskrift. Et argument som taler mot en plikt til å avgjøre er departementets begrensede kompetanse innenfor kommersielle og tekniske vurderinger av TPA. Dersom departementet må gå inn i disse vurderingene vil det forutsette omfattende kommersiell og teknisk kompetanse i departementet. Dette kan imidlertid kompenseres noe ved at departementet henter inn ekstern kompetanse. Å finne uavhengige eksperter kan bli et problem med denne løsningen.

Sett under ett er det ikke tilstrekkelig tungtveiende argumenter til å fravike den relativ klare ordlyden i forskriften § 13 første ledd. Konklusjonen blir da at departementet har plikt til å fatte et vedtak som løser uenigheten i den konkrete saken som er brakt inn til avgjørelse.

De lege ferenda kan det synes som om bestemmelsen om tvisteløsning er lite gjennomtenkt. Bestemmelsen innebærer at departementet pålegger seg selv en plikt som kan bli meget omfattende. At departementet har unnlatt å avgjøre saker som har kommet inn til dem tyder på at heller ikke departementet selv ønsker å måtte fastsette det konkrete innholdet i TPA-avtaler. For oppstrøms gassrørledningsnett gir petr. § 68 en tilsvarende regel om tvisteløsning. Denne gjennomfører gassmarkedsdirektivet art. 23 nr. 3 om tvisteløsningsmyndighet for adgang til oppstrøms gassrørledningsnett. Adgang til rørledninger og vilkår for dette er imidlertid mindre teknisk og kommersielt komplisert, og mer sammenlignbart

fra et tilfelle til et annet, noe den detaljerte reguleringen i petr.f. kapittel 9 og tarifforskriften viser. Departementets tvisteløsningsoppgaver for gassrørledningsnettet er derfor enklere å gjennomføre enn for utvinningsinnretninger. Det kan se ut som departementet har innført TPA-forskriften § 13 med petr.f. § 68 som mal, uten helt å ha vurdert følgene av dette. Etter mitt syn bør bestemmelsen utformes slik at det blir opp til departementets skjønn hvorvidt de vil avgjøre uenigheten.

5.5.4 Kan avgjørelsen påklages?

Et eget spørsmål er hvorvidt departementets avgjørelse i en tvist under forskriften kan påklages til Regjeringen. Etter forvaltningsloven § 28 første ledd kan enkeltvedtak som hovedregel påklages til overordnet organ. Klageadgangen forutsetter at departementet har fattet et vedtak. Som nevnt over er jeg kjent med at departementet ved uenighet under forskriften kun har gitt uttrykk for sin forståelse av regelverket, uten å subsumere dette på den konkrete uenighet. Dette vil ikke være et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 litra b jf. a. En slik uttalelse kan ikke påklages.¹⁷¹ Dersom OED fatter et enkeltvedtak, blir spørsmålet om forskriften § 13 innebærer begrensninger i hovedregelen om klageadgang i fvl. § 28 første ledd.

Etter forvaltningslovens regler har altså den part som klager på vedtaket krav på en fullstendig, ny realitetsavgjørelse. I det opprinnelige utkastet til forskriften § 13 skulle departementets avgjørelse av en uenighet være en «endelig avgjørelse». Klageadgangen skulle dermed være avskåret. For oppstrøms gassrørledningsnett har ikke partene klagerett, da petroleumsforskriften § 68 første ledd

---

¹⁷¹ Et eget spørsmål er om departementet har plikt til å fatte et vedtak når uenighet bringes inn for departementet av partene. Dette behandles i punkt 5.5.3.

slår fast at departementets avgjørelse er «endelig». Ordlyden i forskriften § 13 ble endret før vedtagelsen av forskriften, og ordet «endelig» ble fjernet. Det kan etter dette ikke være tvilsomt at et departementsvedtak som løser uenighet etter TPA-forskriften § 13 kan påklages til Regjeringen.

Departementet hadde trolig heller ikke hatt kompetanse til å avskjære partenes klageadgang ved forskrift. Etter forvaltningsloven § 28 tredje ledd er det kun «Kongen» som kan fastsette avvikende klageregler, og begrensning i klageretten kan kun innføres når «tungtveiende grunner» taler for det. Departementets kompetanse etter petroleumsloven § 4-8 til å gi «nærmere regler» for tredjepartsadgang kan ikke endre dette. Skal partenes klageadgang avskjæres må dette gjøres gjennom forskrift gitt av Kongen og bygge på tilstrekkelige tungtveiende grunner.

5.5.5 Kan departementet delegere tvisteløsningskompetansen til et uavhengig ekspertpanel?

TPA-forskriften § 13 legger tvisteløsningskompetansen til «departementet». I høringsbrevet ba departementet om høringsinstansenes syn på om departementet skulle utnevne et eksternt, uavhengig ekspertpanel, eller om departementet selv skulle avgjøre tvistene. Høringsinstansenes syn på dette var delt. Ordlyden taler for at det er departementet selv som er tvisteløser. Den tilsvarende regel for oppstrøms gassrørledningsnett åpner for at «departementet eller den departementet bemyndiger» har tvisteløsningskompetanse, jf. petroleumsforskriften § 68. Når TPA-forskriften ikke inneholder tilsvarende delegasjonshjemmel taler det for at det er departementet selv som må avgjøre uenigheter. Jeg er kjent med at departementet har avgjort en sak om uenighet selv. Spørsmålet om adgangen til å delegere er allikevel praktisk dersom delegasjon vurderes i fremtiden.

Om departementet har adgang til å delegere denne kompetansen er usikkert. Det tradisjonelle syn i teorien er at delegasjon til private

(som et eksternt, uavhengig ekspertpanel vil være) krever lov- hjemmel.¹⁷² Slik delegasjonshjemmel gir ikke petroleumsloven § 4-8. I senere teori er det antatt at spørsmålet må bero på en avveining av reelle hensyn, og at det ikke er noe krav om hjemmel.¹⁷³ Hensynet til å avlaste departementets arbeidspress og hensynet til faglig ekspertise kan tale for at det her bør være delegasjonsadgang. Ved uenighet under TPA-forskriften vil løsningen i mange tilfeller bero på en skjønnsmessig vurdering ut fra «hensynet til rasjonell drift og samfunnsmessige hensyn» (§ 4-8) hva løsningen skal bli. Slike skjønnsmessige vurderinger om pålegg av plikter (her: tredjepartsadgang) er den mest betenkelige delegasjonen av kompetanse til private.¹⁷⁴ Grunnen til dette er at skjønn øker faren for sammenblanding av den private og offentlige rollen til ekspertpanelet, og at en urettmessig påleggelse av plikt oppleves som tungt av den som blir pålagt den.¹⁷⁵ Departementet har på denne bakgrunn neppe adgang til å delegere sin tvisteløsningskompetanse til et eksternt, uavhengig ekspertpanel.¹⁷⁶

Konklusjonen blir etter dette at det er departementet selv som har kompetanse til å løse tvister etter TPA-forskriften § 13, og at kompetansen ikke kan delegeres til et ekspertpanel.

---

¹⁷² Se Eckhoff/Smith (2006) side 156 med videre henvisninger.

¹⁷³ Se Graver (2007) side 197, og Eng (1992), side 544-551.

¹⁷⁴ Eng (1992) side 550.

¹⁷⁵ Eng (1992) side 550.

¹⁷⁶ Også høringsuttalelsen fra Statoil, brev 30. september 2005, kommer til denne konklusjonen. Shells høringsuttalelse, brev 28. september 2005, og Hydros høringsuttalelse, brev 30. september 2005, stiller seg tvilende til om departementet har delegasjonskompetanse.

6 Tariffreguleringen

6.1 Innledning

6.1.1 Generelt om tariffen i petroleumsloven § 4-8

Petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum gir departementet kompetanse til å fastsette «tariffer og andre vilkår» i avtaler om bruk. Departementet kan dermed om nødvendig fastsette hele avtalen. I praksis er det tariffnivået som det er aktuelt å fastsette. Bortsett fra spørsmålet *om* en bruker skal ha adgang til en innretning er tariffnivået det viktigste spørsmålet ved tredjepartsadgang. Det er tariffene som avgjør om bruker vil ønske å benytte seg av eiers innretninger, som avgjør eiernes inntjening fra bruken og som avgjør om samfunnsøkonomisk lønnsom tredjepartsbruk vil bli gjennomført.

Tariffenes størrelse beror på en avveining av hensynet til effektiv utnyttelse av de samlede petroleumsressursene i området og hensynet til å gi tilstrekkelige insentiver til investeringer i infrastruktur i det samme området. Disse hensynene ligger bak reguleringen av tariffene i petroleumsloven § 4-8 og reguleringen i TPA-forskriften.

Det fremgår av lovens forarbeider at ytterpunktene for tariffene er brukerfeltets alternativkostnad og eierfeltets marginalkostnad.¹⁷⁷ Brukerfeltets alternativkostnad er hva det ville koste bruker å bygge en egen innretning, eventuelt hvor høy tariffen kan være før det er ulønnsomt for bruker å utvinne brukerfeltet. Eierfeltets marginalkostnad er de ekstra kostnadene tredjepartsadgangen påfører eier. Uten regulering av tariffene vil eier kunne kreve tariffen lik brukers alternativkostnad. Det vil igjen medføre at felt som er samfunns-

---

¹⁷⁷ Se Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) side 12-13

økonomisk lønnsomme ikke blir utvunnet p.g.a. høye tariffer, eventuelt at de blir nedstengt mens det ennå er samfunnsøkonomisk lønnsomt å fortsette utvinningen. Dersom tariffene settes lik eiers marginalkostnad vil eier ikke tjene noe på å tilby TPA. Følgelig vil eier ikke ha insentiver for å investere i kapasitet som er nødvendig for å oppnå en samfunnsøkonomisk effektiv utnyttelse av petroleumsressursene. En regulering av tariffene må derfor ligge et sted mellom disse to ytterpunktene.

Tariffen for tredjepartsbruk skal gi eier en «rimelig fortjeneste», jf. petroleumsloven § 4-8 i.f.

Regelen om rimelig fortjeneste reiser to hovedspørsmål. For det første er spørsmålet hva det skal beregnes fortjeneste av – hva er beregningsgrunnlaget. Beregningsgrunnlaget vil dels bestå av investeringskostnader og dels av driftskostnader. Disse behandles i henholdsvis 6.3 og 6.4. Deretter er spørsmålet om hvor stor en fortjeneste skal være for å være rimelig behandlet i 6.5. Om og i hvilke grad eier skal ha kompensasjon for tapt eller utsatt produksjon er et eget spørsmål som omhandles i punkt 6.6. Grunnleggende for tariffregulering er prinsippet om adgang på objektive og ikke-diskriminerende vilkår. Dette behandles først i punkt 6.2.

6.1.2 Generelt om TPA-forskriftens tariffregulering

Tariffreguleringen i TPA-forskriften er gjennomført dels gjennom overordnede prinsipper i § 4 og dels gjennom konkrete bestemmelser om tariffene i § 9. Den må forstås som en presisering av tariffreguleringen i petroleumsloven § 4-8. Fordi de fleste tilfeller av tredjepartsbruk av utvinningsinnretninger er ulike, er tariffene ikke regulert direkte, slik de er for oppstrøms gassrørledningsnett, jf. tarifforskriften.¹⁷⁸ Hensikten med reguleringen var å fremme mer

---

¹⁷⁸ Departementets høringsbrev 23. august 2005 side 2.

effektiv bruk av infrastruktur på sokkelen for å øke den totale verdiskapningen.¹⁷⁹

TPA-forskriften har overordnede prinsipper for tariffering i § 4. Prinsippene om at «fortjeneste ved utvinningen i hovedsak skal tas ut på feltet», og at «eiers insentiver til å opprettholde kapasitet på innretningen og foreta fornuftige investeringer i tilleggskapasitet» har allerede vært gjeldene på sokkelen, og forskriftsfesting av prinsippene innebærer ingen endring i gjeldende rett.¹⁸⁰ At bruker skal ha adgang på «objektive og ikke-diskriminerende vilkår», jf. første ledd, har ikke vært uttrykkelig uttalt tidligere. Regler om tredjepartsadgang bygger imidlertid alltid på prinsipper om objektivitet og ikke-diskriminering, og Petroleumsloven § 4-8 er intet unntak.

TPA-forskriftens hovedregel om tariffregulering er at tariffene skal ligge på et «rimelig nivå», jf. § 9 tredje ledd første punktum. Dette skjønnsmessige begrepet gir i seg selv liten veiledning. Forskriftens formål i § 2 og de grunnleggende prinsippene i § 4 vil være retningslinjer for fastsettelse av hva som er et rimelig nivå.

Mer konkret er tariffreguleringen i § 9 tredje ledd første til syvende strekpunkt. Disse prinsippene skal «som hovedregel legges til grunn» for tariffutformingen. Forskriften åpner altså for unntak fra denne hovedregelen. Et unntak vil være for eierfelt som bruker lite av utvinningsinnretningens kapasitet til egenproduksjon, og eierfelt som har opphørt å produsere egen petroleum. Se mer om dette i kapittel 6.4.2 under.

---

¹⁷⁹ St.meld. nr. 38 (2001-2002) kap. 3.7.

¹⁸⁰ St.meld. nr. 38 (2001-2002) side 57 og for eksempel St.prp. nr. 46 (1986-87) side 68, St.meld. nr. 26 (1993-1994) side 94 og Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15

Tariffreguleringen i § 9 er relativt omfattende. Hensikten med detaljreguleringen er at bruker og eier skal komme raskere til enighet om kostnadsfordelingen i avtaler om bruk. En slik stor grad av detaljer kan imidlertid også virke mot sin hensikt, ved at ressursforvaltningsmessige interessante løsninger velges bort, fordi de ikke passer med forskriftsteksten. Høringsbrevet til forskriften forutsetter at reguleringen ikke skal begrense gode kommersielle løsninger for begge parter.¹⁸¹ Hvordan dette vil slå ut i praksis vil fremtidens TPA-forhandlinger vise. Jeg er kjent med at kun en TPA-avtale er brakt inn til departementet fordi partene var uenige om forskriftens tariffregulering. At det siden TPA-forskriftens ikrafttredelse bare er kommet inn en avtale med uenighet om tariffene kan tyde på at reguleringen fungerer etter sin hensikt.

Tariffene skal beregnes «med utgangspunkt i de tjenester som tilbys, uavhengig av lønnsomheten i det feltet som tilknyttes innretningen», jf. § 9 tredje ledd første strekpunkt. En alminnelig språklig forståelse av bestemmelsen er at man ved tariffastsettelsen utelukkende må se på verdien av de tjenester eierinnretningen skal yte, ikke brukers fortjeneste på brukerfeltet. Dette er i tråd med prinsippet om at fortjenesten i hovedsak skal tas ut på feltet.¹⁸² Om bruker har en fortjeneste på 5 eller 50 pr. enhet produsert petroleum er derfor uten betydning for tariffastsettelsen.

---

¹⁸¹ Olje- og Energidepartementets høringsbrev 23. august 2005 side 5.

¹⁸² Jf. TPA-forskriften § 4 andre ledd og St.meld. nr. 26 (1993-1994) side 94.

6.2 Prinsippet om objektivitet og ikke-diskriminering

6.2.1 Innledning

Et grunnleggende prinsipp i TPA-forskriften er at bruker har rett til bruk på «objektive og ikke-diskriminerende vilkår», jf. § 4 første ledd. Prinsippet har både betydning for hvilke vilkår for adgang en eier kan stille en potensiell bruker, og for hvilke avtalevilkår eier kan betinge seg. Uttrykket er ikke kommentert nærmere i departementets høringsbrev.¹⁸³ Ikke-diskriminering er et kjent begrep i konkurranseretten. I sin kjerne innebærer begrepet at eier ikke kan tilby forskjellige vilkår til like forespørsler, og at ulike forespørsler ikke kan gis like vilkår.¹⁸⁴ Som utgangspunkt gjelder dette mellom uavhengige brukere som ønsker adgang til eiers innretning. Bruker A og bruker B som ønsker adgang må gis samme vilkår for den samme tjenesten. Denne situasjonen vil drøftes under i punkt 6.2.2. En egen problemstilling er om prinsippet også medfører at eier må gi bruker adgang på de samme vilkår som eiers egen bruk. Problemstillingen behandles i punkt 6.2.3.

Prinsippet om objektivitet og ikke-diskriminering kan også komme inn hvor flere felt konkurrerer om tilgang til den samme eierinnretningen, og det ikke er kapasitet nok til dem begge. Dette blir et spørsmål om fordeling av ledig kapasitet, og prinsippet kan legge føringer på hvordan eier må fordele kapasiteten. Av hensyn til oppavens omfang behandler jeg ikke dette spørsmålet.

---

¹⁸³ Olje- og Energidepartementets høringsbrev 23. august 2005.

¹⁸⁴ Falch (2004) side 191 med videre henvisning til EF-domstolens sak 106/83 *Sermide*.

6.2.2 Betydningen for brukere

Tradisjonelt inneholder prinsipper om ikke-diskriminering tre vurderinger.¹⁸⁵ For det første må det vurderes om situasjonene er *sammenlignbare*. Deretter blir spørsmålet om det foreligger *forskjellsbehandling*. Til sist må det tas stilling til hvorvidt det foreligger objektive rettferdighetsgrunner for en eventuell forskjellsbehandling, gjerne formulert som et spørsmål om forskjellsbehandlingen er *saklig*.

Situasjonene ved bruk av utvinningsinnretninger er sjelden sammenlignbare. Hvert enkelt tilfelle av tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger vil ofte være unikt. Adgang til en utvinningsinnretning vil være forskjellig fra adgang til en annen. Dermed vil det ofte ikke være noen direkte sammenlignbare tilfeller, og mindre plass til et prinsipp om ikke-diskriminering. Prinsippet vil allikevel kunne gi visse føringer.

Hvor flere brukerfelt ønsker adgang til samme eierinnretning vil det kunne være sammenlignbare situasjoner. I slike tilfeller vil prinsippet om ikke-diskriminering innebære at brukerne må tilbys like tariffer, dersom det ikke foreligger saklige grunner til forskjellsbehandling. Eier kan for eksempel ikke gi en brukergruppe der han selv har interesser bedre tariffer enn en uavhengig brukergroupe. En saklig grunn vil det være hvis forhold ved brukers adgang har betydning for eiers reelle kostnader ved adgangen. Eksempler på dette er volumet av petroleum som ønskes behandlet, hvilke prosesseringstjenester som er nødvendige for brukerfeltet å få adgang til og varigheten av adgangen. Svak likviditet/liten betalingsevne hos en bruker må også være en saklig grunn til forskjellsbehand-

---

¹⁸⁵ Se for eksempel Nesdam (2007) side 299 flg.

ling.¹⁸⁶ Å gi en slik bruker adgang medfører risiko, og eier må kunne kreve noe kompensasjon for denne risikoen i form av høyere tariff.

Samlet sett kan en altså si at eier ikke må forskjellsbehandle brukere med mindre det foreligger en saklig grunn til forskjellsbehandlingen.

Hva som er innholdet i kravet til «objektive [...]vilkår» er uklart. Det mest nærliggende er at adgangen må være basert på objektive, i motsetning til subjektive kriterier.¹⁸⁷ En slik tolkning vil medføre at eier ikke kan ta forhold ved bruker i betraktning når tariffene skal avtales. Denne forståelsen harmoniserer også godt med TPA-forskriften § 9 tredje ledd første strekpunkt, som sier at tariffen skal beregnes «uavhengig av lønnsomheten i det feltet som tilknyttes innretningen». Kravet til objektivitet kan imidlertid ikke forstås som et absolutt forbud mot å ta brukers subjektive forhold i betraktning. Objektivitetskravet må heller være sammenfallende med kravet til saklige grunner som legitimering for forskjellsbehandling.¹⁸⁸

En egen problemstilling er om prinsippet om objektive og ikke-diskriminerende vilkår innebærer at en eksisterende bruker har rett til revisjon av sin avtale dersom en ny bruker får bedre vilkår enn ham selv. Denne problemstillingen er kun aktuell for eksisterende brukere som har inngått avtale om bruk *etter* ikrafttredelsen av TPA-forskriften.¹⁸⁹ Høringsbrevet forutsetter at bruker ikke kan

---

¹⁸⁶ Om brukers betalingsikkerhet, se punkt 4.6

¹⁸⁷ Tilsvarende Bøe Moen/Dyrland (2001) side 139 om gassmarkedsdirektivets objektivitetskrav.

¹⁸⁸ Tilsvarende Bøe Moen/Dyrland (2001) side 139 om gassmarkedsdirektivets objektivitetskrav.

¹⁸⁹ Se over punkt 3.5 om avtaler om bruk inngått *før* forskriftens ikrafttredelse.

kreve TPA-avtalen revidert på bakgrunn av forskriften.¹⁹⁰ Prinsippet om ikke-diskriminering er ikke uttrykkelig begrenset til diskriminering av fremtidige brukere. En forutsetning for problemstillingen er at både bruker nr. 1 og bruker nr. 2 ønsker den samme tjenesten. Når to brukere blir tilbudt forskjellige vilkår for den samme tjenesten vil dette i utgangspunktet være en *forskjellsbehandling* av to *sammenlignbare situasjoner*. Om dette innebærer et brudd på ikke-diskrimineringsprinsippet avhenger av om det foreligger en *saklig grunn* for forskjellsbehandlingen. At avtalene inngås på forskjellige tidspunkt kan ikke i seg selv være tilstrekkelig til å begrunne forskjellsbehandlingen. Dersom bruker nr. 1 inngikk en avtale med eier om bruk før PUD for eierinnretningen ble sendt inn vil det trolig være en saklig grunn for å forskjellsbehandle bruker nr. 1 og nr. 2. I dette tilfellet vil tariffene til bruker nr. 1 være en del av eiers investeringsbeslutning i innretningen. At bruker nr. 2 i ettertid får adgang til innretningen kan ikke føre til at tariffene til bruker nr. 1, og dermed også eiers forutsetninger for investeringsbeslutningen, endres. Det vil i slike tilfeller foreligge en saklig grunn for å forskjellsbehandle de to brukerne. Dersom begge brukere har inngått avtale med eier etter at PUD for eierinnretningen er sendt inn vil situasjonen være annerledes. Med mindre det foreligger andre saklige grunner må prinsippet om ikke-diskriminering i dette tilfellet medføre at bruker nr. 1 her har krav på å få revidert sin avtale, slik at han får tilsvarende vilkår som bruker nr. 2. Dette er noe eier bør ta i betraktning når han fremforhandler vilkårene med bruker nr. 2.

---

¹⁹⁰ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 3.

6.2.3 Eiers egen bruk vs. eksterne brukere

Hvor eier ikke bare eier innretningen, men også bruker den selv, er spørsmålet om prinsippet skal strekkes til også å omfatte eiers vilkår for sin egen bruk. I så fall må uavhengige brukere ha adgang til eiers innretning på samme vilkår som han selv har det. For at TPA-forskriftens hensikt¹⁹¹ om å kompensere for den ufullstendige konkurransen blant utvinningsinnretninger skal oppnås, må diskrimineringsforbudet etter mitt syn tolkes strengt. Petroleumsforskriften § 59 første ledd inneholder et tilsvarende prinsipp om ikke-diskriminering for adgang til oppstrøms gassrørledningsnett, og hensynet til sammenheng i systemet tilsier at begrepet i TPA-forskriften bør ha samme innhold. Bestemmelsen er en del av gjennomføringen av Gassmarkedsdirektivet (GD II) i norsk rett.¹⁹² Utvinningsinnretninger er imidlertid uttrykkelig unntatt fra gassmarkedsdirektivets virkeområde, jf. GD II art. 20(1). Forståelsen av direktivets begrep «objektive og ikke-diskriminerende vilkår» (GD II art. 18 (1)) vil derfor formelt sett ikke være avgjørende for begrepets innhold i TPA-forskriften, men det kan være egnet som en uformell veiledning. Gassmarkedsdirektivets ikke-diskrimineringsprinsipp er et strengt diskrimineringsforbud, som også gjelder overfor eiers egen bruk og hans tilknyttede selskaper.¹⁹³ For adgang til «essential facilities» i EF-retten gjelder også et slik strengt ikke-diskrimineringsprinsipp.¹⁹⁴ Å fastlegge hvilke vilkår som gjelder for eiers egen bruk av en innretning kan i praksis være vanskelig, men

---

¹⁹¹ Olje- og Energidepartementets høringsbrevbrev 23. august 2005 side 2.

¹⁹² Europaparlamentets og Rådets direktiv 1998/30/EF, nå erstattet av direktiv 2003/55/EF

¹⁹³ GD II art. 8(1) litra b og art. 12(2).

¹⁹⁴ Temple Lang (2000) side 375-405 (på side 390).

dette kan ikke være avgjørende for det rettslige innholdet i ikke-diskrimineringsprinsippet.

Konklusjonen må bli at TPA-forskriften inneholder et strengt diskrimineringsforbud, og at brukere derfor må få adgang til innretningen på samme vilkår som eier selv.

Denne konklusjonen innebærer imidlertid ikke i seg selv at bruker ikke kan gis *bedre* vilkår enn det eier selv har. Prinsippet om ikke-diskriminering skal beskytte bruker mot den diskriminering eier kan utøve i kraft av å være i en monopolsituasjon. Det kan således ikke brukes som argument for å gi bruker dårligere vilkår.

6.3 Investeringskostnader

6.3.1 Lovens regulering

Eier og bruker skal avtale tariffer som gir eier en «rimelig fortjeneste», petroleumsloven § 4-8 i.f. Reguleringen bygger på det grunnleggende prinsipp på norsk sokkel om at selskapenes fortjeneste skal tas ut på feltet og ikke i transportsystemene.¹⁹⁵ Inntektene fra petroleumsutvinning skal i hovedsak altså tilfalle den som utvinner petroleumen, ikke den som eier innretninger på sokkelen.

Det følger av petroleumsloven § 4-8 i.f. at ved fastsettelse av innholdet i det skjønnsmessige begrepet «rimelig fortjeneste» skal man blant annet se hen til eiers «investering og risiko». Eiers investeringer og risiko er altså beregningsgrunnlaget for fortjenesten. For bruk av infrastruktur er ofte den vesentlige delen av kostnadene knyttet til grunninvesteringen ved byggingen av innretningen, og tredjemanns bruk av innretningen medfører normalt relativt ubetydelige tilleggsinvesteringer. Om det skal beregnes fortjeneste av en

---

¹⁹⁵ Se for eksempel St.prp. nr. 46 (1886-87) side 68, St.meld. nr. 26 (1993-1994) side 94 og Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15

andel av den totale investeringen eller bare av investeringen i tilleggskapasitet får derfor avgjørende betydning for størrelsen på tariffen.

Etter lovens ordlyd er det ingen begrensning i hvilke investeringer som det kan beregnes fortjeneste av, jf. uttrykket «investering og risiko». Uttrykket er utdypet i forarbeidene, hvor utvalget nevner «tap ved avbrudd, rentetap og nyanskaffelsesverdien av de innretninger som blir benyttet» som eksempler på hva som er en del av eiers investeringer og risiko.¹⁹⁶ Opplistingen er ikke uttømmende, og eiers investering og risiko må omfatte alle relevante forhold ved innretningen.¹⁹⁷

Forarbeidenes uttalelse om at «nyanskaffelsesverdien av de innretninger som blir benyttet» kan være en del av eiers investeringer som han kan ta inn i beregningen av rimelig fortjeneste taler sterkt for at det er en relevant del av *hele* investeringen det skal beregnes rimelig fortjeneste på. Det fremgår av lovens forarbeider at det er investeringer i tilleggskapasitet som bestemmelsen skal motivere for.¹⁹⁸ Forarbeidene inneholder imidlertid ingenting om at det kun er investeringer i tilleggskapasitet det skal beregnes rimelig fortjeneste av. Dersom eier kan få dekket en del av sine totale investeringskostnader, vil det være et klart insitament for eier til å investere i tilleggskapasitet som muliggjør en slik deling av de totale investeringskostnadene. I samme retning trekker også St.meld. nr. 26 (1993-1994), hvor det på side 107 uttales at det er «rimelig at felt som benytter eksisterende transportkapasitet er med på å dekke drifts- og investeringskostnader *ut over de marginale kostnadene* (min kursivering)». De marginale investeringskostnadene må i

---

¹⁹⁶ NOU 1979: 43 side 76

¹⁹⁷ Nygaard (1997) side 119.

¹⁹⁸ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) side 13.

denne sammenheng betyr kostnadene til investering i tilleggs-kapasitet, og stortingsmeldingen gir da uttrykk for at det er rimelig at bruker må dekke investeringskostnader *utover* investerings-kostnadene til tilleggskapasitet. Da dette kun fremgår av en stortingsmelding vil det imidlertid ikke være like tungtveiende som en uttalelse i forarbeidene. Uttalelsen gjelder heller ikke utvinnings-innretninger, men transportinnretninger. Ved den siste endringen av § 4-8, som ble foretatt i 2003, uttales det også i forarbeidene at det ved fastsettelse av «rimelig fortjeneste» må tas i betraktning «*samlede* investeringer [min kursivering]». ¹⁹⁹

På den annen side kan det gi eier en tilfeldig fordel dersom bruker dekker en andel av de totale investeringskostnadene. Før eier tar investeringsbeslutningen for innretningen, vil han foreta en analyse av om utvinningen på eierfeltet kan finansiere utbyggingen. Kun dersom den gjør det vil det investeres i innretningen. Når eier har investert i innretningen under den forutsetning at eierfeltet selv må finansiere hele investeringen, vil dekning av investeringen fra en senere bruker være en tilfeldig fordel for eier. En slik «sunk cost»-betraktning taler for at bruker ikke bør dekke en andel av de totale investeringskostnadene. Mot dette kan anføres at eier ved investeringsbeslutningen kan investere *under forutsetning* av at innretningen brukes av andre. Man kan tenke seg en situasjon hvor eierfeltet kun kan produsere nok petroleum til å finansiere 90 % av investeringskostnadene, og således isolert sett ikke er økonomisk utbyggingsverdig. Eier kan her velge å gjøre investeringen allikevel, og kalkulere med at fremtidige brukere kan dekke de siste 10 % av investeringskostnadene. En slik løsning medfører økt utvinning, og er således ønskelig. Utbygging i dette eksempelet kan også gjøres

---

¹⁹⁹ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 26.

gjennom samordning av eier og brukerfeltet etter petroleumsloven § 4-7, og behovet for en løsning gjennom § 4-8 er derfor mindre.

Forarbeidene taler for at bruker må dekke en andel av de totale investeringskostnadene. Lovens ordlyd åpner for begge løsninger, og det er reelle hensyn som taler for begge løsningene. Uttalelsene i forarbeidene må medføre at konklusjonen blir at tariffen i utgangspunktet skal omfatte en forholdsmessig andel av de totale investeringskostnadene i innretningen. Om investeringer som allerede har gitt eier en rimelig avkastning, se nedenfor i dette punkt.

Investeringskostnader til selve tilleggskapasiteten er det relativt klart at bruker må dekke. Når petroleumsloven § 4-8 i.f. slår fast at eier skal ha «rimelig fortjeneste» på eiers bruk av innretningen, forutsetter dette at investeringskostnadene i forbindelse med tilknytning og eventuell kapasitetsutvidelse dekkes av bruker. Også forarbeidene forutsetter at tariffen må settes høyere enn «marginalkostnaden for eier».²⁰⁰ Investeringskostnadene til tilleggskapasiteten må dermed omfattes.

Investeringer som allerede har gitt eieren en rimelig fortjeneste skal ikke inngå i grunnlaget for tariffberegningen. Dette følger av ordlyden i § 4-8 i.f., da tariffen kun skal gi eier «rimelig fortjeneste». En fortjeneste utover dette gir ikke loven departementet kompetanse til å godkjenne. Dersom eier allerede har fått en rimelig fortjeneste på investeringene sine skal altså ikke investerings-elementet være en del av beregningsgrunnlaget for tariffene. Forarbeidene forutsetter også at «tidligere inntekter» må tas i betraktning ved hva som er en rimelig fortjeneste.²⁰¹ Dette må gjelde både for investeringer i tilleggskapasitet som har gitt rimelig fortjeneste, dvs. tidligere har vært brukt av andre brukere, og for hovedinveste-

---

²⁰⁰ Ot.prp. nr 43 (1995-1996) side 13.

²⁰¹ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 26.

ringen i innretningen. Det typiske eksempelet her er felt i haleproduksjonsfasen.

6.3.2 TPA-forskriften

Ved spørsmålet om brukers dekning av eiers investeringskostnader må det skilles mellom investeringer i tilleggskapasitet og samlede investeringer i innretningen. Disse vil drøftes i denne rekkefølgen.

Investeringer i tilleggskapasitet kan enten skje ved byggingen av innretningen, eller det kan gjøres i ettertid når en bruker ønsker adgang.

Når investeringene i tilleggskapasitet gjøres på brukers oppfordring skal bruker dekke «eventuelle nye investeringer som bruken av innretningen medfører», jf. forskriften § 9 tredje ledd tredje strekpunkt. Dette støttes av uttalelsen i høringsbrevet om at eier skal holdes «skadesløs» og at han skal få «dekket sine kostnader».²⁰² Det må da være klart at investeringer i kapasitet som eier foretar på oppfordring fra bruker skal inkluderes i tariffen.

Tariffene skal også kunne omfatte «betaling for eventuelle investeringer i tilleggskapasitet som tidligere er foretatt med tanke på fremtidig tredjepartsbruk», jf. forskriften § 9 tredje ledd fjerde strekpunkt. Investeringer i tilleggskapasitet som eier har foretatt før en aktuell bruker har meldt sin interesse, skal dermed omfattes av tariffen. Om denne investeringen skjer ved byggingen av innretningen eller senere er uten betydning. Også reelle hensyn taler for at slike tidligere investeringer skal omfattes av tariffen. I mange tilfeller vil det være mindre kostbart å investere i tilleggskapasitet når innretningen blir bygget fremfor å gjøre dette i ettertid. Dersom eier får dårligere betalt for opprinnelige investeringer i tilleggskapasitet enn investeringer foretatt på brukers oppfordring vil dette

---

²⁰² OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 4.

totalt sett medføre dyrere tilleggskapasitet, noe som igjen vil føre til mindre bruk av andres innretninger.

Når det gjelder de samlede investeringskostnadene er problemstillingen om bruker må dekke en forholdsmessig andel av disse gjennom tariffene. Strekpunktene i TPA-forskriften § 9 tredje ledd lister opp de kostnader og utgifter som hovedregel skal dekkes av bruker. Investeringskostnader til tilleggskapasitet er uttrykkelig nevnt i strekpunkt tre og fire. De samlede investeringskostnadene er ikke nevnt i opplistingen, og ordlyden er således et tungveiende argument mot at bruker må dekke disse. Høringsbrevet til forskriften støtter denne forståelsen, når det om kostnadsdekning i tariffene uttales at «tilbakebetaling, inklusive kapitalkostnad, for en investering vil avhenge av investeringens *opprinnelige formål* [Min kursivering]». ²⁰³ Med formål må det her siktes til om investeringen er gjort med formål om egenproduksjon eller med formål om å legge til rette for tredjepartsadgang. Det er dette skillet departementet har søkt å beskrive i forskriften. ²⁰⁴

Ordlyden i strekpunkt fem kan tale for at de samlede investeringskostnadene *skal* gå inn i tariffen. Etter strekpunkt fem skal tariffen ikke omfatte tilbakebetaling av «investeringer som allerede har gitt eier rimelig avkastning». Antitetisk tolket innebærer dette at investeringer som *ikke* allerede har gitt rimelig avkastning skal omfattes av tariffen. Strekpunkt fem begrenser seg ikke til tilleggsinvesteringer, og taler dermed for at også samlede investeringer som ikke har gitt eier avkastning skal omfattes av tariffen. I utkastet til forskrift var strekpunkt tre, fire og fem opprinnelig samlet i et strekpunkt. En naturlig forståelse av sammenhengen mellom de tre var da at alle tre gjaldt investeringer i tilleggskapasitet. Ingen av

---

²⁰³ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 4-5.

²⁰⁴ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 5.

høringsinstansene påpekte at en forholdsmessig andel av de samlede investeringskostnadene burde inngå i tariffen.²⁰⁵ Det er derfor lite trolig at forskriftsutkastet ble endret for å innføre en så vesentlig forandring. En antitetisk tolkning av femte strekpunkt vil i tillegg innebære at fjerde strekpunkt blir uten betydning, da tidligere investeringer i tilleggskapasitet ville være regulert i femte strekpunkt. Etter en samlet vurdering er det derfor ikke grunnlag for å tolke strekpunkt fem antitetisk.

Det overordnede prinsippet om «objektive og ikke-diskriminerende vilkår» i forskriften § 4 første ledd innebærer at eier ikke kan kreve *høyere* tariff for brukere enn det han betaler selv for sin egen bruk.²⁰⁶ I mange tilfeller vil ikke eier i praksis betale tariff til seg selv, så beregningen av eiers egen tariff vil være teoretisk. Det som er klart er uansett at samtlige av eiers kostnader inngår i den teoretiske tariffen, også de samlede investeringskostnadene for innretningen. Ikke-diskrimineringsprinsippet er dermed et argument for at en andel av de totale investeringskostnadene skal inkluderes i tariffen.

Når tariffen er regulert så detaljert i forskriften § 9 tredje ledd, og de totale investeringskostnadene ikke er omfattet av denne, kan ikke ikke-diskrimineringsprinsippet endre dette. Forskriften må derfor isolert forstås slik at tariffen ikke skal omfatte en andel av de totale investeringskostnadene. Drøftelsen over i punkt 6.3 viser imidlertid at lovens løsning er at disse investeringskostnadene skal inkluderes i tariffen. Forskriften må tolkes i lys av loven, og kan ikke inneholde en løsning som strider mot denne.

---

²⁰⁵ Samtlige av høringsuttalelsene til OEDs høringsbrev august 2005 er gjennomgått.

²⁰⁶ Se kapittel 6.2 om ikke-diskrimineringsprinsippet.

Konklusjonen må derfor bli at tariffen skal inneholde en andel av de totale investeringskostnadene.

Investeringer som «allerede har gitt eier rimelig avkastning» skal ikke inngå i beregningen av tariffen, jf. § 9 tredje ledd femte strekpunkt. Dette er relevant både ved spørsmålet om dekning av investering i tilleggskapasitet og ved spørsmålet om dekning av de samlede investeringene.

For de samlede investeringene er det typiske eksempelet en innretning som har vært i produksjon i lang tid, og hvor eiers samlede investeringer i innretningen for lengst er nedbetalt og har gitt eieren en rimelig avkastning på investeringen. At bruker i slike tilfeller ikke behøver å dekke en forholdsmessig andel av de samlede investeringskostnadene er rimelig klart. Tilsvarende må gjelde dersom investeringer i tilleggskapasitet har gitt rimelig avkastning gjennom andre brukeres tidligere bruk.

Et tvilsomt spørsmål er når en investering «har gitt» avkastning. For investeringer i tilleggskapasitet kan tidspunktet enten være når det er *inngått avtale* med en tredjepart som vil gi slik avkastning, eller det kan være når eier rent *faktisk mottar* avkastningen. Ordlyden taler for at den faktiske betalingsmottakelsen er det avgjørende tidspunkt. På avtaletidspunktet er det ikke naturlig å si at investeringen «har gitt» avkastning. Hensynet til effektivisering av avtaleprosessen for avtaler om bruk taler også for denne løsningen. Dersom avtaletidspunktet er det avgjørende, kan det medføre at potensielle brukere avventer med å starte drift av brukerfeltet, i påvente av at andre brukere inngår avtale med eier først. Den første brukeren må da betale en mye høyere tariff for bruken enn bruker nummer to, og brukere vil ikke ha insentiver til å inngå avtaler om bruk så raskt som mulig.

I motsatt retning trekker bestemmelsens formål. Formålet med bestemmelsen er å unngå at eier får dekket samme investeringskostnad flere ganger, og dermed får en urimelig høy fortjeneste.

Dette kan utledes av ordlyden. Formålet oppfylles best dersom avtaletidspunktet er det avgjørende tidspunktet. Om betalingstidspunktet er det avgjørende kan situasjonen bli slik at eier får dekket sine investeringer i tilleggskapasitet flere ganger. Også prinsippet i § 4 andre ledd om at fortjeneste ved utvinningen i hovedsak skal tas ut på feltet taler for at bruker ikke skal få dekket investeringskostnaden flere ganger.

Når avtaletidspunktet er det tidspunktet som oppfyller bestemmelsens formål best må det være avgjørende her. Konklusjonen er derfor at investeringen «har gitt» eier rimelig avkastning når han har inngått avtale som vil gi en slik avkastning.

6.3.3 Konklusjon

Som drøftelsene ovenfor har vist skal bruker i utgangspunktet dekke en forholdsmessig andel av de *totale* investeringskostnadene i innretningen gjennom tariffen. Annerledes stiller det seg når innretningen allerede har gitt eier en rimelig avkastning på sine investeringer. I slike tilfeller skal *ikke* en andel av de totale investeringskostnadene inngå i tariffen. Dette gjelder også for investeringene i tilleggskapasitet dersom de allerede har gitt eier en rimelig fortjeneste.

6.4 Driftskostnader

6.4.1 Lovens regulering

At eier skal ha «rimelig fortjeneste» innebærer at eier ikke bare skal ha dekket sin marginalkostnad ved å gi eier adgang, han skal også ha en viss fortjeneste ved bruken. Også forarbeidene forutsetter at

eier skal få dekket mer enn sin marginalkostnad.²⁰⁷ At de økte driftskostnadene bruken fører til skal dekkes av bruker er ikke tvilsomt. Økningen i driftskostnadene vil gjerne være små i forhold til de totale driftskostnadene. Hvorvidt bruker skal dekke en forholdsvis del av de totale driftskostnadene er uklart.

Stortingsmeldingen nevnt ovenfor uttaler at det er rimelig at bruker dekker driftskostnader utover de marginale kostnadene.²⁰⁸ Etter loven er imidlertid dette spørsmålet åpent, og det må være opp til departementet å avgjøre det.

6.4.2 TPA-forskriften

I det følgende vil først brukers dekning av driftskostnadene generelt behandles, og deretter brukers dekning av driftskostnader hvor eierfeltet kun bruker en liten del av sin kapasitet til egenproduksjon (haleproduksjonsfasen).

Det er kun et av prinsippene i TPA-forskriften § 9 som gjelder driftskostnader. Bruker skal dekke driftskostnader «som påføres eier» ved bruken, jf. andre strekpunkt. Det er ikke tvilsomt at bruker må dekke de økte driftskostnadene som tredjepartsbruken medfører. Problemstillingen er hvorvidt bruker må dekke en forholdsvis andel av de totale driftskostnadene.

En naturlig språklig forståelse av ordlyden innebærer at bruker kun må dekke de økte driftskostnadene som bruken medfører. Det er kun disse driftskostnadene som «påføres eier» ved bruken. Ordlyden sier ikke uttrykkelig at en andel av de totale driftskostnadene *ikke* skal dekkes, men når ordlyden positivt oppramser hvilke kostnader som skal dekkes, og ikke nevner de totale driftskostnadene, er ordlyden et tungtveiende argument mot at bruker må dekke en

---

²⁰⁷ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) side 13.

²⁰⁸ St.meld. nr. 26 (1993-1994) side 107, se ovenfor punkt 6.3.

andel av de totale driftskostnadene. Denne forståelsen støttes også av høringsbrevet, hvor departementet uttaler at «eier skal holdes skadesløs», og at «eier skal få dekket sine kostnader».²⁰⁹

Dersom bruker kun må dekke de marginale driftskostnadene vil det senke terskelen for lønnsomhet ved utbyggingen av brukerfeltet, og således isolert sett gi insentiver til utbygging av brukerfeltet og effektiv ressursutnyttelse. Eier har også normalt bygget innretningen under forutsetning av at han selv skal dekke driftskostnadene, og det kan sies å gi eier en tilfeldig fordel om en bruker som senere kommer inn må dekke en del av disse driftsutgiftene. En dekning av marginalkostnadene vil motvirke dette. Heller ikke hensynet til investeringsinsentiver i tilleggskapasitet, som er den sentrale begrunnelsen for å velte kostnader over på bruker, taler for at bruker må dekke en andel av de totale driftskostnadene.

På den annen side vil kostnadene ved å drive en innretning i stor grad være faste, og en dekning av marginalkostnaden vil være minimale i forhold til de totale driftskostnadene. Konsekvensen vil være at eier subsidierer brukers reelle driftskostnader. En slik løsning vil ikke gi eier insentiver til å gi bruker adgang, slik høringsbrevet forutsetter at forskriften skal.²¹⁰ Denne løsningen vil heller ikke gi eier insentiver til å oppgradere og vedlikeholde innretningen, da han må bære tilnærmet hele kostnaden ved dette selv. Slik kostnadseffektivisering er noe petroleumsloven § 4-8 etter forarbeidene skal motivere for.²¹¹ Videre forutsetter forarbeidene også at eier skal få dekket mer enn marginalkostnadene.²¹² Departementets uttalelse i forarbeidene gjelder imidlertid de totale kostna-

---

²⁰⁹ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 4

²¹⁰ OEDs høringsbrev 23. august 2005 side 4.

²¹¹ Ot. prp. nr. 43 (1995-1996) side 12.

²¹² Ot. prp. nr. 43 (1995-1996) side 13.

dene ved tredjepartsadgang, og avgjør dermed ikke direkte spørsmålet om dekning av driftskostnader isolert sett. I St.meld. nr. 26 (1993-1994) uttaler departementet også om rørledningstariffer at det er «rimelig at felt som benytter eksisterende transportkapasitet er med på å dekke drifts- [...]kostnader *utover* de marginale kostnadene (Min kursivering)». ²¹³ Denne vurderingen må tillegges vekt også ved bruk av utvinningsinnretninger. Departementet forutsetter i tillegg i St.meld. nr. 38 (2003-2004) side 57 at bruker må dekke av andel av de totale driftskostnadene, når det om bruk av prosesseringskapasitet på eksisterende innretninger uttales at:

«Effektiv bruk av eksisterende innretninger styrker insentivene til leting, ny feltutvikling og økt utvinning på de produserende feltene *gjennom deling av driftskostnadene* og den totale verdiskapningen. (Min kursivering).»

Et ytterligere moment for en slik løsning er sammenhengen mellom investeringskostnader og driftskostnader. Mellom disse er det ingen klar grense, og enkelte kostnader kan klassifiseres både som det ene og som det andre. Av denne grunn bør driftskostnader og investeringskostnader behandles likt ved tariffberegningen. Når en forholdsmessig andel av de totale investeringskostnadene skal inngå i tariffen taler det for at også en forholdsmessig andel av de totale driftskostnadene skal inngå.

Videre viser gjennomgangen i kapittel 2.6 at dekning av en andel av de totale driftsutgiftene er den alminnelige løsningen for adgang til andre innretninger og anlegg. For oppstrøms gassrørledningsnett er det etter tarifforskriften § 4 også klart at bruker må dekke en forholdsmessig andel av de totale driftskostnadene for rørledningen.

---

²¹³ St.meld. nr. 26 (1993-1994) side 107.

Det er vektige reelle hensyn som både taler for og mot at bruker må dekke en andel av de totale driftskostnadene til eierinnretningen. Forskriftens ordlyd er imidlertid klar, og når det øvrige rettskildet bildet også er tvetydig må ordlyden være avgjørende.

Konklusjonen må da være at bruker kun skal dekke de marginale driftskostnadene.

For eierfelt som kun bruker en liten del av sin kapasitet til egenproduksjon og eierfelt som har opphørt å produsere egen petroleum stiller det seg annerledes. Her vil eiers marginer normalt være små og fortjenesten være minimal. Et slikt eierfelt vil helt eller delvis basere sin forretningsdrift på å tilby kommersielle tjenester til andre brukere.²¹⁴ I disse tilfellene vil eier være avhengig av at bruker dekker en høyere andel av kostnadene til drift og vedlikehold. Dersom bruker ikke dekker en forholdsmessig andel av driftskostnadene i slike situasjoner vil det økonomiske skjæringstidspunktet der det blir uøkonomisk for eier å fortsette driften av feltet inntreffe tidligere. Konsekvensen av det vil bli nedstengning av eierfeltet før brukerfeltet er ferdigprodusert, og dermed øding av petroleumsressurser. En forholdsmessig dekning av de totale driftskostnadene vil derimot forlenge feltets levetid, og dermed også gi insentiver til økt utvinning. Hensynet til effektiv ressursutnyttelse er dermed et meget tungtveiende argument for at brukerfeltet må dekke en forholdsmessig andel av driftskostnadene i slike tilfeller. Forskriftens ordlyd åpner selv for at prinsippene i § 9 tredje ledd kan fravikes, da disse bare gjelder «som hovedregel». At bruker i slike tilfeller må betale en større andel, eventuelt hele driftskostnadene, støttes også av grunnprinsippet i § 4 andre ledd om at eiers «insentiver til å opprettholde kapasitet [...] skal ivaretas».

---

²¹⁴ Heimdal er et eksempel på et slikt felt, se Fakta 2007, side 110

For eierfelt med liten egenproduksjon er konklusjonen at bruker må dekke en forholdsmessig andel av de totale driftskostnadene.

6.4.3 Konklusjon

Bruker skal som hovedregel kun dekke de økte driftskostnadene hans bruk medfører. Kun dersom eierfeltet har liten egenproduksjon skal bruker dekke en forholdsmessig andel av de totale driftskostnadene.

6.5 Rimelig fortjeneste

6.5.1 Lovens regulering

Når grunnlaget for tariffberegningen er funnet blir spørsmålet hvor stor fortjeneste eier kan beregne seg av dette grunnlaget. Lovens vilkår om «rimelig fortjeneste» er utpreget skjønnsmessig, og gir rent språklig liten veiledning. Begrepet må for det første innebære at eier rent faktisk får mer betalt enn en ren kostnadsdekning. For det andre kan ikke eiers fortjeneste bli for stor. Formålet med å regulere tariffene er bl.a. å unngå monopolprising av tjenestene innretningen kan tilby.²¹⁵ Dette formålet viser at «rimelig fortjeneste» er den fortjenesten eier ville oppnådd i en konkurransesituasjon, hvor flere innretninger kunne tilby den samme tjenesten. Andre allerede inngåtte avtaler om bruk kan tjene som veiledning, når disse har blitt fremforhandlet i konkurranse mellom flere innretninger. Problemet er imidlertid at det vil være store forskjeller på arten, omfanget og kompleksiteten av tjenester som etterspørres, og dermed også vanskelig å finne sammenlignbare avtaler om bruk.

---

²¹⁵ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) side 12.

For transportinfrastruktur har de såkalte Zeepipe-prinsippene lenge vært avgjørende for fastsettelse av tariffene.²¹⁶ En rimelig fortjeneste etter disse prinsippene tok utgangspunkt i den avkastning en risikofri investering ville gitt. Rimelig fortjeneste på transportinfrastruktur skulle så bestå av denne avkastningen samt en kompensasjon for den risiko eier har tatt ved å investere i innretningen. Disse prinsippene ligger også til grunn for dagens regulering av transporttariffene for oppstrøms gassrørledningsnett.²¹⁷ For transportnett ble 7 prosents avkastning på investeringer i innretningen funnet å være en rimelig fortjeneste, og dette ivaretok både hensynet til investeringer i nødvendig infrastruktur og hensynet til samfunnsøkonomisk effektiv utnyttelse av petroleumsressursene.

At den risikofrie avkastningen er utgangspunktet for «rimelig fortjeneste» innebærer at rentenivået til enhver tid må være et moment i vurderingen av hva som er en rimelig fortjeneste. Begrepet rimelig fortjeneste må derfor være dynamisk. De siste 20 årene har rentenivået i Norge variert mellom ca. 16 % og 2 %, og dette vil gi store utslag på hvilken fortjeneste som er rimelig for eier. Tariffreguleringen i avtaler om bruk bør kobles til det til enhver tid gjeldende rentenivå for å gi rimelig fortjeneste over tid.

En gjennomgang av en rekke avtaler om tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger foretatt av *Nygaard* viser at det ikke er mulig å entydig slå fast hvordan departementet har anvendt prinsippet om rimelig avkastning.²¹⁸ Han konkluderer med at departementet ikke har hatt mulighet til å kontrollere om eller i hvilken grad eiers opprinnelige investeringskostnader til innretningen er en

---

²¹⁶ Prinsippene ble etablert allerede på 80 tallet, ved St.prp. nr. 46 (1986-1987) kap. 12.

²¹⁷ Merknadene til petroleumsforskriften § 63 fjerde ledd.

²¹⁸ *Nygaard* (1997) side 223-224.

del av beregningsgrunnlaget for tariffen, og at departementet har godkjent tariffen ut i fra en ren skjønnsmessig vurdering av om tariffen var rimelig.

Rettslig sett er det ikke noe entydig innhold i lovens begrep rimelig fortjeneste. Zeepipe-prinsippene og andre avtaler om bruk kan gi en viss veiledning, men i realiteten står eier og bruker relativt fritt når fortjenesten skal forhandles.

6.5.2 TPA-forskriften

Tariffen for bruk av en innretning skal ikke bare inneholde et kostnadsdekningselement. Eier skal også kunne beregne seg «en rimelig fortjeneste», jf. forskriften § 9 tredje ledd syvende strekpunkt. Begrepet er identisk med fortjenestebegrepet i petroleumsløven § 4-8 i.f.²¹⁹ Ved beregning av forskriftens fortjenestebegrep skal «det tas hensyn til den risiko eier påtar seg som følge av andres bruk av innretningen», jf. § 9 tredje ledd syvende strekpunkt. Det kan synes som om eier etter forskriften kun kan kreve rimelig fortjeneste på risikoen ved tredjepartsbruk, og ikke fortjeneste på investeringene. Dette er i tilfelle en vesentlig begrensning i forhold til lovens regulering av rimelig fortjeneste. Forskriften ordlyd utelukker imidlertid ikke at det kan beregnes rimelig fortjeneste på investeringene, den sier bare at det *skal* kunne beregnes fortjeneste på risikoen ved tredjepartsbruken. I høringsbrevet uttales om fortjeneste også at:

«eier skal kunne ta en rimelig fortjeneste ved andres bruk av innretningen, *herunder* skal det tas hensyn til den risiko som følge av andres bruk av innretningen.[Min kursivering]».²²⁰

Det fremgår her at risikoen ved bruken er kun et av elementene det kan beregnes fortjeneste av. Utkastet til forskriften taler også for at

---

²¹⁹ Om dette se over punkt 6.5.

²²⁰ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 4.

forskriften på dette punkt ikke er ment å redusere beregningsgrunnlaget for fortjenesten. Ordlyden i utkastet var at eier ved bruk skal «Kunne beregne en rimelig fortjeneste. [...] Det kan tas hensyn til risiko som følge av andres bruk av innretningen».

Etter dette kan ikke forskriftens beregning av «rimelig fortjeneste» sies å avvike fra lovens egen beregning. Om reguleringen av fortjenesten i petroleumsloven § 4-8, se over punkt 6.5.

6.6 Kompensasjon for tapt/utsatt produksjon

Tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger vil normalt medføre en midlertidig driftsstans på innretningen, eventuelt nedsatt produksjon en viss periode. Spørsmålet her er hvilken kompensasjon eier kan kreve for dette.

At eier skal kunne beregne seg en «rimelig fortjeneste», jf. petroleumsloven § 4-8, forutsetter at han får dekket de tapene tredjepartsadgangen medfører. Dette støttes også av forarbeidene, hvor det uttales at «tap ved avbrudd» er et eksempel på hva som inngår i rimelig fortjeneste.²²¹ Loven taler dermed for at ethvert tap som tredjepartsadgangen medfører gir eier rett til full kompensasjon fra bruker. En slik løsning synes også rimelig.

Kompensasjon for tapt eller utsatt produksjonen skal eier også ha etter TPA-forskriften § 9 tredje ledd strekpunkt 6. Etter denne bestemmelsen skal eier «kompenseres for tapt inntekt, herunder tapt og/eller utsatt produksjon» som følge av andres bruk av innretningen. Denne kompensasjonen skal «fastsettes med utgangspunkt i den fortjeneste som kunne vært oppnådd for den produksjonen som er tapt/ og/eller utsatt», jf. strekpunkt 6 annet punktum. Den nærmere fastsettelsen må bero på en kommersiell vurde-

---

²²¹ NOU 1979: 43 side 76

ring. Sentralt i vurderingen står prinsippet om at eier skal «holdes skadesløs» ved andres bruk.²²²

Eier kan ikke kreve kompensasjon for enhver tapt inntekt som følge av bruken. Forskriften § 9 tredje ledd sjette strekpunkt inneholder en tapsbegrensningsplikt for eier; Eier skal «så vidt mulig legge til rette for [...] at tapt og/eller utsatt produksjon som følge av tilknytningen minimaliseres». Ordlyden indikerer at eier ikke må strekke seg langt for å begrense produksjonstapet. Eiers insentiv til å tilby bruk tilsier også at tapsbegrensningsplikten ikke bør være omfattende. Et mulig tilfelle kan være hvor eier uansett skal stenge produksjonen midlertidig p.g.a. egne vedlikeholdsarbeider på innretningen. Dersom eier har mulighet til å legge tilkobling av bruker til dette avbruddet, men allikevel velger å avbryte produksjonen på et annet tidspunkt for å tilkoble bruker, kan denne atferden medføre at eiers rett til kompensasjon for avbruddet bortfaller. På generelt grunnlag er det vanskelig å si noe mer om tapsbegrensningsplikten. Det må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Det er kun *eiers* tapte inntekter som er regulert i forskriften. I de tilfellene hvor det allerede er en eller flere brukere av innretningen, og en ny bruker ønsker adgang, vil den nye brukers adgang også kunne føre til tapt/utsatt produksjon for de eksisterende brukerne. Dette inntektstapet er ikke regulert i forskriften. Petroleumslovens forarbeider forutsetter at den nye brukeren i slike tilfeller må gi «den første brukeren erstatning for det tap han lider ved at det gjøres inngrep i hans bruksrett».²²³ Det kan reises spørsmål om hvorfor dette ikke gjenspeiler seg i forskriftsteksten. Forklaringen kan være at de ulike brukerne alle har et kontraktsforhold til eier, og de ikke har noe kontraktsforhold seg imellom. Rettslig sett vil

---

²²² Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 4.

²²³ Ot.prp. nr. 72 (1982-83) side 63-64.

produksjonsstans/reduksjon på eierinnretningen innebære et kontraktsbrudd av eier i forhold til de eksisterende brukerne. Kontraktsbruddet må medføre erstatningsplikt for eier for brukernes tapte inntekter. Gjennom dette kontraktsbruddet har eier blitt påført et tap, og dermed er spørsmålet ikke lenger om eksisterende brukere har krav på kompensasjon for inntektstap. Spørsmålet blir nå om eier har krav på å få dekket tap som følge av brukers adgang. Ordlyden i § 9 tredje ledd strekpunkt 6 taler sterkt i mot dette. Det er kun «tapt inntekt» eier skal kompenseres for. Denne løsningen støttes også av at eier etter utkastet til forskriften skulle «få dekket sine kostnader, herunder tapt inntekt».²²⁴ Når formuleringen om kostnadsdekning ble strøket i den endelige forskriften taler det for at departementet ikke ønsket en slik regel. Høringsbrevet til forskriften forutsetter imidlertid at eier skal «holdes skadesløs», og dermed også at eier skal få dekket tap han påføres ved bruken.²²⁵ Når eier skal kunne beregne seg en fortjeneste ved bruken, forutsetter også det at bruker dekker det tap eier påføres. Formålet med forskriften, jf. § 2, tilsier også denne løsningen.

Konklusjonen må derfor bli at eier har krav på å få dekket tap som følge av brukers adgang.

6.7 Innebærer Grunnloven § 105 grenser for tariffreguleringen?

Pålegg om å gi andre adgang til en eiers innretning kan hevdes å innebære en tvangsmessig overføring av rett til innretningen fra eier til tredjemann.²²⁶ En slik overføring av rett kan innebære et element

---

²²⁴ Vedlegg til Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005.

²²⁵ Olje- og Energidepartementets brev 23. august 2005 side 4.

²²⁶ Falch (2004) side 170 og Nygaard (1997) side 108-109.

av ekspropriasjon.²²⁷ Spørsmålet om tredjepartsadgang til en innretning på sokkelen er ekspropriasjon er aktuelt dersom staten pålegger eier av en innretning å gi en bruker bruksrett til innretningen for en lavere pris enn den eier ellers kunne ha krevd. Differansen mellom den regulerte prisen og prisen eier kunne krevd uten regulering kan tenkes å kunne gi eier krav på erstatning fra staten etter Grunnloven § 105.

For eierfelt som har fått godkjent PUD og blitt utbygget *etter* vedtagelsen av TPA-forskriften vil det ikke oppstå spørsmål om ekspropriasjon og erstatning ved tredjepartsadgang. Disse har sendt inn PUD og bygget ut vel vitende om forskriftens tariffregulering. Ved å sende inn PUD aksepterer rettighetshavergruppen den gjeldende reguleringen for petroleumsutvinning, herunder reglene om tredjepartsadgang og regulering av tariffen for disse.

Det er derfor kun i forhold til rettighetshavere som har vedtatt utbygging og sendt inn PUD *før* vedtagelsen av TPA-forskriften at spørsmålet om ekspropriasjon og erstatning er aktuelt. Dette vil være de aller fleste innretningene på norsk sokkel. I det følgende er det disse innretningene som behandles.

6.7.1 Er tredjepartsadgang ekspropriasjon?

Grunnloven § 105 setter grenser for statens inngrep i den private eiendomsretten. Dersom noen må «avgive sin rørlige eller urørlige Eiendom» plikter staten å yte «full Erstatning» for det tapet inngrepet medfører. I vår sammenheng reiser dette to problemstillinger. Før det første er spørsmålet om det å pålegge eier å gi bruker adgang til en utvinningsinnretning er et inngrep som omfattes av bestemmelsen. For det andre må det avgjøres hva prinsippet om full

---

²²⁷ Whish (2003) side 670.

erstatning innebærer ved bruk av utvinningsinnretninger. Problemstillingene vil bli behandlet i denne rekkefølgen.

6.7.2 Ekspropriasjonsobjektet

Det er den enkeltes «rørlige og urørlige Eiendom» som er beskyttet av Grunnloven § 105. Uttrykket omfatter ikke bare fast eiendom, men også ekspropriasjon av løsøre og andre rettigheter.²²⁸ En utvinningsinnretning på sokkelen må da også være omfattet.

Videre er det sikker rett at begrepet ikke begrenser seg til eiendomsrett, men at også begrensede rettigheter er beskyttet.²²⁹ Bruksrett til hele eller deler av en eiendom, herunder en utvinningsinnretning, må klart være blant de objekter som bestemmelsen verner om. Dersom staten pålegger eier å gi bruker adgang til eiers innretning, vil det i utgangspunktet være ekspropriasjon i paragraf 105s forstand. Tredjepartsadgang etter petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften innebærer imidlertid ikke noen rett for bruker til *selv* å benytte eiers innretning. Det bruker har rett til er at eier yter han *tjenester*. Mest praktisk er prosesseringstjenester og transporttjenester. Tjenester er som utgangspunkt ikke omfattet av eiendomsbegrepet i Grunnloven § 105.²³⁰

Et slikt skille vil for tredjepartsadgang medføre et lite rimelig resultat: Dersom eier pålegges å gi bruker bruksrett til innretningen

---

²²⁸ Andenæs/Fliflet (2006) side 423, nevner en leierett, en aksjepost, en fordring på fremmed valuta og en skipsbyggingskontrakt som eksempler på rettigheter som er beskyttet av Grl. § 105. Falch (2004) side 171, angir begrepet til å omfatte fast eiendom, løsøre og rettigheter.

²²⁹ Se for eksempel uttalelse fra enstemmig Høyesterett i plenum i Rt. 2007 side 1281 premiss 89 om at «påbudet om «full Erstatning» i § 105 også gjelder ved ekspropriasjon av begrensede rettigheter».

²³⁰ Falch (2004) side 172, med videre henvisning til Rt. 1966 side 476 (beordningsplikt for tannleger).

vil eier være beskyttet av § 105, men dersom han pålegges det mer, nemlig å selv betjene bruker med sin egen innretning, er han ikke beskyttet. Dette kan ikke være løsningen. Ser man nærmere på tredjepartsadgang, innebærer dette noe mer enn en tjenesteytelse. Beslagleggelse av en del av eierinnretningens kapasitet vil være en forutsetning for å utnytte de tjenester eier er pålagt å yte.²⁵¹ Tredjepartsadgang vil da i realiteten bestå både av rett til en tjeneste og av en rett til å beslaglegge en del av kapasiteten i eiers innretning.

Kapasitetsbeslagleggelsen må i seg selv være tilstrekkelig til at tredjepartsadgang etter petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften er inngrep i «eiendom» i Grunnloven § 105s forstand.²⁵²

Det er kun det å måtte «avgive» eiendom som fører til erstatningsansvar for staten etter Grunnloven § 105. Ikke alle inngrep i eiendomsretten oppfyller dette kriteriet. Tradisjonelt har teori og praksis trukket opp en grense mellom rådighetsoverføring, som i utgangspunktet gir rett til erstatning, og rådighetsbegrensning, som i utgangspunktet ikke gir rett til erstatning. Skillet ble trukket opp i Rt. 1914 side 177 – Konesjonssaken, og Rt. 1970 side 67 – Strandlovdommen, og er fulgt opp i senere rettspraksis. I Rt. 2004 side 1985 premiss 43 uttaler forstvoterende skillet på en klar måte:

«[E]n rådighetsinnskrenkning [er] av negativ art. Den forbyr en viss utnyttelse av eiendommen, mens en ekspropriasjon i tradisjonell forstand innebærer at eiendommen eller rettigheter over eiendommen helt eller delvis overføres til andre». [Min understrekning].

At tredjepartsadgang til privat eiendom er ekspropriasjon og må gi erstatning i tråd med Grunnloven § 97 er også forutsatt av Samferdselsdepartementet i forarbeidene til jernbaneloven. Spørsmålet

---

²⁵¹ Samme synspunkt hos Falch (2004) side 172.

²⁵² Falch (2004) side 172, har samme resonnement og konklusjon for adgang til transportnett.

gjaldt pålegg om å gi tilgang til rullende jernbanemateriell. Samferdselsdepartementet uttalte om erstatningen at «prinsippet i Grunnloven § 105 [ville] være førende for hvilken erstatning som skulle ytes».²³³

Tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger innebærer en overføring av rett til kapasitet fra eier til bruker, og er dermed en rådighetsoverføring.

Høyesterett har i Rt. 2004 side 1985 innfortolket en begrensning i regelen om at rådighetsoverføringer utløser krav om erstatning etter Grunnloven § 105. Det er kun de kvalifiserte rådighetsoverføringer som utløser krav om erstatning og det må «avgjøres etter en helhetsvurdering» om rådighetsoverføringen er «innenfor de inngrep som kan gjøres uten å utløse krav om erstatning».²³⁴ Saken gjaldt spørsmålet om det å gi barn under 16 år rett til fritt innlandsfiske utløste erstatningsansvar for staten etter Grunnloven § 105. En enstemmig Høyesterett kom til at barnas fiskerett var et så lite vesentlig inngrep i grunneiernes fiskerett at det ikke utløste ansvar etter § 105.

Tredjepartsadgang til innretninger er neppe et så lite inngrep at det kan pålegges uten å utløse erstatningsansvar for staten.²³⁵ Selv om tredjepartsadgang i de fleste tilfellene kun vil gjelde en liten del av innretningens kapasitet, at reglene vil gjelde for alle eiere av innretninger på sokkelen og at formålet vil være samfunnsmessig optimal utnyttelse av petroleumsressursene kan dette ikke medføre at slike inngrep ikke vernes av § 105.²³⁶ Det vil dreie seg om store

---

²³³ Ot. prp. nr. 54 (2004-2005) side 42.

²³⁴ Rt. 2004 side 1985 premiss 57-58.

²³⁵ Falch (2004) side 174 har samme synspunkt for transportnett.

²³⁶ Førstvoterende nevner bestemmelsens formål, at fiskeretten pålegges samtlige grunneiere, og omfanget av inngrepet som forhold av betydning ved vurderingen, se Rt. 2004 side 1985 premiss 59-60.

verdier, og inngrepet vil gripe inn i investeringer eier har foretatt i sin virksomhet. Disse to momentene må være avgjørende.

Konklusjonen må etter dette bli at pålegg om å inngå avtale om bruk er å «afgi» eiendom slik begrepet benyttes i Grunnloven § 105. OEDs pålegg til eier utløser dermed erstatningsansvar for staten. Hvorvidt eier har krav på erstatning betinges av at han har et tap å kreve erstattet. Erstatningsutmålingen behandles i neste punkt.

6.7.3 Erstatningsutmålingen

Etter Grunnloven § 105 har eier krav på «full Erstatning» ved ekspropriasjon. I Rt. 1976 side 1 – Kløftadommen – uttrykker Høyesterett at «som utgangspunkt må påbudet om full erstatning innebære at en ekspropriat ikke kan stilles dårligere økonomisk ved at de beføyelser han som eier disponerer over, må avgis eksproprianten» (side 7). Dette innebærer at eieren har krav på å få dekket det tap ekspropriasjonen påfører ham.

Ved pålegg om bruk av utvinningsinnretninger skal imidlertid eier ha betalt for de rettigheter han avstår til bruker. Spørsmålet blir da om eier overhodet blir påført noe tap ved et slikt pålegg. Petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften § 4 og § 9 regulerer hva eier kan ta seg betalt av bruker. I dette kapittelet vil jeg ikke behandle *innholdet* i disse bestemmelsene, kun *skrankene* Grunnloven § 105 stiller for tariffreguleringen. Tariffreguleringen medfører at eier får mindre betalt for tjenestene han yter enn han ville fått dersom han fritt kunne fremforhandlet tariffene med bruker. Grunnloven § 105 beskytter imidlertid ikke eier mot en slik generell prisregulering som rammer alle likt. I Kløftadommen side 8 uttaler førstvoterende at det er «det lovlige prisnivå [prisbestemmelsene] faktisk skaper» som er avgjørende for ekspropriasjonserstatningens størrelse. Så lenge de regulerte prisene rammer både frivillig inngåtte avtaler om

bruk og pålagte avtaler om bruk likt vil eier i utgangspunktet ikke ha noe tap å kreve erstattet.

Dersom innretningen ikke har tilstrekkelig kapasitet, og eier pålegges å gi bruker adgang, kan det tenkes at eier pådrar seg ekstrakostnader. Dette kan være for eksempel kostnader ved utvidelse av kapasiteten, kostnader ved driftsavbrudd på innretningen grunnet tilkoblingsarbeider, evt. kontraktsbrudd i forhold til eksisterende tredjepartsbrukere osv. TPA-forskriften § 9 synes å forutsette at bruker skal dekke disse utgiftene, og da foreligger det heller ikke noe tap som kan kreves erstattet etter GrL. § 105.

Selv om det er på det rene at staten kan regulere prisene i et marked uten at dette medfører erstatningsansvar,²³⁷ setter Grunnloven § 105 en grense for hvor lav dekning en ekspropriert må tåle. I vårt tilfelle er det en grense for hvor lave tariffier departementet kan fastsette. Flertallet i Rt. 1976 side 1 (på side 7) uttaler at Grunnloven § 105 har en «hard kjerne som lovgiver ikke kan bryte inn i». Teoretisk kan man tenke seg at eier blir pålagt å tilby bruker adgang uten å få kompensasjon for dette overhodet. Dette må klart være et inngrep i den harde kjernen av § 105. De regulerte tariffene må altså ikke være for lave i forhold til eiers kostnader ved innretningen. Er de det vil dette være et inngrep i denne harde kjernen, og konsekvensen vil da kunne bli erstatningsansvar for staten.

---

²³⁷ *Fleischer* (1998) formulerer dette dit at «Det står ikke noe i Grunnloven eller i andre relevante rettskilder om at man har krav på å ha et fullstendig fritt marked, uten prisregulering», side 198.

I Rt. 1976 side 1 Kløftadommen forutsetter også Høyesterett dette når førstvoterende uttaler at «i den utstrekning prisbestemmelser fører til at lovlig omsetningspris blir lavere enn prisen i et fritt marked, vil dette klarligvis også ha innflytelse på ekspropriasjonserstatningene».(side 8)

Castberg hevdet at dersom regulering av maksimalpriser var foretatt med det formål å redusere erstatningen ved en senere ekspropriasjon lot denne fremgangsmåten «seg ikke forene med regelen i Grunnloven § 105».²³⁸ Synspunktet er gjeldende rett etter plenumsdommen inntatt i Rt. 1996 side 521 – Lenadommen – hvor en reguleringsplan var gjennomført for å oppnå en lavere erstatning for den eiendom som var ekspropriert. Høyesterett uttalte at «den rådighetsbegrensning som planen medfører har ikke noe annet formål enn nettopp dette: at grunnen inntil ekspropriasjon finner sted skal holdes ubebygget av hensyn til veianlegget»[min understrekning]. I henhold til Høyesterett måtte det derfor «sees bort fra den plan som det eksproprieres på grunnlag av» ved fastsettelsen av erstatningen. Det sentrale for tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger er å hindre monopolprising av de tjenester eier tilbyr.²³⁹ Reguleringen av tariffene er en forutsetning for å oppnå effektiv utnyttelse av eksisterende infrastruktur. Formålet med prisreguleringen er altså ikke å redusere erstatningen, men å fremme økt tredjepartsbruk. Prinsippet fra Lenadommen kan da ikke medføre at tariffreguleringen i TPA-forskriften gir eier tap som er erstatningsberettiget etter Grunnloven § 105.

I en av de nylig avsatte plenumsdommene om tomtefeste, Rt. 2007 side 1308, var problemstillingen noe parallell med vårt spørsmål om tariffregulering. Også her hadde staten regulert eiers erstatning ved tvangsavståelse av rett til eiendom. Førstvoterende uttalte at «[a]vvikler [fra omsetningsverdien] som har en rimelig og naturlig sammenheng med den spesielle situasjon ekspropriasjonstiltaket skaper eller er ledd i, må det være anledning til å akseptere.» Dersom hensynene bak reguleringen av erstatningen er til-

---

²³⁸ Castberg (1964) side 263-264.

²³⁹ Ot.prp.nr.46 (2002-2003) side 15.

strekkelig tungtveiende kan altså erstatningen reguleres. I saken var det på det rene at innløsning av en festetomt innebar ekspropriasjon, og spørsmålet var om en innløsningssum på 40 prosent av tomteverdien var et brudd på Grl. § 105. For bortfesteren ville innløsning etter 40 prosentregelen medføre erstatning på mellom ca. 60.000 og 85.000 kroner, mens erstatningen etter den alternative beregningsmåten ville bli over 200.000 kroner. Høyesterett uttalte at 40 prosentregelen ville medføre «meget vesentlige reduksjoner i innløsningssummen» og at det var «utvilsomt at anvendelsen av 40 prosentregelen i denne saken vil være i strid med Grunnloven § 105». Avgjørelsen bygget på en avveining av hensynet til beskyttelse av grunneierens økonomiske disposisjon og sosiale hensyn på huseierens side. Når huseieren allerede hadde rett til tidsbegrenset forlengelse av festeforholdet fant ikke Høyesterett de sosiale hensyn tungtveiende nok til en så vesentlig reduksjon i innløsningssummen, og 40 prosent regelen var i strid med Grl. § 105.

Etter dette forstår jeg rettstilstanden slik at regelen om full erstatning er oppfylt også ved at kun en relativt liten andel av eiers tap blir erstattet, forutsatt at tilstrekkelig tungtveiende hensyn tilsier en slik begrensning i erstatningens omfang.

Ved tredjepartsadgang er det hensynet til effektiv utnyttelse av de samlede petroleumsressursene i området som må veies mot hensynet til vern om eiers investeringer samt insentiver til å fremme slike investeringer. Vektlegger man effektiv utnyttelse i for stor grad vil det investeres utilstrekkelig i tilleggskapasitet på sokkelen Der- som man og vektlegger vern av eiers investeringer for mye vil man ikke få utvunnet petroleum som det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å utvinne.

Det følger av petroleumsloven § 4-8 og TPA-forskriften § 9 at bruker som ønsker adgang må dekke den økning i innretningens driftskostnader som adgangen medfører. Det tvilsomme er i hvilken grad bruker må dekke en del av eiers investeringskostnader. Her

må det skilles mellom eksisterende innretninger som har vært i drift i lengre tid og nye innretninger som ennå ikke er i drift eller kun har vært i drift i kort tid.

For innretninger som har vært i drift i lengre tid vil eier normalt allerede ha tjent inn innretningens investeringskostnader. Behovet for vern av eiers investeringer og insentiver til disse er da lite, siden han allerede har fått dekket investeringene. Hensynet til effektiv utnyttelse vil her være tilstrekkelig tungtveiende til at adgang mot dekning av økte driftskostnader tilfredsstiller kravet om full erstatning. Slik adgang vil medføre en samfunnsøkonomisk fordel i så stor grad at det oppveier det relativt beskjedne inngrepet i eiers innretning.

Konklusjonen for disse innretningene er altså at adgang mot dekning av kun økte driftskostnader oppfyller kravet om full erstatning i Grunnloven § 105.

For nyere innretninger, og innretninger som ennå ikke er i drift vil eiers behov for vern av sine investeringer være betydelig større. Investeringskostnadene til innretningen kan være 70-80 % av de totale kostnadene pr. enhet utvunnet olje. Hvis eier pålegges å gi bruker adgang kun mot dekning av driftskostnader vil dette kunne gi eier en erstatning i Grunnlovens forstand på kun 20-30 % av hans egne kostnader. Eier pålegges da å gi bruker kapasitet som han selv har betalt tre-fire ganger så mye for å bygge. En slik løsning kan tenkes å fremme en motvillighet mot å bygge egne innretninger. Aktørene vil da heller vente til andre bygger innretninger, for deretter å få adgang uten å måtte dekke investeringskostnadene. Hvis ikke en forholdsmessig del av de totale investeringskostnadene til innretningen kan belastes bruker vil de aktørene som faktisk velger å bygge utvinningsinnretninger heller ikke ha noe insentiv til å bygge en innretning med kapasitet til å ta imot tredjepartsbrukere. Dette må sies å være en meget uheldig følge. Hensynet til effektiv utnyttelse av petroleumsressursene, som er

hovedhensynet for relativt lave tariffer ved TPA, trekker altså også i motsatt retning i dette tilfellet. Dersom aktørene utsetter egen bygging i påvente av at andre heller skal bygge ut vil dette innebære en ineffektiv utnyttelse av petroleumsressursene.

På den annen side vil en slik lav kostnadsdekning medføre at terskelen for å utvinne små felt senkes, og derigjennom fremme effektiv utnyttelse av petroleumsressursene. Når hensynet til effektiv utnyttelse trekker i begge retninger, og vern av eiers investeringer taler mot et inngrep uten erstatning av investeringskostnadene, kan det samlet sett ikke være tilstrekkelig tungveiende hensyn som tilsier inngrep i eiers innretning uten erstatning for investeringskostnadene.

For nyere innretninger må da konklusjonen bli at kravet om full erstatning i Grunnloven § 105 kun er oppfylt hvor eier får dekket både økte driftskostnader ved brukers adgang og en andel av innretningens investeringskostnader.

6.8 Twisteløsning om uenigheter om tariffnivået

6.8.1 Uenighet mellom eier og bruker

Det er ikke bare prosessuelle uenigheter som kan bringes inn for departementet.²⁴⁰ Ordlyden i forskriften § 13 begrenser ikke arten av de tvister som kan bringes inn for departementet så lenge de er «uenigheter som oppstå under denne forskrift». Også uenigheter om avtalevilkårene, og da i praksis tariffnivået, kan bringes inn for departementet.

Det er ikke krav om at eier og bruker er enig om å bringe uenigheten inn for departementet. Det uttales i høringsbrevet til forskriften § 13 at «hver av partene [kan] bringe saken inn for

---

²⁴⁰ Om disse, se over punkt 5.5.

departementet». ²⁴¹ At en av partene ønsker uenigheten løst er dermed tilstrekkelig.

Departementet har plikt til å avgjøre uenigheten dersom saken blir brakt inn, jf. drøftelsen over i punkt 5.5.3.

Et eget spørsmål er om departementets kompetanse til å avgjøre uenigheter under forskriften også omfatter kompetanse til å avgjøre uenigheter om tolkningen av en inngått TPA-avtale. Tolking av avtalen kan neppe omfattes av departementets tvisteløsningskompetanse. For det første retter forskriften seg mot prosessen frem til avtaleinngåelse. For det andre vil en TPA-avtale inneholde en voldgiftsklausul, og voldgift er dermed arenaen for avklaring av tolkningsuenigheter. For det tredje er avtaletolkning et rent privatrettslig spørsmål, som departementet ikke har noen spesielle forutsetninger for å løse.

6.8.2 Uenighet innad i rettighetshavergruppen

Den enkelte rettighetshaver som er uenig i «resultatet av forhandlingene» kan bringe saken inn for departementet, jf. TPA-forskriften § 11 i.f. Situasjonen vil her være at bruker og eier har kommet til enighet om en avtale. En enkelt eller flere rettighetshaver(e) i en av gruppene kan være misfornøyd med avtalen, og ønsker departementets avgjørelse i saken. Regelen er ikke nærmere begrunnet i høringsbrevet. Uenighet innad i rettighetshavergruppen vil trolig oftest oppstå hvor rettighetshaverne har kryssende eierinteresser i både bruker og eiergruppen.

Denne bestemmelsen skiller seg fra hovedinnholdet i forskriften. Mens forskriften i hovedsak regulerer forholdet mellom bruker og eier, dreier § 11 i.f. seg om forholdet internt i rettighetshavergruppen.

At forskriften gir departementet kompetanse til å avgjøre en slik uenighet er problematisk. Det interne forhold i en rettighetshaver-

---

²⁴¹ OEDs brev 23. august 2005 side 6.

gruppe er regulert i samarbeidsavtalen. Ved uenighet om det interne forholdet skal uenigheten avgjøres ved voldgift, jf. SA artikkel 29. Både Statoil og Hydro påpekte under høringen at forskriftens regel burde strykes, da den medfører dobbeltregulering om tvisteløsning internt i gruppen.²⁴²

Forskriften § 11 i.f. er imidlertid etter sin ordlyd forskjellig fra departementets tvisteløsningskompetanse i § 13. Paragraf 11 sier ingenting om at uenigheten kan bringes inn for departementet «til avgjørelse» slik § 13 gjør. Rettighetshaver kan kun «bringe saken inn for departementet» etter § 11. En naturlig forståelse av dette er at departementet ikke har noen plikt til å avgjøre uenigheten etter § 11. Paragraf 11 blir da en ren informasjon fra rettighetshaver til departementet om at han er uenig i forhandlingsresultatet. Det må så være opp til departementet å prøve om avtalens innhold er *i strid med forskriften*, og eventuelt benytte sin kompetanse etter petroleumsløven § 4-8 til å fastsette et annet innhold i avtalen. Dette vil være en annen vurdering enn den som gjøres dersom rettighetshaver krever voldgift etter SA art. 29. Voldgiftsretten må da vurdere om *samarbeidsavtalen er overholdt*. Når de to tvisteløsningsmekanismene vurderer ulike spørsmål er det neppe problematisk at de gjelder ved siden av hverandre. At resultatet kan bli det samme kan ikke være avgjørende.

6.9 Departementets adgang til å endre tariffer

6.9.1 Innledning

Tidligere var departementets kompetanse til å endre en tidligere godkjent eller fastsatt tariff regulert av den ulovfestede alminnelige

---

²⁴² Statoils høringsbrev 30. september 2005 og Hydros høringsbrev 30. september 2005.

forvaltningsrettslige omgjøringsregelen.²⁴³ Petroleumsloven inneholdt ingen egen omgjøringsbestemmelse. Ved utformingen av ny petroleumslov i 1996 ble det vurdert at denne omgjøringsadgangen var tilstrekkelig, og departementet konkluderte med at man ikke trengte noen lovfestet omgjøringsadgang i petroleumsloven.²⁴⁴ Etter Ula-saken²⁴⁵ i 1999 fant departementet det allikevel nødvendig med en klargjøring av sin adgang til å endre tidligere godkjente eller fastsatte tariffer. Dette førte til en lovendring i 2003, hvor departementet fikk en uttrykkelig omgjøringsadgang i petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum. Temaet for dette kapittelet er denne lovfestede omgjøringsadgangen.

6.9.2 Endringskompetansen i petroleumsloven § 4-8 andre ledd

Departementet har kompetanse etter petroleumsloven § 4-8 andre ledd andre punktum til å «endre de vilkårene som er blitt godkjent eller fastsatt» på visse vilkår. Vilrårene er de samme som for departementets kompetanse til å fastsette tariffene ved godkjenningen: «hensynet til ressursforvaltning» må gjøre det nødvendig, og eieren må samtidig gis «rimelig fortjeneste». Forarbeidene forutsetter at omgjøringsadgangen er snever. Hjemmelen skal bare benyttes for å «sikre at samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter blir gjennomført eller iverksatt, samtidig med at eier av den aktuelle infrastruktur sikres en rimelig fortjeneste».²⁴⁶ Dersom endrede for-

---

²⁴³ En grundig fremstilling av denne gamle omgjøringsadgangen er gitt av Nygaard (1997) side 123-130.

²⁴⁴ Ot.prp. nr. 43 (1995-1996) side 13.

²⁴⁵ Departementets vedtak 15. februar 1999 om nedsettelse av tariffene for transport av olje. Se nedenfor for mer om Ula-saken.

²⁴⁶ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

hold har ført til at tariffen har blitt urimelig høy er dette i seg selv ikke tilstrekkelig til å omgjøre. Det er altså kun der samfunnsøkonomisk lønnsom utvinning av petroleum risikerer å bli *avsluttet eller unnlatt påbegynt*, at departementet har omgjøringskompetanse. Det typiske eksempelet her er store endringer i oljeprisene, som kan gjøre at den opprinnelige rimelige tariffen nå gir eier en så stor andel av fortjenesten fra brukerfeltet at bruker vurderer å avslutte produksjonen. Endringer av tariffene vil normalt innebære en reduksjon av urimelig høye tariffer, men også en urimelig lav tariff kan forhøyes av departementet.²⁴⁷

Forarbeidene synes å oppstille vilkår om endringer i de faktiske forhold for at departementet skal ha omgjøringsadgang. Formuleringen om at «vesentlig endring i den situasjonen som forelå da vilkårene ble godkjent eller fastsatt» kan medføre «utilsiktede og uhensiktsmessige økonomiske virkninger» taler for dette.²⁴⁸ Etter alminnelige forvaltningsrettslige regler kan forvaltningen både omgjøre hvor endringer i fakta har inntruffet, og hvor forvaltningen kun vurderer de opprinnelige fakta annerledes.²⁴⁹ Forvaltningen må uansett foreta en interesseavveining, og kun dersom de hensyn som tilsier omgjøring veier *vesentlig tyngre* enn hensynene for å opprettholde vedtaket kan forvaltningen omgjøre vedtaket. Spørsmålet blir da om uttalelsene i petroleumslovens forarbeider innebærer en innskrenkning i omgjøringsadgangen i forhold til omgjøring etter alminnelige forvaltningsrettslige regler.

---

²⁴⁷ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

²⁴⁸ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

²⁴⁹ Graver (2007) side 554 og Eckhoff/Smith (2006) side 296-297.

Det er ikke tvilsomt at omgjøringsadgangen kan innskrenkes ved formell lov, jf. forvaltningsloven § 35 femte ledd.²⁵⁰ Ordlyden i petroleumsloven § 4-8 andre ledd i.f. gir ikke holdepunkter for innskrenket omgjøringsadgang. Den ovennevnte uttalelsen i forarbeidene taler derimot sterkt for at departementets omgjøringskompetanse etter petroleumsloven § 4-8 kun gjelder ved endrende forhold. Forarbeidenes henvisning til Ula-saken som bakgrunn for behovet for klargjøring taler også for dette.

I Ula-saken hadde departementet opprinnelig godkjent tariffene for transport av olje fra Ula-feltet gjennom tredjemanns oljerørledning. En drastisk nedgang i oljeprisen og endring av det volum olje som skulle transporteres gjorde at Ula-feltet ville bli nedstengt i nær fremtid hvis ikke tariffen ble vesentlig redusert. Departementet omgjorde de opprinnelig godkjente tariffene, og fastsatte en ny, vesentlig lavere tariff. Den nye tariffen sikret eier rimelig avkastning, og ga grunnlag for fortsatt aktivitet på Ula-feltet.

I Ula-saken var det nettopp de endrede transportvolumene og den drastiske nedgangen i oljeprisen som gjorde tariffreduksjon nødvendig. Noen uttrykkelig vurdering av forholdet til alminnelig forvaltningsrettslig omgjøring inneholder ikke forarbeidene. En slik vurdering ville vært naturlig dersom hensikten med regelen var å innskrenke omgjøringsadgangen. Etter forarbeidene er formålet med å lovfeste omgjøringskompetansen «å klargjøre adgangen til å gripe inn».²⁵¹ Noen innskrenkning er neppe forenelig med dette formålet. Når det ikke er klare holdepunkter for at de alminnelige reglene ikke skal gjelde, må petroleumsloven § 4-8 og disse gjelde parallelt. Departementet kan da omgjøre vedtak om bruk i samme grad som omgjøring av ethvert forvaltningsvedtak.

---

²⁵⁰ Woxholt (2006) side 540 og Bernt (2007) note 828 til forvaltningsloven § 35.

²⁵¹ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

Omgjøring uten at fakta er endret vil uansett være upraktisk. For det første vil innrettelseshensynet være meget tungtveiende ved spørsmålet om omgjøring av godkjente tariffer. De private partene vil her ha foretatt store investeringer i varig virksomhet, og en endring i forutsetningene for denne virksomheten kan få store konsekvenser for lønnsomheten i disse investeringene. Det er da vanskelig å tenke seg at den vesentlige interesseovervekten som kreves for omgjøring på ulovfestet grunnlag er tilstedet, uten at fakta er endret. For det andre vil det i praksis være kontinuerlige endringer i petroleumsvirksomheten, bl.a. varierer oljeprisen til enhver tid. Omgjøring uten at fakta er endret er derfor neppe praktisk.

Lovfestingen av omgjøringsadgangen kan også tenkes å *utvide* adgangen til å endre tariffer. Ordlyden gir departementet kompetanse til å «senere endre de vilkårene som er blitt godkjent eller fastsatt» ved en avveining av hensynet til ressursforvaltning og rimelig fortjeneste til eier, jf. petroleumsloven § 4-8 i.f. Ordlyden stiller ikke krav om vesentlig interesseovervekt for omgjøring, slik omgjøring etter alminnelig forvaltningsrett gjør.²⁵² Dette taler for at omgjøringsadgangen for departementet er videre etter § 4-8. I forarbeidene fremgår det at lovendringen ble foretatt for å «klargjøre adgangen til å gripe inn».²⁵³ Formålet var altså ikke å utvide omgjøringskompetansen. Uttalelsen kan imidlertid også forstås som at der det tidligere var usikkert om departementet hadde omgjøringskompetanse, er det nå klart at det har det – hvilket innebærer en utvidelse. Forarbeidene drøfter også om anvendelsen av den nye bestemmelsen på eldre tariffer vil være i strid med Grl. § 97. En slik vurdering er bare nødvendig dersom lovendringen medfører et

---

²⁵² Se for eksempel Graver (2007)side 553-554.

²⁵³ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 15.

inngrep overfor borgerne, noe en utvidelse av omgjøringskompetansen vil være.

Konklusjonen må derfor bli at departementets omgjøringskompetanse etter § 4-8 er en utvidelse i forhold til alminnelig forvaltningsrett.

6.9.3 Har det betydning for endringskompetansen at tariffer ikke lenger skal godkjennes?

Det er to mulige rettslige grunnlag for OEDs endring av tariffer i tidligere inngåtte avtaler om bruk. For det første kan det spørres om tariffen kan *omgjøres* slik forvaltningen generelt kan. For det andre kan det tenkes at departementets *påleggskompetanse* i § 4-8 også gir kompetanse til å endre tariffer i ettertid. Problemstillingene behandles i denne rekkefølgen.

Kompetanse til å omgjøre er avhengig av at det tidligere er fattet et enkeltvedtak som det nå er spørsmål om å omgjøre. Dette gjelder omgjøring etter alminnelig forvaltningsrett så vel som omgjøring av tariffer etter petroleumsloven. Departementets godkjenning var tidligere det enkeltvedtaket som evt. måtte omgjøres dersom departementet i ettertid ville endre tariffene i avtalen. I brev 6. september 2006 meddelte departementet at det «ikke [lenger] anser det nødvendig å godkjenne de avtaler som er fremforhandlet» i medhold av TPA-forskriften.²⁵⁴

Den rettslig problemstillingen blir hvilken betydning uttalelsen har for departementets kompetanse til å endre tariffene på et senere tidspunkt.

Departementets kompetanse til å endre tariffer etter petroleumsloven § 4-8 andre ledd gjelder tariffer «som er blitt godkjent eller

---

²⁵⁴ Olje- og energidepartementets brev 6. september 2006 til samtlige rettighetshavere og prekvalifiserte selskaper på norsk kontinentalsokkel.

fastsatt». Når tariffen ikke lenger trenger godkjenning, og heller ikke er fastsatt av departementet kan omgjøringskompetansen rent språklig vanskelig omfatte disse avtalene. Departementets brev 6. september 2006 forutsetter imidlertid at selv om avtalene ikke skal godkjennes skal de «sendes inn til vurdering». Spørsmålet blir da om en slik vurdering, og unnlattelse av å gjøre endringer i avtalen, i realiteten er en godkjenning, og dermed et enkeltvedtak. Om en unnlattelse av å gripe inn kan være et enkeltvedtak i forvaltningsloven § 2 litra a jf. litra b sin forstand har de senere år vært hyppig diskutert i teorien.²⁵⁵ Ordlyden i bestemmelsen gir liten eller ingen veiledning. Det er enighet om at en unnlattelse *kan* være et enkeltvedtak. Hvilke unnlattelser som er enkeltvedtak er det derimot uenighet om. I vårt tilfelle er det ikke tale om noen søknadssituasjon. Departementet har ved vurderingen av TPA-avtalen en skjønnsmessig kompetanse til å endre innholdet i denne. Den situasjonen som er mye diskutert i teorien er hvor en privat part oppfordrer forvaltningsorganet til å bruke sin inngrepskompetanse, og organet unnlater å bruke denne. I slike tilfeller er det hensynet til den private parts rettigheter som tilsier at beslutningen om å unnlate å bruke kompetansen i en del tilfeller er et enkeltvedtak.

Ved innsending av en avtale til departementet er de private partene enige, så hensynet til partene tilsier ikke at forvaltningslovens saksbehandlingsregler for enkeltvedtak bør komme til anvendelse her. Hensynet til de private parters rettssikkerhet er en sentral begrunnelse for forvaltningslovens saksbehandlingsregler om enkeltvedtak. I vårt tilfelle er det ikke rettssikkerhetshensynet, men hensynet til departementets omgjøringskompetanse i ettertid som eventuelt må begrunne at en unnlattelse i dette tilfelle er et enkeltvedtak.

---

²⁵⁵ Se for eksempel Boe (1999) side 5-76, Graver (2007) side 400-402, Echoff/Smith (2006) side 241-242 og Woxholth (2006) side 70-71.

Det er et klart behov for at departementet har kompetanse til å omgjøre avtaler om bruk dersom senere endringer medfører at samfunnsøkonomisk lønnsom petroleumsutvinning står i fare for å stenges pga. tariffnivået. Det mest naturlige er nok også å betegne departementets unnlattelse av å endre en innsendt avtale om bruk som et enkeltvedtak.

Dersom man allikevel skulle komme til at departementet ikke har kompetanse til å omgjøre, blir spørsmålet om departementet på annet grunnlag kan endre tariffene.

Som nevnt over er påleggskompetansen i petroleumsloven § 4-8 første ledd et mulig grunnlag. Departementet gis her kompetanse til å «bestemme at innretninger [...] kan brukes av andre» dersom vilkårene er tilstede, og i denne forbindelse også fastsette tariffene, jf. § 4-8 andre ledd annet punktum. Det er ingen begrensning i ordlyden på når denne påleggskompetansen kan benyttes.

Det kan kun pålegges at innretningen brukes av «andre». En mulig forståelse av begrepet er at kompetansen ikke kan benyttes til fordel for eier og brukere som allerede har en bruksrett til innretningen. Ved spørsmål om å endre en tariff vil bruker allerede ha en rett til benyttelse av innretningen. Lovutvalget uttalte at det med begrepet «andre» menes selskaper som «ikke i kraft av eiendomsrett eller avtale har rett til *slik benyttelse som departementet finner ønskelig* av samfunnsmessige grunner og ut fra hensynet til rasjonell drift [Min kursivering.]».²⁵⁶ Uttrykket «slik benyttelse» er tve-tydig, og kan naturlig forstås som både *kvantiteten* av bruken og *vilkårene for* bruken. Forarbeidene taler derfor for at en eksisterende rett til bruk ikke utelukker departementets påleggskompetanse. I forarbeidene til den siste endringen av § 4-8 fremgår det at når begrepet andre brukes i § 4-8 «er dette en henvisning til andre

---

²⁵⁶ NOU 1979: 43 side 76.

enn det interessentskapet som eier innretningen».²⁵⁷ En enkelt rettighethaver i eiergruppen, eller en bruker som allerede har rett til bruk er altså omfattet av begrepet «andre». Avgjørende er om de andre av vilkårene for pålegg i petroleumsloven § 4-8 er oppfylt, og om det etter departementets skjønn er ønskelig å pålegge bruk.

Reelle hensyn taler også for en slik løsning. Dersom departementet ikke kunne pålegge bruk hvor det allerede forelå en rett til bruk ville påleggskompetansen bli innskrenket i relativ stor grad. Brukere som allerede hadde adgang til eierinnretningen fra brukerfelt A, og som ønsket å starte produksjon fra et nytt brukerfelt B, ville departementet ikke hatt kompetanse til å pålegge eierinnretningen å ta imot. Det samme ville vært situasjonen hvor en av rettighetshaverne i eierinnretningen ønsket å starte produksjon fra et brukerfelt i nærheten av eierinnretningen, og derfor ønsket større adgang til eierinnretningen enn det han eierandel skulle tilsi. Disse eksemplene viser at departementet har behov for å kunne pålegge bruk også hvor bruker allerede har en rett til bruk av innretningen. Felles for eksemplene er at det er spørsmål om pålegge *mer* bruk enn den opprinnelige bruken.

Ved endringer av tariffen vil situasjonen være noe annerledes. Her vil det være den *samme bruken som tidligere*, men kun en endring av vilkårene for denne bruken. Det vil da være inngrep i et etablert avtaleforhold, hvor partene har investert i tiltro til at avtalevilkårene er de opprinnelig avtalte. Et slikt inngrep i et etablert avtaleforhold kan være mer inngripende enn et pålegg om bruk i utgangspunktet. Å endre tariffene i et slikt tilfelle er allikevel neppe mer inngripende enn det er å omgjøre tidligere *godkjente* tariffen. Når departementet har kompetanse til å endre tariffen som de rent faktisk har godkjent må de også kunne benytte sin påleggs-

---

²⁵⁷ Ot.prp. nr. 46 (2002-2003) side 26.

kompetanse til å endre tariffer som opprinnelig ble akseptert uten noe uttrykkelig godkjenning.

7 Avslutning

Gjennom denne avhandlingen har jeg forsøkt å gjøre rede for OEDs styring av tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger, med særlig vekt på TPA-forskriften.

Forskriften skulle fremme bruk av andres innretninger, gjennom å effektivisere prosessen frem mot avtaleinngåelse, samt å regulere tariffene mer detaljert enn tidligere. Avhandlingen har vist at denne målsettingen i en viss grad er oppnådd.

Det er etter mitt syn særlig to sentrale konklusjoner avhandlingen gir grunnlag for. Den ene er at eier av utvinningsinnretninger ikke har noen kontraheringsplikt i forhold til potensielle brukere. Den andre er at ved tredjepartsadgang til utvinningsinnretninger må brukers tariff som hovedregel omfatte en forholdsmessig andel av eiers totale investeringskostnader i innretningen, de økte driftskostnadene bruken medfører og i tillegg en rimelig fortjeneste.

TPA-forskriftens tariffregulering er ikke klar og entydig, og kan muligens skape flere uenigheter om tariffer enn det den løser. På enkelte punkter er forskriften konkret på hvilke kostnader som skal inngå i tariffberegningen, mens på andre punkter kan det synes som om forskriften er gjort bevisst uklar. Dette kan skyldes det gjennomgående problem ved prisregulering, nemlig å fastsette hva som er et rimelig vederlag. Særlig for en så komplisert tjeneste som prosessering av petroleum offshore er det meget vanskelig å finne et vederlagsnivå som gir den mest samfunnsøkonomisk effektive løsningen. Dette skinner gjennom forskriften.

Forholdet til Grunnloven § 105 synes heller ikke tilstrekkelig gjennomtenkt av departementet før forskriften ble innført.

Når det gjelder reguleringene av avtaleinngåelsesprosessen er det for tidlig å si om denne er vellykket. Rapporteringsplikten til Oljedirektoratet, og påfølgende offentliggjøring fungerer i hvert fall ikke etter sin hensikt. Heller ikke forskriftens regulering av stemmereguleringene internt i eier- og brukergruppene vil ha virkning på effek-

tiviteten i forhandlingsprosessen. Denne bør fjernes for ikke å skape større usikkerhet rundt stemmereglene.

At departementet har fått en plikt til å avgjøre uenigheter mellom brukere og eier synes heller ikke spesielt hensiktsmessig. Dette kan medføre omfattende arbeid for departementet, og forutsetter at departementet innehar en betydelig teknisk og kommersiell kompetanse rundt tredjepartsbruk av utvinningsinnretninger. Det kan spørres om Oljedirektoratet er mer egnet til å inneha denne fagkunnskapen, og at departementets kompetanse etter petroleumsloven § 4-8 av denne grunn heller burde tillegges oljedirektoratet. Spørsmålet bare nevnes her. Politiske vurderinger styrer mye av vurderingene ved styring av petroleumsvirksomhet, og dette gjør det vanskelig å overføre kompetansen etter § 4-8 til direktoratsnivå.

Avhandlingen har også vist at departementet har kompetanse til å endre tariffen om bruk, uavhengig av om avtalen opprinnelig var uttrykkelig godkjent av departementet. Endringskompetansen går lengre enn omgjøring etter alminnelig forvaltningsrett.

Kildeliste

Traktater og EU-direktiver

EF-traktaten	Traktat om opprettelse av Det europeiske fellesskap, Roma 25 mars 1957, senere endret.
EØS-avtalen	Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde, Oporto 2. mai 1992.
Gassmarkedsdirektiv I	Europaparlaments- og rådsdirektiv 1998/30/EF av 22. juni 1998
Gassmarkedsdirektiv II	Europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/55/EF av 26. juni 2003

Norske lover

Ekom-loven	Lov om elektronisk kommunikasjon 4. juli 2003 nr. 83.
Forvaltningsloven	Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker 10. februar 1967.
Lov om Statens pensjonsfond	Lov om Statens pensjonsfond 21. desember 2005 nr. 123.
Lov om Statens petroleumsfond	Lov om Statens petroleumsfond 22. juni 1990 nr. 36. (Opphevet)
Petroleumsloven	Lov om petroleumsvirksomhet 29. november 1996 nr. 72.
Petroleumsloven 1985	Lov om petroleumsvirksomhet 22. mars 1985 nr. 11 (Opphevet)
Veiloven	Vegloven av 21. juni 1963 nr. 23.

Utenlandske lover, forskrifter, m.m.

Code of Practice (Britisk)	Code of Practice on Access to Upstream Oil and
----------------------------	--

	Gas Infrastructure on the UK continental Shelf, August 2004.
Guidance on Disputes over Third Party Access (Britisk)	Guidance on Disputes over Third Party Access to Upstream Oil and Gas Infrastructure, utgitt mars 2005 av Departement of Trade and Industry
Petroleum Act (Britisk)	Petroleum Act 1998 chapter 17.
Rørledningsforskriften (Dansk)	Forskrift nr. 1470 af 13. desember 2004 om betaling for transport af råolie og kondensat.
Rørledningsloven (Dansk)	Lov nr. 1100 af 18. november 2005 om etablering og benyttelse af en rørledning til transport af råolie og kondensat.
Undergrundsloven (Dansk)	Lov nr. 889 af 4. juli 2007 om anvendelse af Danmarks undergrund.

Lovforarbeider

Inst. O. nr. 33 (1984-85)	Innstilling fra energi- og industrikomiteen om lov om petroleumsvirksomhet.
Inst. O. XIV (1962-63)	Om vegloven.
NOU 1979:43	Petroleumslov med forskrifter.
Ot.prp. nr. 46 (2002-2003)	Om lov om endringer i lov om petroleumsvirksomhet.
Ot.prp. nr. 54 (2004-2005)	Anlegg og drift av jernbane m.m (endringslov)
Ot.prp. nr. 43 (1995-1996)	Om lov om petroleumsvirksomhet.
Ot.prp. nr. 72 (1982-1983)	Lov om petroleumsvirksomhet.
Ot.prp. nr. 58 (2002-2003)	Om lov om elektronisk kommunikasjon.

Stortingsdokumenter

St.meld. nr. 39 (1999-2000)	Olje- og gassvirksomheten.
St.prp. nr. 46 (1986-1987)	Om petroleumsvirksomheten på mellomlang sikt.
St.meld. nr. 38 (2001-2002)	Om olje- og gassvirksomheten
St.meld. nr. 26 (1993-1994)	Utfordringer og perspektiver for petroleumsvirksomheten på kontinentalsokkelen

Andre offentlige dokumenter

1972-resolusjonen	Kgl. res. 8. desember 1972 om utforskning og utnyttelse av undersjøiske petroleumforekomster
Fakta 1994	Faktahefte Norsk petroleumsvirksomhet 1994 utgitt av Olje- og energidepartementet.
Fakta 2007	Faktahefte Norsk petroleumsvirksomhet 2007 utgitt av Olje- og energidepartementet.
OEDs høringsbrev 23. august 2005	Brev sendt til alle rettighetshavere og prekvalifiserte rettighetshavere på norsk sokkel med utkast til forskrift om bruk.
OEDs brev 6. september 2006	Brev sendt til samtlige rettighetshavere og prekvalifiserte selskaper på norsk kontinentalsokkel om at avtaler om bruk ikke lenger trenger godkjenning av OED.

Forskrifter

TPA-forskriften	Forskrift 20. desember 2005 nr 1625 om andres bruk av innretninger
Tarifforskriften	Forskrift 20. desember 2002 nr. 1724 om fastsettelse av tariffier m.v. for bestemte innretninger.

Energilovforskriften	Forskrift 7. desember 1990 nr. 979 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m.
Petroleumsforskriften	Forskrift 27. juni 1997 nr. 653 til lov om petroleumsvirksomhet.

Rettsavgjørelser

Rt. 1914 side 177	Konsesjonssaken
Rt. 1966 side 476	
Rt. 1970 side 67	Strandlovdommen
Rt. 1976 side 1	Kløftadommen
Rt. 1976 side 1362	Eikelanddommen
Rt. 1993 side 496.	Bamble I
Rt. 2004 side 1985	Fritt innlandsfiske
Rt. 2007 side 1281	
Rt. 2007 side 1308	

Litteratur

Andenæs/Fliflet (2006)	Johs. Andenæs/ Arne Fliflet, <i>Statsforfatningen i Norge</i> , 10. utgave, Oslo 2006.
Bernt (2007)	Jan Fridthjof Bernt, <i>Forvaltningsloven</i> , i Norsk lovkommentar, Gyldendal rettsdata 2007.
Boe (1999)	Erik Boe, Klagerett når myndighetene unnlater å bruke sin kompetanse, TfR 1999 side 5-76.
Bøe Moen/Dyrland (2001)	Ketil Bøe Moen og Sondre Dyrland, <i>EUs gassmarkedsdirektiv</i> , Oslo 2001
Castberg (1964)	Frede Castberg, <i>Norges statsforfatning II</i> , 3.

- utgave, Oslo 1964.
- Daintith m.fl. (2007) Terrence Daintith, Geoffrey Willoughby og Adrian Hill, *United Kingdom Oil & Gas Law*, Løsbladssystem Release 53, London 2007.
- Eckhoff/Helgesen (2001) Torstein Eckhoff/ Jan E. Helgesen, *Rettskildelære*, 5. utgave Oslo 2001.
- Eckhoff/Smith (2006) Torstein Eckhoff/ Eivind Smith, *Forvaltningsrett*, 8.utgave, Oslo 2006.
- Eng (1992) Svein Eng, Plassering av offentlig kompetanse hos private - noen hensyn for og imot , Lov og Rett 1992 side 544.
- Falch (2004) Ingvald Falch, *Rett til nett*, Oslo 2004.
- Falkanger/Falkanger (2007) Thor Falkanger og Aage Thor Falkanger, *Tingsrett*, 6. utgave, Oslo 2007.
- Fleicher (1998) Carl August Fleischer, Ekspropriasjons- og bygningsrett Del I, Oslo 1998.
- Graver (2007) Hans Petter Graver, *Alminnelig forvaltningsrett*, 3.utgave, Oslo 2007.
- Hagen (1987) Lasse Hagen, Plikt til samarbeide – samordning etter petroleumsloven, Marius nr. 133, Oslo 1987.
- Hagen m.fl. (1989) Lasse Hagen, Ulf Hammer, Thomas Grung Michelet og Trond Stang, *Petroleumsloven med kommentarer*, Oslo 1989.
- Karset m.fl. (2005) Martin Karset, Torkjel Kleppo Grøndalen og Amund Lunne, *Den nye reguleringen av oppstrøms gassrørledningsnett*, Oslo 2005.
- Kaasen (2006) Knut Kaasen, *Petroleumskontrakter*, Oslo 2006.
- Nesdam (1997) Anne-Karin Nesdam, *Interessekonflikter i petroleumsvirksomhet*, Marius nr. 235, Oslo

- 1997.
- Nesdam (2007) Anne-Karin Nesdam, *Det indre transportmarkedet*, Oslo 2007.
- Nygaard (1997) Dagfinn Nygaard, *Andres bruk av utvinningsinnretninger*, Oslo 1997.
- Nygaard m.fl. (2007) Dagfinn Nygaard, Ulf hammer, Finn Arnesen, Knut Kaasen og Anne-Karin Nesdam, *Petroleum Law Compendium Book 1*, Oslo 2007.
- Roggenkamp (2007) Energy Law in Europe, 2007 second edition, Martha Roggenkamp m.fl.
- Sejersted m.fl. (2004) Fredrik Sejersted, Finn Arnesen, Ole-Andreas Rognstad, Sten Foyn og Olav Kolstad, *EØS-rett*, 2. utgave Oslo 2004.
- Stang (1993) Trond Stang , *Hva er og hva bør være myndighetenes rolle?*, foredrag fra Visby-seminaret september 1993, Marius nr. 199.
- Temple Lang (2000) John T-emple Lang, *The principle of Essential Facilities in European Community Competition Law – The position after Bronner*, Journal of Network Industries, 2000.
- Whish (2003) Richard Whish , *Competition law*, fifth edition, London 2003.
- Woxholth (2003) Geir Woxholth, *Avtalerett*, 5. utgave, Oslo 2003.
- Woxholth (2006) Geir Woxholth, *Forvaltningsloven med kommentarer*, 4. utgave, Oslo 2006.

Annet

OLF Guidelines Recommended guidelines on the rules and procedures governing access to production infrastructure .

Samtlige høringsuttalelser innkommet til OED som svar på OEDs høringsbrev 23. august 2005.

Upublisert foredrag om forskrift om andres bruk an innretninger holdt av Are L. Brautaset på Petroleumsjuridisk klubb i Stavanger 29. november 2006

Upublisert foredrag om tredjepartsadgang og samordnet petroleumsvirksomhet holdt av Are L. Brautaset på Petroleumsjuridisk seminar i Roma 28. september 2006.

Diverse konfidensielle brev fra rettighetshavere til OED om tredjepartsbruk, og OEDs svar på disse.

Tidligere utgaver av MarIus

De oppgitte prisene er for abonnenenter. Andre kjøpere som ønsker enkeltheft er må betale dobbelt pris, med minstepris kr. 50 + porto. Fullstendig register i runde nummer (360, 370 osv.) og på våre nettsider www.jus.uio.no/nifs.

- 367 TVETER, Line På nett med små anlegg for vann- og vindkraft. Om nettilknytning av småproduksjonsanlegg med særlig vekt på anleggsbidrag. 167 s. 2008. Kr. 140,-
- 368 OLEBAKKEN, Ingeborg Holtskog Ny UNCITRAL-konvensjon om sjøtransport. 100 s. 2008. Kr. 110,-
- 369 SIMENSEN, Rine Anette B. Utnyttelse av tidskrisiske ressurser i modne deler av kontinentalsokkelen. Myndighetenes styringsadgang. 2008. 153 s. Kr. 160,-
- 370 BRYGFJELD, Mari Kjellevoid
KRYDSBY, Stian Tjørswaag Prekvalifisering av nye aktører på norsk sokkel
Overdragelse av deltakerandeler i utvinningstillatelse. 2009. 204 s Kr. 250,-
- 371 Startseminar sjøsikkerhetsprosjekt 28. – 29. januar 2008, Lysebu. 2009. 276 s. Kr. 260,-
- 372 DAHLE, Andreas Kjøp og salg av Second Hand Vessel – selgers ansvar for heftelser i og krav mot solgt skip etter Norwegian Saleform klausul 9. 2009. 169 s. Kr. 210,-
- 373 MELING, Marie Regelkonkurranse i skipsfarten. Skattemessige utslag ved valg av skipsregister og selskapsform. 2009. 185 s. Kr. 230,-
- 374 NYHUS, Øystein Nore Tredjepartsbruk av offshoreinstallasjoner. Om rammeverket for bruk av andres infrastruktur. 2009. 187 s. Kr. 220,-

Bøker utgitt av Sjørettsfondet fra 1990

- Syversen, Jan: **Skatt på petroleumsutvinning**. 762 s. ISBN 82-90260-199l. Kr. 50.- 33-4
- Askheim, Bale, Gombrii, Herrem, Kolstad, Lund, Sanfelt, Scheel og Thoresen: **Skipsfart og samarbeid**. Maritime joint ventures i rettslig belysning. 1119 s. 199l. Kr. 50.-. ISBN 82-90260-34-2
- Brækhus, Sjur og Alex Rein: **Håndbok i kaskoforsikring** På grunnlag av Norsk Sjøforsikringsplan av 1964. 663 s. 1993. Kr. 100.-. ISBN 82-90260-37-7
- Hans Peter Michelet: **Last og ansvar**. Funksjons- og risiko- fordeling ved transport av gods under tidscerteparti. (Hefte) 180 s. 1993. Kr. 50.-. ISBN 82-90260-36-9
- Røsæg, Erik: **Organisational Maritime Law**. 121 s. (Utsolgt) 1993. Kr. 100.-.
- Nygaard, Dagfinn: **Andres bruk av utvinningsinnretninger**. 365 s. 1997. Kr. 100.-. ISBN 82-90260-40-7
- Bull, Hans Jacob: **Hefte i sjøforsikringsrett**. 60 s. 2. (Utsolgt) utg. 1997. Kr. 60.-.
- Michelet, Hans Peter: **Håndbok i tidsbefraktning**. 600 s. 1997. Kr. 100.-. ISBN 82-90260-31-8
- Arnesen, Finn, Hans Jacob Bull, Henrik Bull, Tore Bråthen, Thor Falkanger, Hans Petter Graver: **Næringsreguleringsrett** 187 s. 1998. Kr. 150.-. ISBN 82-90260-42-3
- Brautaset, Are, Eirik Høyby, Rune O. Pedersen og Christian Fredrik Michelet: **Norsk Gassavsetning - Rettslige hovedelementer** 611 s. 1998. Kr. 100.-. ISBN 82-90260-43-1
- Falkanger, Thor og Hans Jacob Bull: **Innføring i sjørett**. 6. utg. 573 s. 2004. Kr. 300.-. ISBN 82-90260-46-6
- Karset, Martin, Torkjel Kleppo Grøndalen, Amund Lunne: **Den nye reguleringen av oppstrøms gassrørledningsnett**. 344 s. 2005. Kr. 500,-. ISBN 89-90260-47-4

SCANDINAVIAN INSTITUTE OF MARITIME LAW forms part of the University of Oslo. It is also a part of the co-operation between Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden through the Nordic Council of Ministers. The core research areas are maritime law and petroleum/energy law. In MARIUS, articles from these core areas are published in the Nordic languages or English. It is issued at irregular intervals.

